

Přímé platby v podpoře rozvoje českého zemědělství

Diplomová práce

Vedoucí práce:
Prof. Ing. Věra Bečvářová, CSc.

Vypracoval:
Bc. Roman Hertel

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Přímé platby v podpoře rozvoje českého zemědělství*“ vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

.....
Bc. Roman Hertel

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat paní Prof. Ing. Věře Bečvářové, CSc., za metodické vedení, vstřícnost, věcné připomínky a odborné rady, které mi usnadnily zpracování diplomové práce. Dále mé poděkování patří paní Ing. Janě Ulbrichové, ředitelce zemědělského podniku, za ochotu a poskytnutí cenných informací a materiálů analyzovaného zemědělského podniku, které přispěly ke vzniku této diplomové práce.

ABSTRAKT

HERTEL, R. *Přímé platby v podpoře rozvoje českého zemědělství*. Brno: Mendelova univerzita, 2015.

Diplomová práce se zabývá problematikou přímých plateb v modelu společné zemědělské politiky Evropské unie a jejich konkrétní implementací v podmínkách českého zemědělství. V rámci teoretických východisek jsou charakterizovány základní okruhy státních ingerencí v agrárním sektoru, rozhodující změny v přístupech podpory rozvoje zemědělství v současných podmínkách agrobiznisu a vymezení role přímých plateb v této koncepci. Další část je věnována konkrétní charakteristice a podstatě rozdílů v implementaci přímých plateb v kontextu jejich vývoje v reformovaných strategiích SZP a rozdílům v jejich aplikaci v původních a nových členských zemích se zaměřením na uplatnění těchto podpor v podmínkách českého zemědělství. Předpoklady a přínosy uplatnění přímých plateb v současných podmínkách českého zemědělství jsou ověřovány na příkladu konkrétního zemědělského podniku.

Klíčová slova: dotace, přímé platby, agrární politika, společná zemědělská politika, české zemědělství, zemědělský podnik

ABSTRACT

HERTEL, R. *Direct payments to support the development of the Czech agriculture*. Brno: Mendel university, 2015

The thesis deals with the issue of direct payments in the model of the common agricultural policy of the European Union and their specific implementation in the conditions of the Czech agriculture. In the framework of theoretical solutions are describes elementary national interventions in agricultural sector, decisive changes in approaches to support the development of agriculture in current conditions of agribusiness and the definition of the role direct payments in this concept. Next section is devoted to the specific characteristic and main differences in the implementation of direct payments in the context of their development in reformed strategies in common agriculture policy and differences in their application in the original and new member countries, with a focus on the application of this aid in the conditions of the Czech agriculture. The assumptions and benefits of the application the direct payments in nowadays conditions of the Czech agriculture are authenticated on the example of a specific agricultural holding.

Key words: subsidy, direct payments, agrarian policy, common agricultural policy, Czech agriculture, agricultural holding

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	CÍL PRÁCE A METODIKA	10
2.1	CÍL PRÁCE.....	10
2.2	METODIKA ŘEŠENÍ	10
3	LITERÁRNÍ PŘEHLED	12
3.1	SPECIFIKA AGRÁRNÍHO SEKTORU V ARGUMENTACI JEHO PODPORY.....	12
3.2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	14
3.3	CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH TYPŮ DOTACÍ.....	16
3.4	ROZHODUJÍCÍ KRITÉRIA A FAKTORY PŘI VÝBĚRU KONKRÉTNÍCH TYPŮ DOTACÍ.....	19
3.5	DOTACE TYPU PŘÍMÝCH PLATEB	21
3.6	PŘÍMÉ PLATBY V KONCEPCI SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY EU.....	23
3.6.1	Reakce na liberalizaci agrárních trhů	24
3.6.2	Přímé platby v rámci reformy společné zemědělské politiky	26
3.6.3	Přímé platby ve strategii SZP do roku 2020	31
4	VÝCHOZÍ PŘEDPOKLADY A PODMÍNKY UŽITÍ PŘÍMÝCH PLATEB V ČESKÉ REPUBLICĚ	34
4.1	ČESKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ V OBDOBÍ PO ROCE 1989	34
4.1.1	System a nástroje podpory českého zemědělství před vstupem do EU.....	37
4.2	ČESKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ V OBDOBÍ PO VSTUPU DO EVROPSKÉ UNIE	40
4.2.1	System a nástroje podpory po vstupu do EU (2004 – 2006)	41
4.2.2	System a nástroje podpor v programovacím období 2007 - 2013.....	46
4.2.3	Změny v systému podpor po roce 2014	48
5	VÝVOJ A STRUKTURA PŘÍMÝCH PLATEB V ČESKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ	54
5.1	ANALÝZA UŽITÍ PŘÍMÝCH PLATEB V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	54
5.1.1	Jednotná platba na plochu (SAPS).....	55
5.1.2	Národní doplňkové platby (Top-Up).....	57
5.1.3	Oddělená platba za cukr (SSP) a rajčata (STP)	61
5.1.4	Podpora zpracování energetických plodin (EP).....	63
5.1.5	Zvláštní platby podle čl. 68 nařízení Rady (ES) č.73/2009	64
5.2	VYUŽITÍ PŘÍMÝCH PLATEB V KONKRÉTNÍM ZEMĚDĚLSKÉM PODNIKU.....	66
5.2.1	Základní charakteristika a struktura činnosti zemědělského podniku	66
5.2.2	Dodavatelsko-odběratelské vztahy společnosti	68
5.2.3	Majetková základna a zdroje financování podniku.....	69

5.2.4	Charakteristika struktury a vývoje hlavních výrobních činností podniku	71
5.2.4.1	Rostlinná výroba.....	71
5.2.4.2	Živočišná výroba	76
5.2.5	Struktura dotační zdrojů v zemědělském podniku	79
5.2.6	Struktura přímých plateb v zemědělském podniku	82
5.2.7	Struktura dotací v rámci II. pilíře.....	87
5.2.8	Investiční dotace	89
5.2.9	Ekonomické výsledky hospodaření.....	89
5.2.9.1	Struktura výnosů a tržeb zemědělského podniku	89
5.2.9.2	Promítnutí vlivu čerpaných dotací ve výsledcích hospodaření	93
5.2.9.3	Zhodnocení ekonomické efektivity zemědělského podniku	96
6	ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ	102
7	POUŽITÁ LITERATURA	107
8	SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	112
9	PŘÍLOHY	114

1 ÚVOD

Vliv globalizačních procesů se v současné společnosti promítá v podstatě ve všech sektorech ekonomiky, zemědělství a agrární sektor nevyjímaje. Navíc dochází ke změnám ve vnímání úlohy zemědělství, a to od původní „produkční“ funkce až po jeho multifunkční pojetí v současnosti.

Na druhé straně se často a tendenčně v souvislosti s hodnocením zemědělství prosazuje termín „klesající významnost“, vycházející zpravidla z nevhodné a nekomplexní interpretace údajů o klesajícím podílu tohoto odvětví na tvorbě hrubého domácího produktu nejen hospodářsky vyspělých, ale i tranzitivních ekonomik. Tyto charakteristiky jsou následně spojovány s řešením míry a forem podpory zemědělství, stávají se argumentem ve sporech o strategii agrárních politik a uplatňovaných nástrojů často spojených s redistribucí nemalých finančních prostředků plynoucích do podpory zemědělských podniků.

Přitom právě v důsledku formování světového potravinového hospodářství a rozvoje agrobyznysu jsou tvůrci agrární politiky postaveni před podstatně složitější problém vyžadující výraznější objektivizaci v přístupech a interdisciplinárních řešeních daných otázek podpory rozvoje odvětví. Kromě poznání ekonomických a sociálních souvislostí samotného systému vyžaduje znalost vlastností a potenciálních účinků jednotlivých typů nástrojů agrárních politik v měnícím se podnikatelském prostředí.

Na zásadní změny vnitřního i vnějšího ekonomického a společenského prostředí je nucena již od počátku 90. let minulého století reagovat i Společná zemědělská politika (dále SZP), jako jedna z nejstarší komunitárních politik Evropské unie. Připojuje se k nim i řada dalších důvodů, jež jsou spojeny nejen se specifiky zemědělství a jeho úlohou ve vývoji společnosti, ale i s rozšiřováním EU a společného agrárního trhu.

Jednotlivým členským státům se proto v rámci probíhajících reforem SZP otevírá stále větší prostor, nejen pro vlastní rozhodování, ale i odpovědnost při konkrétním naplňování obecného rámce této politiky. Jelikož se v současném období konkretizují jednotlivé návrhy a formují nástroje pro strategii SZP v rámci programovacího období do roku 2020, je volba adekvátního přístupu každého členského státu vysoce aktuální. Neopominutelnou součástí je znalost ekonomických východisek i příčinných souvislostí daného vývoje, což vzhledem k postupující decentralizaci SZP umožňuje do značné míry respektovat specifika podmínek rozvoje v daném regionu. Nabízejí se zde dvě

alternativy. Buď bez velkých diskuzí bude členská země pouze opisovat pokyny a nařízení, nebo v daném rámci vytvoří ucelenou strategii se znalostí předpokladů a možností dalšího rozvoje našeho zemědělství a venkova. Současně je nutné brát v úvahu, že s liberalizací trhů dostávají jiné priority i politiky a kritéria konkurenceschopnosti výrobců v reálném prostředí a tím i schopnost podílet se na celkovém socioekonomickém rozvoji.

Od roku 2004, kdy se Česká republika stala plnoprávným členem Evropské unie, uplynulo již 10 let a celkový rámec, úroveň a formy podpory v našem zemědělství byly podřízeny pravidlům a limitům Společné zemědělské politiky EU. Odrážejí přístupy a volby strategie dalšího rozvoje tohoto odvětví a slouží k řešení a naplňování konkrétních opatření včetně reformních kroků této politiky, reagující i na globalizační procesy. Tyto procesy v agrárním sektoru zásadním způsobem mění nejen podmínky, ale i pravidla a kritéria agrárních trhů v celých komoditních vertikálách, které v dnešní době již často nabývají podoby světových sítí. Nejedná se tedy pouze o podmíněnost vzájemných vazeb produkční a mimoprodukční role zemědělství, které byly doposud využívány jako jeden z rozhodujících argumentů při odůvodnění úrovně a formy ekonomické podpory v agrárních politikách. Ve všech dimenzích (ekonomické, ekologické, technologické a sociální) jsou v současném modelu výrobní činnosti zemědělství a jeho další aktivity úzce propojeny složitou sítí vzájemně se podmiňujících příčin a následků.

Pro volbu úrovně a forem nástrojů zasahujících do odvětví v dané etapě vývoje je proto důležitá znalost podmínek současného podnikatelského prostředí agrárního sektoru včetně jeho obecných charakteristik a specifických problémů. Zároveň je nutné i poznání obecných tendencí, specifík a příčinných souvislostí vývoje zemědělství konkrétních zemí a regionů, které se tak stává nezbytným předpokladem vymezení preferencí, formulaci cílů a jejich podpory z hlediska efektivnosti alokace i distribuce důchodu v dané etapě vývoje.

Vzhledem k tomu, že dotace patří mezi nejčastěji diskutované otázky celkové koncepce a probíhajících reforem SZP i ve vztahu k českému zemědělství, je vhodné znát nejen jejich formu, ale především jejich účinky a rizika použití. Jedním z významných nástrojů dotační podpory v současném mechanismu jsou přímé platby. Tato diplomová práce se zabývá tímto nástrojem, analyzuje strukturu a vývoj přímých plateb v České republice obecně a na příkladu konkrétního zemědělského podniku.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je charakterizovat dotace typu přímých plateb v modelu společné zemědělské politiky, specifikovat předpoklady a přínosy jejich uplatnění v současných podmínkách rozvoje na příkladu konkrétního zemědělského podniku.

2.2 Metodika řešení

Předpokladem k naplnění cíle této diplomové práce byla nezbytná určitá dekompozice do dílčích cílů, které lze charakterizovat následovně:

- ✓ vytvoření teoretického východiska pro řešení dané problematiky na základě zpracování odborné literatury, a to do několika teoreticky i věcně na sebe navazujících částí, což umožnilo
  - zachytit obecná specifika zemědělství,
  - charakterizovat podstatu a formy státní ingerence v agrárním sektoru a jejich využití v modelu společné zemědělské politiky Evropské unie,
  - charakterizovat přímé platby jako nástroj státní ingerence,
  - vytvořit základ pro obecnou specifikaci změn v přístupech podpory rozvoje agrárního sektoru v současném agrobyznysu již se zaměřením na roli přímých plateb v koncepci SZP;
- ✓ po vymezení obecných charakteristik bylo nutné charakterizovat podstatu rozdílů v implementaci přímých plateb v rámci SZP v původní a reformovaných strategiích se zaměřením na uplatnění v podmínkách zemědělství České republiky.
- ✓ v rámci vlastní práce byla provedena analýza implementace přímých plateb v českém zemědělství, která byla metodicky rozpracována do následujících částí:
  - první část je věnována analýze úlohy a vývoje objemu dotací typu přímých plateb v rámci systému dotací zemědělského sektoru České republiky po vstupu do Evropské unie
  - v druhé části vlastní práce, jsou ověřovány získané poznatky na konkrétním případě zemědělského podniku 1. Hradecká zemědělská a.s, v průběhu analyzovaných let 2002 - 2013, zahrnující:

- obecnou charakteristiku zkoumaného zemědělského podniku,
  - charakteristiku struktury a vývoje rostlinné a živočišné výroby v analyzovaném zemědělském podniku,
  - analýzu vývoje struktury dotačních zdrojů ve zkoumaném zemědělském podniku před vstupem a po vstupu ČR do Evropské unie se zaměřením na hodnocení vývoje a struktury přímých plateb ve vztahu k ostatním provozním a investičním dotacím;
  - promítnutí vlivu čerpaných dotací v ekonomických výsledcích hospodaření zemědělského podniku, kde bylo nutné posoudit, do jaké míry působí přímé podpory v konečném důsledku na tyto výsledky analyzovaného podniku. Ekonomické výsledky byly vyhodnoceny prostřednictvím výsledků hospodaření hlavních činností podniku a vybraných ukazatelů produktivity a rentability, vyjadřující ekonomickou efektivnost. Veškerá data získaných ukazatelů byla o celkovou výši přímých plateb očištěna a následně porovnávána s ukazateli zahrnující celkovou výši těchto podpor.
- ✓ Na základě analýz a výsledků práce teoretického a aplikačního charakteru byly formulovány závěry a doporučení, které jsou součástí poslední kapitoly této diplomové práce.

3 LITERÁRNÍ PŘEHLED

3.1 Specifika agrárního sektoru v argumentaci jeho podpory

V zemědělském sektoru, se více než ostatních odvětví národního hospodářství, odrážejí specifika, podílející se na formování agrárních trhů, která vyplývají ze samotné podstaty procesů výroby. Tato specifika jsou založena na požadavku využití biologických zákonitostí, včetně podmínek a limitů zemědělské výroby. Na druhou stranu se jedná o specifika poptávky po potravinách, na kterou v dlouhodobém horizontu působí vývoj populace a fyziologické charakteristiky a limity ve spotřebě potravin. (Bečvářová a Zdráhal, 2013b)

Jak uvádí Bečvářová a Juřica (2008), Boháčková a Brožová (2010) tato specifika vyvolávají důsledky na obou stranách trhu:

a) Na straně poptávky

- spotřeba potravin má minimální hranice, která je určena fyziologickým minimem nutným k zachování životních funkcí člověka,
- při vysokém stupni nasycenosti potravinami nedochází k dalšímu zvyšování spotřeby a růstu poptávky.

Tyto skutečnosti se ve svém důsledku podílejí na *nízké cenové a důchodové elasticitě poptávky*. Změna tržní ceny při ponechání ostatních podmínek, vyvolá pouze malé změny ve velikosti spotřeby potravin, klesá podíl výdajů spotřebitelů za potraviny při současném růstu důchodu.

b) Na straně nabídky

- konzervativní volba výrobní struktury, limitovaná časovým nesouladem v možnosti reakce výrobců na signály trhu,
- omezené množství půdy včetně institutu soukromého vlastnictví půdy, které brání vstupu dalších subjektů do odvětví,
- dlouhodobější vázanost kapitálu a specifická fixní aktiva,
- riziko, že změna v rozhodnutí zemědělských výrobců o jejich výrobě nevyvolá přiměřené změny v časově opožděné nabídce v důsledku působení rozdílných faktorů klimatu včetně kvality půdy a nepředvídatelných vlivů počasí.

V krátkém časovém období mají tyto charakteristiky dopad nejen na *nízkou cenovou pružnost nabídky* včetně jejího přizpůsobení se na odchylky v tržních cenách jednotlivých zemědělských komodit, ale hlavně se promítají ve zvýšení náročnosti na

tvorbu odpovídajících strategií v reakci na světové trhy včetně otázek spojených se strukturálními změnami, které přesahují možnosti v rozhodování jednotlivých podniků v průběhu delšího časového období.

Vliv klimatu a různorodá kvalita a intenzita využití zemědělské půdy je jedním z hlavních faktorů, ovlivňující potenciál nabídky zemědělských komodit a její strukturu včetně parametrizace nákladů zemědělské výroby a s nimi spojené konkurenceschopnosti výrobců na agrárních trzích.

Bečvářová (2007a) dále zdůrazňuje, že k omezení možnosti uplatnění vlivu volného trhu na utváření cen zemědělských komodit má *vliv specifická sociálně-ekonomická struktura zemědělství* a rozmístění podnikatelských subjektů, jež jsou charakteristické velkým počtem výrobců, převážně vázaných na půdu, která má různou kvalitu a úrodnost, což ve svém důsledku:

- vytváří podmínky pro dokonalou konkurenci, ale na druhou stranu se minimalizuje vliv zemědělských prvovýrobců na tvorbu ceny komodit v podmínkách nedokonalé konkurence vnějšího prostředí,
- snižuje možnost využití špičkové technologie, vyžadující koncentraci výrobních faktorů, jež přesahují velikost výrobní jednotky,
- v podmínkách nedostatečně rozvinutého sektoru zemědělských služeb, zesiluje nároky podnikatelských subjektů na kapitálové vybavení,
- vyžaduje synchronizovat dodávky větších ucelených jednotných partií zemědělské suroviny pro další zpracování.

V důsledku technologických inovací má zemědělství schopnost zvyšovat svou produktivitu faktorů a celkovou nabídku, při saturovaném trhu potravin a tendenci nedostatečného růstu poptávky po potravinách dochází k snižování důchodů v zemědělské prvovýrobě, současně dochází k poklesu podílu tohoto odvětví na tvorbě národního důchodu (Bečvářová, 2007a)

- dochází k poklesu počtu pracovních příležitostí plně uspokojených zemědělskou prvovýrobou,
- z dlouhodobého horizontu mají příjmy ze zemědělství tendenci k poklesu a na druhé straně se v porovnání s ostatními odvětvími zvyšuje příjmová disparita

Zejména v sociálně ekonomických strukturách, jež se vyvíjely evropskou cestou je zde zahrnuta i relativní imobilita práce v zemědělství, která se projevuje v tendenci k setrvání zemědělských podnikatelských subjektů v dané oblasti. (Bečvářová, 2001)

V těchto souvislostech je rovněž řešena celá oblast úlohy a podpory agrárního sektoru v jeho mimoprodukční funkci při vytváření pozitivních externalit. Tato oblast je spojena s uznáním úlohy tohoto sektoru v tvorbě venkovské krajiny a podílu na zachování zaměstnanosti a rozvoji života ve venkovském prostoru. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

3.2 Teoretická východiska

Zemědělství se stává častým tématem diskuzí, týkající se účelu, rozsahu a orientace jeho podpory. Sanderson (1990) uvádí, že poskytování dotací do zemědělského sektoru je nezbytné pro zajištění potravinové bezpečnosti, zajištění péče o krajinu a udržení osídlení venkova.

Zastánci podpor argumentují zejména nezpochybnitelnými specifiky zemědělské výroby, zatímco strana odpůrců prosazuje názor, nežádoucích deformací tržních vztahů, jež se neslučují s podstatou tržní ekonomiky. (Boháčková a Brožová, 2010)

Pro podporu zemědělského sektoru se obecně uvádí, že existuje celá řada specifik tohoto odvětví, které negativním způsobem ovlivňují důchodovou pozici zemědělských subjektů. Důchodovou disparitu vyvolává řada faktorů, jež nelze přímo ovlivnit ze strany zemědělských výrobců. Nízký a kolísavý příjem výrobců zemědělských surovin je proto považován za jeden z hlavních důvodů vysoké úrovně podpory zemědělství. (Bečvářová, Zdráhal, 2013a), (Svatoš a kol., 2009)

Pro oprávněnost dotací v podpoře tohoto odvětví se využívá zejména argumentace, že reálný svět nesplňuje podmínky dokonalé konkurence jako předpoklad efektivní tržní alokace ani v zemědělství. Proto vycházejí z teorie ekonomie blahobytu obecně při využití teorie Paretovy efektivní alokace¹, je uváděna řada odlišností mezi teoreticky konstruovaným modelem a reálnými podmínkami. (Bečvářová, 2001)

Jak uvádí řada autorů (Bečvářová a Juřica, 2008), (Boučková a kol., 2012), (Svatoš a kol., 2007) v zemědělství jsou to minimálně 2 okolnosti, které omezují platnost první věty ekonomie blahobytu, a to:

- a) problém selhání trhu
- b) nepřijatelné výchozí rozdělení důchodu

---

¹ Paretova efektivní alokace - představuje alokaci, při níž neexistuje žádné přeskupení výroby či spotřeby, které by mohlo zvýšit uspokojení jednoho subjektu, na úkor snížení uspokojení subjektu jiného. (Bečvářová, 2001)

a) **Tržní selhání** - neefektivnost tržního výsledku, může být způsoben několika příčinami:

- *Existence nedokonalé konkurence* – odráží situaci, kdy ceny neodpovídají skutečným společenským mezním užitkům a nákladům. V praxi není předpoklad dokonalé konkurence naplněn, zejména v důsledku neexistence konkurenční struktury na jednotlivých trzích výrobků, služeb a výrobních faktorů, a také absence trhu pro všechny komodity. Současně dochází k *nedostatečné informovanosti* pro všechny subjekty i neutralitě v transferech, zejména v odvětvích zpracování a distribuce, v důsledku různé míry monopolizace.
- *Externality* – vztahují se na takové případy, kdy ekonomická činnost daného subjektu má za následek změnu zisku nebo prospěšnosti, alespoň jednoho dalšího ekonomického subjektu a nemohou být vysvětlitelné trhem. Vytváří tak prostor pro regulační zásah (daně, dotace) podle ocenění vlivu změny v důsledku externality. Tyto externality mohou mít pozitivní či negativní vliv. Typickou negativní externalitou je například znečištění vodních zdrojů při vysokém stupni hnojení dusíkatými hnojivy. Naopak pozitivní externalitou může být například sociálně-environmentální přínos.
- *Diskriminace u segmentovaných trhů práce* – která způsobuje nerovnost příležitostí zaměstnání a ve svých důsledcích i ekonomickou neefektivnost užití tohoto výrobního faktoru.
- *Veřejné statky*, lze definovat jako výrobky a služby, které jsou přístupné všem, a z jejich výhod lze čerpat společně. Příkladem veřejných statků poskytovaných prostřednictvím zemědělství je například biologická rozmanitost zemědělské půdy, krajina a přírodní zdroje.

b) **Problém výchozího rozdělení důchodu**

Týká se otázky, zdali je dokonale konkurenční trh, schopen zajistit „spravedlivé“ rozdělení důchodu, tzn. takové rozdělení důchodu, kdy spotřeba a důchod jsou alokovány přesně tam, kde je zřejmá jejich potřeba. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

Efektivní alokace je z hlediska principů tržní ekonomiky dosaženo, pokud každý ekonomický subjekt srovnává náklady svých aktivit se společenskými náklady a provádí selekci, která tyto náklady odráží. Cena na trhu bude ovlivňovat mezní rozhodnutí, zda spotřebovat větší nebo menší množství určitého statku,

tato cena určuje, jak všichni ostatní hodnotí mezní jednotku tohoto statku. Funkce společenského blahobytu je hodnocena jak z hlediska jednotlivce, jako nejlepší řešení z hlediska vlastního užitku a skupinu doplňujících ocenění, jež umožňují „dorovnávat“ marginální užitek důchodu, který je rozdělován jednotlivým ekonomickým subjektům. (Bečvářová, 2001)

V rámci omezené alokace, tj. *druhého nejlepšího řešení podle Pareta* (podrobněji viz. Bečvářová, Juřica 2008), je část vytvořeného důchodu vyjmuta z alokace a je redistribuována na základě vymezených pravidel a opatření hospodářské politiky státu. Z toho pravidla a jeho zdůvodnění vyplývá, že problémy alokace a distribuce mohou být od sebe odděleny. Důležité je, že efektivní alokace může být podpořena tržním mechanismem. To ve své podstatě umožňuje provést redistribuci vybavení uvažovanými statky, a tím určit velikost bohatství jednotlivých ekonomických subjektů a následně použít úlohu cen jako indikátor relativní vzácnosti.

Část takhle získaných zdrojů je posléze v rámci hospodářské politiky státu, resp. nadnárodního uskupení, využita jako transfery v podobě různých forem dotací. V podstatě se jedná o realizaci přerozdělení části důchodu na základě preferencí ve vztahu k cílovým skupinám v rámci ekonomiky. (Bečvářová, 2007a)

3.3 Charakteristika základních typů dotací

Dotace jsou obecně vymezovány jako transfer/redistribuce finančních prostředků v rámci rozpočtové soustavy. Podle Bečvářové (2010) můžeme dotace definovat jako: *„transfery, které odrážejí změny v rozdělování důchodů nesouvisející s tokem zboží a služeb. Kontrastují s netransferovými výdaji, kdy tok plateb má odraz v hodnotě toku zboží a služeb jdoucím opačným směrem.“*

Dotace obecně vykazují dva základní rysy: (Bečvářová, 2001)

- ✓ *vytvářejí transfery, které odrážejí změny v rozdělování důchodu,*
- ✓ *vyvolávají ekonomické náklady, které jsou spojené s jejich uplatněním, a tím ovlivňují rozdíl mezi výdaji společnosti na danou dotační politiku a jejich projevem v důchodu příjemce.*

Tyto ekonomické náklady nelze vyjádřit pouhým rozdílem v úrovni uvedených veličin. Důvodem je skutečnost, že uplatnění každého intervenčního zásahu ve formě dotace má specifický účinek a rozdílné transakční náklady. V zemědělství se jedná o konkrétní řešení, které by mělo vycházet z účelu i „nákladů“ každého z typů dotací.

Bečvářová (2013a) zdůrazňuje, že při rozhodování o implementaci určitého typu dotace, je potřeba vycházet z *deformačních účinků a transakčních nákladů* nástrojů.

- **Deformační účinky** – vyvolané náklady konkrétního typu dotace souvisejí se schopností zasahovat do trhu a podmínky i signály podstatně zkreslovat. V podmínkách takto vytvořeného tržního prostředí mají schopnost ovlivňovat nejen informační základnu, ale i samotné rozhodování výrobců.
- **Transakční náklady**, souvisejí s volbou a zavedením dotace, které můžeme dále rozdělit na náklady přímé a nepřímé:
  - ✓ *Přímé transakční náklady* – souvisejí nejen se zavedením dotace, ale také se systémem pro zvolený typ redistribuce, do systému zasahují jako náklady ex ante a ex post.
  - ✓ *Nepřímé transakční náklady* – vyjadřují nárok na přerozdělení důchodu (vazba na rozpočet)

Možnost řešit hlavní okruhy problémů v zemědělství v nezbytných ekonomických souvislostech umožňuje akceptování kompromisního řešení mezi cíli alokace a formou distribuce podle *Paretova druhého nejlepšího řešení*.

Na základě míry deformujících účinků a výše transakčních nákladů, které vyvolávají, můžeme subvence v rámci agrární politiky podle Bečvářové (2007a) a Gregy (2004) rozdělit do čtyř základních typů dotací:

Tabulka 1 - Projevy nákladů v základních skupinách dotací

Nástroj	Přímé náklady		Nepřímé náklady
	Deformace	Transakce	
Přímé dotace důchodu	0	velmi vysoké	velmi vysoké
Proporcionální dotace primárních faktorů	nízké	vysoké	vysoké
Dotace výstupu / vstupu	vysoké	nízké	vysoké
Přímá podpora cen	velmi vysoké	nízké	nízké
a) vývozce	velmi vysoké	velmi nízké	záporné
b) dovozce	velmi vysoké	velmi nízké	záporné

Zdroj: Bečvářová (2013a)

Každý z těchto uvedených nástrojů dotační politiky má své výhody a nevýhody. Nejefektivnější by bylo využití podpor, které by způsobovaly nízké nebo nulové přímé náklady deformace a transakce a nízké či záporné nepřímé náklady transakce. Avšak takovýto typ dotace nelze nalézt, je potřeba najít optimální dotační nástroj, který by odstraňoval deformační účinky a tím umožnil plně liberalizovat trh.

Z tabulky č. 1 o nákladových charakteristikách v základních skupinách dotací můžeme jednotlivé typy dotací podle Bečvářové (2013a) zhodnotit následovně:

Přímá podpora cen – z hlediska hodnocení nákladů, které jsou spojeny s implementací a fungováním nástroje, má tento typ dotace nejnižší přímé a v případě importu i nulové (přesněji záporné) nepřímé transakční náklady. Naopak v případě exportu, nepřímé náklady transakce spojené s vyrovnáním cenových hladin domácího a světového trhu narůstají. Při rostoucích přebytcích dochází k trvale zvyšujícím se nárokům a zatěžování rozpočtu. Tento typ nástroje má za následek to, že deformační účinky ve vztahu k trhu jsou nejvyšší, protože dochází ke zkreslení informace jak pro rozhodování o výrobě, tak i rozhodnutí o spotřebě.

Proporcionální subvence primárních faktorů (výrobních prostředků – tj. půda, práce, kapitál). Tyto dotace vyžadují potřebu informací k odlišení faktorů užívaných jak pro zemědělské tak i nezemědělské účely. Mohou tedy rovněž představovat vysoké přímé transakční náklady. Zároveň dotace tohoto typu zkreslují nabídku práce domácností pro různé účely, jejich deformační účinky na trhu výrobků a služeb nejsou výrazné v případě, jsou-li použity proporcionálně na určité úrovni pro všechny faktory.

Podpora podmínek nabídky vyrobené produkce neboli **dotace výstupu** vyžadují, aby „cenový polštář“ uvnitř ekonomiky byl pod kontrolou. Pokud jsou dotace poskytnuty každému zemědělci jednotlivě, jsou velmi nákladné. Na druhé straně pokud jsou transfery poskytnuty do úrovně zpracovatelských podniků, charakteristický malým počtem subjektů, je to relativně jednoduché. V porovnání s dotacemi primárních faktorů jsou v tomto případě transakční náklady vyšší, stejně tak narůstají náklady deformace vyvolané zkreslením podmínek poptávky a významně ovlivňují rozhodnutí o výrobě v zemědělském sektoru.

Dotace vstupu mají stejně vysoké deformační účinky jako dotace výstupu a tím i náklady z deformace. V této skupině jsou zahrnuty rovněž některé mechanismy tržních řádů jako spoluodpovědnostní poplatky a spotřební daně, které mohou být chápány jako kombinace daní a producentů jsou následně nižší než spotřebitelské ceny a odhad nákladů je proto shodný s dotacemi výstupu.

Přímé dotace do důchodu příjemce jako forma cíleného přesunu celkové částky, je formou intervence do zemědělství za účelem modifikace distribuce příjmů těchto subjektů a představuje určitou formu přerozdělení majetku. Obecně zde můžeme *zařadit*

přímé platby oddělené od produkce, které by měly vykazovat nulový deformační účinek a tak neovlivňovat rozhodování příjemce o jeho výrobě. (Fojtíková a Libiedzik, 2008) Vysoké transakční náklady tohoto typu transferu, jsou způsobeny realizací cíle, tj. zvýšení důchodu těch, ke kterým jsou směřovány, což vyžaduje založení na detailních informacích o jednotlivých příjemcích. Tento typ transferu má rovněž vysoké nepřímé transakční náklady, kde hlavním důvodem je časové hledisko, které může mít za následek mimořádné zvýšení těchto nákladů, neboť udržují v sektoru i ty subjekty, které by bez těchto podpor zkrachovaly, resp. opustily sektor. (Bečvářová, 2007b)

Kromě výše uvedených základních typů dotací, lze ve snaze omezení vlivu deformačních účinků, uplatnit i další typy nástrojů, jako jsou například *produkční kvóty a set-aside*, které umožňují omezit užití vstupů, a tím snížit deformační účinek ostatních nástrojů podpory aniž by byl významně snížen transfer výrobcům. *Daným transferem tedy může dojít ke snížení nákladů z deformace, ale současně se podstatně zvyšují náklady transakce.* Tento typ nástroje v podstatě vytváří další deformační účinky, které mohou být podstatně vyšší, než je samotná úspora nákladů deformace, která byla vyvolána snížením vstupů. (Bečvářová a Juřica, 2008)

3.4 Rozhodující kritéria a faktory při výběru konkrétních typů dotací

Riziko negativních důsledků strategicky nevhodného či krátkodobě účelově využitého nastavení toku dotací do zemědělství a v současnosti i do rozvoje venkova, lze omezit a rozdělit do dvou problémových okruhů: (Bečvářová a Juřica, 2008)

- ✓ ***Volba vhodných kritérií alokace dotací***, představuje rozbor účelnosti subvencí z hlediska podpory zdůvodnitelné strategie, jako předpoklad rozvoje odvětví ve zvoleném modelu, včetně přístupu k řešení konkurenceschopnosti zemědělských podniků.
- ✓ ***Volba formy z hlediska účinnosti dotací***, související s rozhodováním o formě transferu včetně jeho ekonomických nákladů. Protože není možno vyloučit scénáře, striktního požadavku omezování dalšího snižování podpory agrárního sektoru ze strany agrární politiky.

Redistribučních cílů, ve vztahu k cílovým skupinám příjemců, může být dosaženo prostřednictvím různých nástrojů. Vždy však musí být zvažována nejen úroveň podpory, ale také typ nástroje se zřetelem na ekonomické náklady, vyvolané v důsledku jejich uplatnění. (Bečvářová, 2001)

Rozhodování o volbě konkrétního typu dotace souvisí zejména s těmito faktory: (Bečvářová a Zdráhal, 2013a),

- *Rozdílným stupněm ekonomického rozvoje dané země*, spočívající v nestejném maximu funkce společenského blahobytu, kdy v zemích na vyšším stupni ekonomického rozvoje volí typ nástroje s nižšími deformačními účinky jako je např. přímá podpora důchodů, zatímco země s nižším stupněm ekonomického rozvoje zavádějí nástroje s vyššími deformačními účinky (podpora tržních cen).
- *Obchodní pozicí dané země*. Podpora tržních cen je výhodná v případě, že je daný stát dovozcem daného produktu, vytváří se tak příjem státního rozpočtu. Naopak v případě, že je daná země exportérem, každý vývoz má za následek zvyšování rozpočtových nákladů.
- *Délkou časového období*, po kterou bude v sektoru trvat očekávaný tlak na strukturální změny. V případě nástrojů, kde transakční náklady tvoří vyšší podíl vyvolaných nákladů, se při jejich dlouhodobém uplatnění náklad relativně snižuje, zatímco náklady deformace, se v čase zvyšují, protože rozdíl mezi potenciální a reálnou nabídkou se v reakci na působení nástroje v tomto období zvyšuje.
- *Faktorem, kterým jsou diskontovány budoucí náklady a přínosy*. Nástroje s relativně vysokými deformačními účinky (např. podpora tržních cen), budou v důsledku působení vysokého diskontního faktoru krátkodobě mnohem atraktivnější, neboť časem se snižuje jejich redistribuční výhoda. Okamžitý příjem vlastníků faktoru v současném období, je prostřednictvím tohoto typu podpory zvýhodňován, ale zároveň oddaluje řešení restrukturalizace.
- *Reakcí na problém asymetrického výchozího rozdělení důchodu*. Řeší otázku, zda dokonale konkurenční trhy dokážou zaručit spravedlivé přidělení důchodu, tzn. takové, kdy důchod a spotřeba jsou alokovány tam, kde je zřejmá jejich potřeba resp. zásluha tento důchod získat.
- *Celkovým pojetím hospodářské politiky včetně obecnějších ekonomických souvislostí*.

Dlouhodobě se ve formování a vývoji konkrétní agrární politiky projevují dva klíčové okruhy faktorů, jež ovlivňují její celkový charakter. Jedná se především o *naturální a demografické podmínky* vytvářející prostředí pro provozování zemědělské výroby a dále *sociální a ekonomický charakter* celkové hospodářské politiky dané země respektive nadnárodního uskupení. (Bečvářová, 2007a)

3.5 Dotace typu přímých plateb

Přímé platby lze nalézt v charakteristice první skupiny dotací, což potvrzuje ve svých pracích i Swinnen (2007), který definuje dotace typu přímé platby jako „*cílený transfer celkové finanční částky do důchodu příjemce tj. zemědělského výrobce, nezávisle na jeho současné produkci a cenách zemědělských výrobků.*“

Jedná se o formu podpory, která by v teoretické rovině měla mít ve vztahu k formování ceny na trhu nulové deformační účinky. (Connor, 2003), (Witzke, 2008) Ze strategického hlediska, však vyvstávají následující otázky: (Bečvářová, 2007b)

- Do jaké míry a jakými signály může přímá platba skutečně působit na konkurenční prostředí v rámci agrárních trhů, včetně trhů výrobních faktorů a tím je nepřímo deformovat?
- Do jaké míry může tato forma podpory působit či nepůsobit na produkční rozhodování zemědělských výrobců?

V podstatě se jedná o to, zda a jakým způsobem může přímá platba ovlivnit růst zemědělské produkce a zda hraje roli v rozhodování o alokaci výrobních zdrojů v čase.

Sektorové a regionální aspekty

Vzhledem k mechanismu redistribuce, má transfer typu přímé platby do důchodu zemědělství nezanedbatelné sociální a sektorové dimenze. V důsledku přerozdělení důchodu směrem od městských k venkovským domácnostem, může tento transfer současně vyvolávat změny v alokaci zdrojů mezi sektory i regiony v rámci ekonomiky. Proto je nesporně důležité se zabývat nejen důsledky užití tohoto ekonomického nástroje v zemědělském podniku, ale také jeho rozměrem. (Bečvářová, 2013b)

Řada autorů (Bečvářová a Juřica, 2008), (Bečvářová, 2007b, 2011), (Swinnen, 2008), (Westcott, 2005) dokazuje, že kromě bezprostředního efektu na zvýšení důchodu příjemce, tento typ transferu významnou měrou ovlivňuje rozhodování jednotlivých příjemců o výrobě a to zejména prostřednictvím:

- a) vlivu na blahobyt příjemce a investiční rozhodování
- b) vlivu na konsolidaci /změny podnikatelské struktury/ v sektoru
- c) volby základny pro poskytování plateb

Ad a) Vliv na blahobyt příjemce a investiční rozhodování

Trvalý příjem zemědělských výrobců ve formě přímé platby modifikuje výrobní rizika a současně vede ke snižování averze vůči tomuto riziku a to bez ohledu na úroveň a výrobní strukturu zemědělského podniku uvnitř sektoru.

Dochází k pozitivní stimulaci při rozhodování o *investování výrobců* nejen do modernizace provozů, ale také do nových produkčních systémů a technologií. Tyto investice vytváří předpoklad pro růst celkového objemu výroby a při vhodném přizpůsobení výrobní struktury na základě poptávkových signálů vede k významnému zvýšení konkurenceschopnosti zemědělských producentů.

V důsledku snižování jednotkových nákladů produkce prvovýrobců, by se měl tento proces cílově projevit ve *výhodnějším postavení producentů* v rámci komoditních vertikál a sítí agrobiznisu.

Ad b) Vliv na změny podnikatelské struktury v sektoru

Z hlediska působení na procesy konsolidace podnikatelské základny v rámci sektoru lze identifikovat 2 protichůdné tendence spojené s působením tohoto transferu:

1. *Zpomalování procesů konsolidace* - přímé platby napomáhají udržení neefektivních podniků na trhu protože, tento typ dotace pokrývá jejich ztrátu, hradí výdaje neefektivních provozů a umožňuje získat důchod z rostoucí ceny půdy.
2. *Urychlování procesů konsolidace* - zejména větším a efektivnějším podnikům umožňuje užití přímých plateb k investování do nových technologií a vytváří podmínky pro růst konkurenceschopnosti. Tento růst může vést k postupné likvidaci provozů, které se nebudou moci v takto utvářeném prostředí prosadit, a dojde k jejich pohlcení podniky úspěšnými.

Ad c) Volba základny pro poskytování plateb

Stupeň skutečného oddělení plateb od současné nebo historicky zajišťované produkce, se v některých modelech stala základnou pro poskytnutí tohoto ekonomického nástroje.

- *Jednotná platba na farmu* – kdy základnou pro tento model byla historická výrobní struktura. Jsou zachovány mezipodnikové rozdíly a není prokázán tlak na změny ve struktuře jednotlivých podniků.
- *Systémy částečně decouplované* umožňují uplatnit koncepční přístupy k řešení členských států v rámci centrálně stanovené strategie zemědělství.
- *Model ve formě platby na plochu* teoreticky vytváří nejširší příležitosti pro využití tohoto typu transferu vedoucí k efektivní restrukturalizaci. Tento model, uplatňován především v nových členských státech EU v různých obměnách se opírá

o strategická rozhodnutí, týkající se volby základny, tj. započitatelné plochy pro nárok na platbu. Výsledkem používání těchto plateb je zpravidla:

- ✓ *Zpomalování investičních aktivit potencionálně konkurenceschopnějších výrobců* za situace, kdy zejména extenzivně hospodařící zemědělské subjekty čerpají daleko vyšší podpory než subjekty hospodařící intenzivně.
- ✓ *Růst ceny půdy a deformační účinky* na trhu výrobních faktorů, protože půda zůstává v zemědělském užívání, jako zdroj pro získání přímé platby. S čímž souvisí i rizika spojená s odčerpání těchto podpor a jejich neproduktivní využití mimo agrární sektor v důsledku problémů vztahů mezi vlastníky a uživateli půdy.

Tento model dává možnost podpory pro dokončení restrukturalizace, jako jedna z podmínek růstu konkurenceschopnosti a úspěšného zapojení zemědělské výroby v agrobiznisu. Současně umožňuje rozhodovat o podobě evropského zemědělství a jeho subjektů v produkční a mimoprodukční dimenzi rozvoje. (Bečvářová, 2010)

3.6 Přímé platby v koncepci společné zemědělské politiky EU

Společná zemědělská politika Evropské unie patří mezi nejstarší komunitární politiky, uplatňovaná ve společenství již od padesátých let 20. Století. Tato politika je charakteristická nejen velkým objemem finančních prostředků, ale i rozsahem a stále náročnějšími předpisy evropské legislativy. (Neumann, 2004)

První koncepty Společné zemědělské politiky utvářené v průběhu 60. let 20. století, fungovaly prostřednictvím podpory tržních cen, společné organizace trhu rozhodujících komodit včetně zavedení importních bariér pro zboží ze třetích zemí. Úkolem těchto cenových mechanismů bylo zabezpečení jednotné cenové hladiny komodit jak na vnitřním trhu Evropské Unie, tak i vůči světovému trhu. (Bečvářová, 2007a)

Takto zavedený systém bezpochyby přispěl k naplnění rozhodujících cílů původní koncepce Společné zemědělské politiky, tj. zvýšení výroby a produktivity, stabilizace trhu včetně ochrany domácích farmářů od fluktuací na světových trzích. Na druhé straně však vyvstaly *koncem sedmdesátých let 20. století* nové problémy, jako důsledek vysokých cen a záruk, poskytované zemědělským prvovýrobcům. (Boháčková a Brožová, 2010) Rostoucí výkonnost zemědělství, přesahující absorpční schopnost Evropského agrárního trhu a to při nevýhodné možnosti konkurence na světových trzích, se stala zásadním problémem v takto koncipované politice. Zároveň se několikanásobně zvýšily výdaje na financování SZP. (Nedorost a Lukášková, 2010)

V této době musely být uplatňovány další nástroje politiky, jako jsou množstevní kvóty či exportní subvence, zaručující udržení vysokých cen placených domácím producentům. Charakteristickým rysem těchto podpor jsou silné deformační účinky, které vedou k dalšímu zvyšování finančních nároků. Proto musela být přijímána celá řada dalších opatření vedoucích k omezování produkce včetně zavádění produkčních kvót a stabilizace rozpočtu, což vyústilo v rozsáhlejší reformní opatření na počátku devadesátých let. (Bečvářová, 2007a)

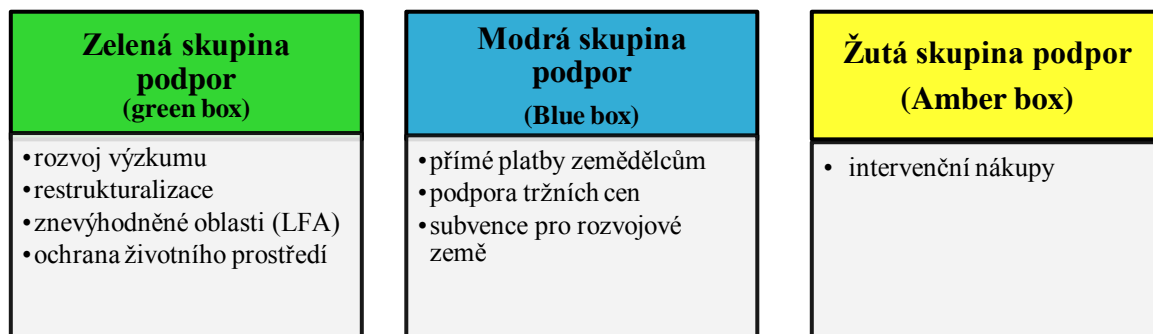
3.6.1 Reakce na liberalizaci agrárních trhů

V důsledku užití různých protekcionistických opatření domácího trhu jednotlivých států, v podobě kvót, cel, subvencí a dalších administrativních nástrojů, se začal mezinárodní trh stále ve větší míře deformovat. Zemědělství, bylo projednáváno až během Uruguayského kola GATT, jehož výsledkem byla dohoda o liberalizaci zemědělského obchodu AoA (*Agreement on Agriculture*) schválená v roce 1994, obsahující seznam opatření, která omezují nebo narušují obchod a stanovuje časový rámec pro jejich liberalizaci. (Svatoš a kol., 2009)

V dohodě o zemědělství se problém redukce podpor v zemědělství opírá o tři hlavní pilíře: (MPO ČR, 2010), (Svatoš a kol., 2009), (WTO, 2012)

- ✓ *domácí podpory (dotace získané zemědělcem na produkci)*
- ✓ *přístup na trh (snižování celní zátěže)*
- ✓ *exportní subvence (dotace získané na export)*

Domácí podpory v zemědělském sektoru, jsou vzhledem k jeho specifickému charakteru v určitých případech povoleny. V rámci výše uvedené dohody o zemědělství a liberalizaci agrárního obchodu bylo nutné snižovat tyto podpory u opatření podporujících zvyšování objemu produkce. Jednotlivá opatření s negativním účinkem na obchod byla rozdělena do třech následujících skupin: (Svatoš a kol., 2009)

Obrázek 1 - Rozdělení domácích podpor dle WTO
Zdroj: WTO.org

První tzv. **zelenou skupinu podpor (Green box)** tvoří subvence, vykazující minimální či zanedbatelné deformující účinky na obchod se zemědělskými komoditami či soutěžní podmínky a jejich výše není nijak omezena. Tyto dotace mají za cíl přímou podporu zemědělských výrobců, nikoliv podporu jednotlivých produktů a tak nedochází k ovlivňování úrovně produkce nebo výše ceny. Proto bylo stanoveno, že tyto podpory nemusí být podle Dohody WTO o zemědělství redukovány. Jedná se například o podporu výzkumu a školství, skladování potravinových zásob, pomoc při přírodních katastrofách, péče o přírodní prostředí, podpora restrukturalizace, podpora zemědělských výrobců ve znevýhodněných oblastech nebo podpora příjmu odpojená od produkce. Tyto podpory zohledňují zejména společenskou roli zemědělství.

Druhá skupina podpor, spadající do **modrého boxu (Blue box)** je tvořena subvencemi, které sice podporují výrobu, ale zároveň obsahují mechanismy, které brání jejímu nárůstu. Podporami v modré skupině jsou například přímé platby. Tyto podpory jsou sice vázány na produkci např. na obhospodařovanou plochu nebo stavy hospodářských zvířat, ale zároveň podléhají produkčním omezením a neměly by tak negativně ovlivňovat obchod.

Podpory, zařazené do třetího - **žlutého boxu (Amber-box)** s nejškodlivějším vlivem na obchod stimulují výrobu bez ohledu na vývoj tržních cen a způsobují tak jeho deformaci. Výchozí úroveň těchto podpor musela být postupně snižována, přičemž úroveň snížení byla plně v kompetenci členského státu. K výrazné redukci těchto podpor přispěly provedené reformy SZP a to zejména Agenda 2000. Do této skupiny podpor patří zejména subvence k ceně nebo dotace, které přímo ovlivňují množství produkce.

Na Ministerské konferenci konané v Dohá v roce 2001 byl stanoven nový souborný program jednání, který vyžadoval další vyjednávání s cílem dosáhnout všeobecné dohody o liberalizaci. Jednalo se o podstatné zlepšení přístupu na trhy, omezení vývozních subvencí za účelem jejich postupného odstranění a výrazné snížení domácích podpor, vedoucích k deformaci obchodu a to vše s ohledem vůči rozvojovým zemím, které jsou závislé na obchodu se zemědělskými produkty. (Svatoš a kol., 2009)

Společná zemědělská politika prošla v samotné historii svého vývoje celou řadou etap, které adekvátně reagují na výsledky ve vývoji agrárního sektoru včetně dynamiky změn podnikatelského prostředí v Evropské unii v průběhu druhé poloviny 20. století. (Bečvářová, Zdráhal, 2013 b)

3.6.2 Přímé platby v rámci reforem společné zemědělské politiky

Potřeba zásadních řešení v otázkách, týkající se vnitřních problémů nadprodukce komodit na společném trhu při oslabování pozice Evropské unie na světovém trhu včetně neustále sílícího tlaku ze strany WTO na liberalizaci agrárních trhů, byly příčinou změn v původní koncepci SZP evropských společenství. (Bečvářová, 2010) Dalším zásadním problémem bylo masivní rozšíření Evropské unie o nové členské státy střední a východní Evropy v roce 2004. Toto rozšíření zkomplikovalo financování zemědělského sektoru a nemělo se výrazně projevit v dalším růstu nároků zemědělství na evropský rozpočet. (Neumann, 2004).

Přestože SZP prošla několika dílčími reformami, pokus o její přestavbu představují až reformy zahájené v devadesátých letech 20. století a lze je tak definovat jako *zásadní reformy původní strategie společné zemědělské politiky*, spojené s odlišnou volbou forem nástrojů státních zásahů v evropském zemědělství. (Střeleček a Lososová, 2009)

Mac Sharryho reforma

První průlomové změny ve SZP s sebou přinesla *Mac Sharryho reforma*, přijatá v roce 1992, představující podstatné omezení nástrojů podpory tržních cen výrobců a její nahrazení komoditně koncipovanou kompenzační platbou. Dále se jednalo o přesun financování na podporu strukturálních změn. (Nedorost, Lukášková a kol., 2010) Tyto kroky reagovaly jednak na růst výdajů spojených se SZP, ale také na závazky, vyplývající z Uruguayského kola GATT a navazujících jednání WTO o liberalizaci agrárního trhu. (Bečvářová a Juřica, 2008)

Bečvářová (2013a), Střeleček (2009) a Baráková (2010), shrnují přijatá opatření v rámci *MacSharryho reformy* do následujících oblastí:

- ✓ ***Snížení přímé cenové podpory*** hlavních zemědělských komodit, za účelem konkurenceschopnosti zemědělské produkce na světových trzích.
- ✓ ***Kompenzace ztrát příjmů zemědělců*** v důsledku snížení intervenčních cen, kdy došlo k *zavádění kompenzačních plateb*, které nebyly bezprostředně odděleny od produkce, což vyvolávalo deformace na trhu zemědělských výrobků. Zavedena povinnost uvádět půdu do klidu, jako podmínka pro získání podpor plodin na orné půdě.
- ✓ ***Doprovodná opatření*** (agro environmentální opatření, zalesňování zemědělské půdy, předčasný odchod zemědělců do důchodu).
- ✓ ***Podpora ekologického zemědělství a jeho certifikace.***

Zásadní změnu, kterou s sebou přinesla MacSharryho reforma, je tedy přesun finančních prostředků od tržní podpory cen směrem k příjmům výrobcům prostřednictvím *přímých kompenzačních plateb*. (Baldwin a Wyplosz, 2009)

Postupně se prosazoval i tzv. *evropský model zemědělství*, zdůrazňující nejen specifika evropského zemědělství, ale také mimokomoditní přínosy tohoto sektoru. Přestože reforma přispěla k zásadním změnám původního modelu SZP, výdaje na tuto politiku zůstaly i nadále vysoké. (Vítek a Bečvářová, 2013).

Reformní kroky zahájené MacSharryho reformou, pokračovala Evropská unie další dílčí reformou, zpracovanou v rámci Berlínské dohody v roce 1999.

Agenda 2000

Tato reforma se zaměřila na růst efektivity činnosti evropských společností včetně tvorby předpokladů pro další snižování tržních deformací. Reforma byla navržena s ohledem na budoucí rozšíření Evropské unie o nové členské státy a blížící se nové kolo jednání světové obchodní organizace. (Nedorost, Lukášková a kol., 2010) V rámci této reformy dochází k formování I a II pilíře SZP, spojeného se zásadní změnou systému podpory důchodu v zemědělském sektoru v jeho multifunkčním pojetí. (Bečvářová, Tamáš a kol., 2013c)

V uvedeném kontextu se podle autorů (Fojtíková a Liebedzik, 2008), (Střeleček a Lososová, 2009), (Baráková, 2010) jednalo o následující opatření:

- *snížení intervenčních cen* u hlavních zemědělských komodit,
- *vyšší přímé platby*, bez vazby na objem produkce,
- podpora tržní orientace zemědělců s dopadem na účast EU v mezinárodním obchodě se zemědělskou produkcí,
- větší zacílení na nezávadnost a kvalitu potravin včetně zvýšené ochrany životního prostředí a welfare zvířat,
- začlenění ekologických cílů do SZP,
- péče o rozvoj venkova s cílem zachovat evropské kulturní dědictví.

V důsledku snížení intervenčních plateb, vyplývající z jednání o liberalizaci světového obchodu, došlo k zvýšení přímých podpor, jejichž hlavní prioritou je poskytnout zemědělcům stálý příjem neovlivněný nepříznivými vlivy počasí či výkyvy cen zemědělských produktů na trzích. (Baráková, 2010)

Současně došlo k *zavedení nového prvku SZP „národní obálky“*, představující možnost podpory určitých komodit, do výše stanovených národních limitů.

Dále se jednalo o *princip dobrovolné modulace přímých podpor*, kdy členské státy mohou přemístit část přímých plateb na opatření rozvoje venkova. (Bečvářová, Vínogradský a Zdráhal, 2009)

Rok 2003 představoval důležitý mezník pro další vývoj a směřování SZP. Evropská komise se rozhodla pro ofenzivní přístup k jednání o zemědělské kapitole ve WTO a v roce 2002 připravila *střednědobého vyhodnocení SZP*, včetně dalších, poměrně zásadních reformních kroků. (Bečvářová, Tamáš a kol., 2013c)

Fishlerova reforma (*Mid-term review*)

Budoucí podoba přímých kompenzačních plateb EU, zařazených do „*modrého boxu*“, byly v důsledku deformačních účinků na trh se zemědělskými komoditami ve stávající výši přechodně tolerovány pouze do roku 2003. (Bečvářová, 2010)

Výsledkem jednání byla změna charakteru přímých plateb, kdy došlo k jejich oddělení od produkce („*decoupling*“). Změna charakteru přímých plateb byla nově podmíněna plněním standardů spojených s ochranou životního prostředí, welfare zvířat včetně bezpečnosti a kvality potravin. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

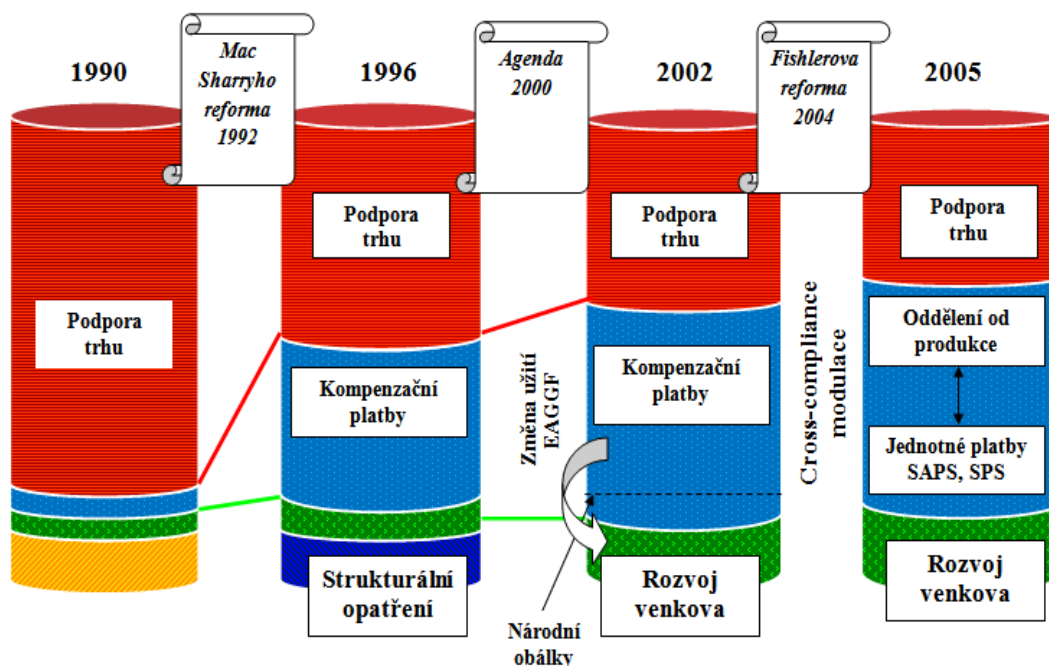
Mezi rozhodující principy Fishlerovy reformy můžeme podle Bečvářové a Juřicy (2008), Fojtíkové (2008) či Barákové (2010) zařadit následující opatření:

- „*Decoupling*“ – *oddělení přímých plateb od produkce na farmě* zavedením jednotné platby na farmu (Single Payment Scheme, SPS). Zemědělský prvovýrobce měl napříště dostávat namísto několika plateb pouze jednu, která byla vypočtena na základě tzv. referenčního období.
- „*Cross-compliance*“ *křížová kontrola* – kdy přímé platby budou vyplaceny pouze po splnění určitých standardů v oblasti ochrany životního prostředí, nezávadnosti a kvality potravin, udržování půdy v dobrém stavu či vhodného zacházení se zvířaty.
- „*Systém povinné modulace*“, vedoucí k zvětšení objemu finančních prostředků, určených na rozvoj venkova. Reforma stanovuje, že dojde každoročně k přesunu části přímých plateb do fondů určených na rozvoj venkova.
- Zavedení nástroje *finanční disciplíny*, umožňující v případě hrozby překročení stropu agrárních výdajů EU, paušálně snížit výdaje na přímé platby.
- *Rozšíření palety programů venkovského rozvoje* o opatření vedoucí k dosažení standardů ochrany životního prostředí, bezpečnosti potravin či welfare zvířat.
- *Zavedení podpory pěstování energetických plodin.*

- *Snižování intervenční ceny* u mléčných produktů a další tržní opatření, která mají zajistit lepší pozici EU při jednáních WTO.
- Možnost *zjednodušeného systému administrace SZP* pro nové členské státy (*Single area payment scheme – SAPS*), který byl založen na výpočtu přímé platby z celkové výměry zemědělské půdy bez vázanosti na výši produkce.
- Povinné *ukládání orné půdy do klidu*, tzv. „*set aside*“ – vyjmutí půdy z produkce, pěstování plodin nesloužící k lidské spotřebě.

Klíčovým z hlediska celkové koncepce podpor v evropské agrární politice byla realizace dalšího kroku ve změně filosofie základní podpory zemědělských podniků, která vedla k důslednějšímu oddělení podpory zemědělců od konkrétní výrobní struktury objemu produkce a to na bázi *jednotných přímých plateb*. V tomto období byla realizována další opatření zejména v oblasti organizace trhů, jež dlouhodobě směřovala k omezení vlivu nástrojů, které jsou s tímto systémem spojovány, zasahují do agrárního trhu a zároveň brání jeho liberalizaci. (Bečvářová, 2009, 2011), (Baráková, 2010)

Celkový proces reformních kroků SZP probíhajících v průběhu devadesátých let a na přelomu tisíciletí lze podle Bečvářové, Vinohradského a Zdráhal (2009) charakterizovat následujícími změnami, které jsou znázorněny pomocí schématu na obrázku č. 2

Obrázek 2 - Vývoj SZP v hlavních systémech podpory v 90. letech a na přelomu tisíciletí
Zdroj: Bečvářová, Vinohradský a Zdráhal., 2009

K zásadním změnám docházelo navíc v období, významného pronikání vlivu světového agrobiznisu do relativně uzavřeného a chráněného systému zemědělství, jež sebou přinesl poptávkově orientovaný model zemědělství. Evropská politika musela reagovat na tyto nové podmínky podnikatelského prostředí a přehodnotit původní koncepcce včetně návratu k určité decentralizaci ve volbě a směřování spektra používaných nástrojů. Přímé platby do důchodu zemědělců se nabízely jako vhodné východisko řešení. (Bečvářová a Juřica, 2008), (Bečvářová, 2010)

Kontrola stavu SZP (*Health Check*)

Kontrola stavu SZP „Health Check“ byla zahájena v roce 2008. Cílem bylo posoudit funkčnost změn zaváděných ve Společné zemědělské politice od roku 2003 a dále je rozvinout. Nejednalo se tedy o novou reformu, pouze o snahu posunout změny z roku 2003 dále, aby SZP odpovídala podmínkám rozšířené EU a měnícímu se mezinárodnímu kontextu. Přezkum se týkal zejména systému přímých plateb, intervenčních tržních mechanismů a politiky rozvoje venkova. (Machálek, Pělucha a kol., 2007)

V rámci těchto oblastí, mělo dojít k *důslednějšímu oddělení výše přímých plateb od množství produkce, navýšení prostředků ve druhém pilíři* a v neposlední řadě *rušení a omezení produkce a další snižování intervenčních cen*.

Výsledkem takto koncipovaných cílů kontroly stavu SZP mělo dojít k zjednodušení a zefektivnění této společné politiky. Podle (Machálka, Pěluchy a kol., 2009), můžeme rozhodující opatřením v rámci kontroly stavu SZP v roce 2008 rozdělit do následujících kategorií:

- *Rušení mléčných kvót*, které nastane v roce 2015, do té doby bude každý stát navýšovat svou kvótu o 1 %.
- *Důslednější oddělení podpory od produkce*: Zbývající vázané platby měly být odděleny od produkce a přesunuty do režimu jednotné platby s výjimkou některých komodit, kde mohly členské státy ponechat stávající míru vázané podpory.
- *Pomoc odvětvím se zvláštními problémy* (tzv. opatření podle článku 68): Jednotlivé členské státy si mohly ponechat 10 % vnitrostátních rozpočtových stropů na přímé platby používané buď na environmentální opatření, nebo na zlepšování jakosti a uvádění výrobků v daném odvětví na trh.
- *Podpora zemědělců*, kteří působí v znevýhodněných oblastech.
- *Rozšíření režimu jednotné platby na plochu* do roku 2013.

- *Využívání nečerpaných finančních prostředků* v režimu jednotné platby: byla zde možnost využití finančního rámce buď na opatření podle článku 68, nebo převést do fondu pro rozvoj venkova.
- *Přesun finančních prostředků z přímých plateb d rozvoje venkova.*
- *Mezi další okruhy opatření v rámci „health check“ patří následující opatření:*
  - zvýšení investiční podpory pro mladé zemědělce,
  - zrušení vynětí půdy z produkce,
  - křížová shoda (Cross-compliance),
  - intervenční mechanismy.

Ostatní opatření v rámci „zdravotní prohlídky“ zahrnují oddělení několika menších režimů podpory od produkce a jejich převedení do režimu jednotné platby od roku 2012. Dále se jednalo o *zrušení prémie na energetické plodiny*.

Kontrola zdravotního stavu SZP tedy nepřináší nic nového, pouze navazuje a upravuje předcházející Fishlerovu reformu a přizpůsobuje ji současným podmínkám a aktuálním problémům.

3.6.3 Přímé platby ve strategii SZP do roku 2020

Záměrem strategie zemědělské politiky pro následující období 2015 – 2020 jsou zejména výzvy, které se dotýkají budoucnosti zemědělského sektoru a venkovských oblastí. Cíle této politiky jsou vytyčeny v oblasti životaschopné produkce potravin, udržitelného hospodaření s přírodními zdroji včetně opatření směřující do oblastí klimatu a vyváženého územního rozvoje. (Bečvářová, Zdráhal 2013b)

Volba odpovídajících nástrojů včetně účinnosti alokovaných zdrojů jsou nezbytné k dosažení udržitelného růstu zemědělství a rozvoje venkova v rámci Evropského prostoru. Do popředí v celkové strategii a volbě priorit se dostávají výzvy spojené především s otázkou *růstu konkurenceschopnosti evropského zemědělství*, která se stává jednou z klíčových priorit strategie rozvoje zemědělského sektoru EU do roku 2020, což je podmíněno těmito okruhy: (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

- a) *volbou ekonomických nástrojů*, umožňující citlivější reakci na vývoj světového trhu se zemědělskými komoditami;
- b) *implementací nástrojů pro řízení (omezení) rizik*;
- c) *posílením postavení zemědělců* v rámci komoditních vertikál a sítí;
- d) *výzkumem, inovacemi a předáváním know-how*.

Reformovaná podoba SZP pro následující období umožňuje členským státům Evropské unie ve větším rozsahu rozhodovat o nastavení přímých plateb v rámci prvního pilíře a zároveň poskytuje větší pravomoc v rozhodování o zacílení a přesunech finančních prostředků mezi oběma pilíři. (MZe ČR, 2015)

Na základě nařízení EP a Rady EU bylo navrženo, aby se přímou platbou podporoval: (European Commission, 2015)

- *základní příjem zemědělských prvovýrobců* prostřednictvím základní přímé platby oddělenou od produkce, stanovenou horní hranicí;
- „*aktivní zemědělec*“, čímž se vyloučí příjemci plateb, bez skutečných nebo hmatatelných zemědělských aktivit;
- *drobní zemědělci a oblasti se specifickým přírodním omezením.*

Dále má prostřednictvím přímé platby dojít k posílení kritérií přidělování plateb spojených s životním prostředím pomocí *povinné ekologické složky přímých plateb „greening“ včetně generační obměny ve venkovském prostoru.*

Na základě návrhu Rady a Evropského parlamentu, umožňuje následující varianty výplaty přímých podpor: (MZe ČR, 2014)

- a) *Aplikace schématu s platebními nároky od r. 2015 ve všech členských státech EU.*
- b) *Státům, aplikujícím pro výplatu přímých podpor systém SAPS, pokračovat v jeho používání do roku 2018, kdy má dojít k přechodu na schéma s platebními nároky.*
- c) *Státům aplikujícím doposud systém jednotné platby na plochu (SAPS), pokračovat v jeho používání až do roku 2020.*

Všechny výše zmíněné varianty výplaty přímých platem po roce 2014 počítají se zachováním schématu *vícevrstevné struktury platby*, skládající se z: (European Commission, 2013)

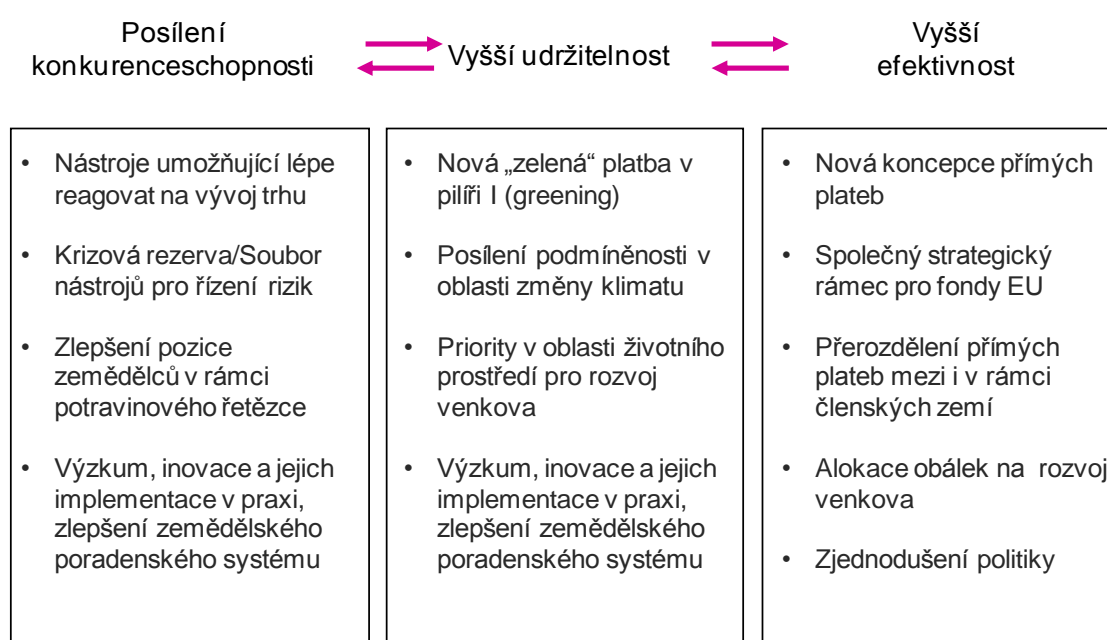
- ✓ *povinné ekologické složky ozelenění „greeningu“*
- ✓ *vázané (couplované) podpory podle článku 38*
- ✓ *možnost alokovat podporu znevýhodněným (LFA) oblastem podle čl. 34*
- ✓ *podpory mladým (čl. 36) a malým zemědělcům (čl. 47)*

Výplata přímých plateb bude i nadále podmíněna plněním standardů v oblasti dobrého zemědělského a environmentálního stavu tzv. (*Cross compliance*).

Druhý pilíř SZP, umožňuje v novém programovacím období značnou variabilitu a flexibilitu v systému podpor. Nově je definováno celkem šest priorit, namísto dosavadních čtyř os v rámci PRV. Volba konkrétních opatření je podmíněna analýzou a zdůvodněním potřeb ve vztahu k plnění těchto priorit. Rozdělení celkových finančních prostředků v rámci rozvoje venkova mezi členské státy by mělo respektovat objektivní kritéria a výkonnost v předcházejícím období. (MZe ČR, 2014)

Připravovaný rámec společné zemědělské politiky tak dává jednotlivým členským státům možnost uplatnění vlastní vize a strategie, při rozhodování o směřování podpor a odpovídá tak podmínkám současného i budoucího rozvoje agrárního sektoru. Při systematizaci a shrnutí hlavních okruhů a vazeb, lze říci, že celý systém směřuje k naplnění koncepce podpory moderního zemědělství, který se vyznačuje náročnými ekonomickými a environmentálními parametry jak dokumentuje schéma na obrázku č. 3. (Bečvářová a Zdráhal, 2013b)

Obrázek 3 - Schéma integrované strategie
Zdroj: Bečvářová a Zdráhal, 2013b

4 VÝCHOZÍ PŘEDPOKLADY A PODMÍNKY UŽITÍ PŘÍMÝCH PLATEB V ČESKÉ REPUBLICE

Vývoj podnikatelského prostředí zemědělství v rámci České republiky, bylo na přelomu 80. a 90. let minulého století ovlivněno ekonomickou reformou s cílem zavedení tržního hospodářství v České ekonomice. Realizace této reformy znamenala zejména pro zemědělství a agrární sektor výrazné změny podmínek. V tomto období dochází k významným změnám nejen v oblasti obnovy vlastnických vztahů, ale také v souvislostech změn v rámci hospodářské politiky spojených s vymezováním pozice jednotlivých odvětví v ekonomice včetně míry a forem státních zásahů. (Svobodová, Bečvářová a Vinohradský, 2011), (Baráková, 2010).

4.1 České zemědělství v období po roce 1989

Po roce 1989 prošla česká agrární politika, koncipována na odlišných, převážně liberálnějších principech, než společná zemědělská politika EU, několika časovými etapami, které lze na základě řady autorů (Svobodová, Bečvářová a kol. 2011), (Bečvářová a Zdráhal, 2013a), (Doucha, 1998) a (Boháčková a Brožová, 2010), (Bičík a Jančák, 2005) charakterizovat následovně:

1. Startovací etapa (1989 – 1991)

Cílem dokumentu „*Scénář ekonomické reformy*“ schválený parlamentem ČSFR v roce 1990, bylo vytvoření tržně orientovaného, efektivního a v mezinárodním kontextu konkurenceschopného agrárního sektoru. Zejména v zemědělství, musely být uskutečněny velmi komplikované procesy změn v porovnání s ostatními odvětvími národního hospodářství. Jednalo se o tyto dvě oblasti:

- a) *Obnovení vlastnických vztahů*
- b) *Fungování ekonomického mechanismu*

Ad a) *Obnovení vlastnických vztahů*

bylo na počátku devadesátých let výchozím předpokladem ekonomické reformy a týkalo se téměř 100 % zemědělské půdy a ostatního movitého a nemovitého majetku. Probíhalo v rámci tří procesů: (Bečvářová, Tamáš a kol., 2013c)

- ✓ *Restituce* – obnova vlastnických práv k vyvlastněnému majetku.
- ✓ *Transformace* zemědělských družstev, kdy došlo k podstatným změnám v rozsahu a struktuře jejich kapitálové základny.
- ✓ *Privatizace* – převod veřejného majetku do vlastnictví soukromého.

Výše uvedené procesy se v devadesátých letech významně projevíly *na zásadních změnách podnikatelské struktury* v zemědělské prvovýrobě. Z hlediska průměrné velikosti typického podniku v zemědělství a realizace vlastnictví, kde převládal vyšší podíl hospodaření na základě nájemních vztahů, se takto vytvořená struktura výrazněji odlišovala od struktury v původních členských státech Evropské unie na přelomu tisíciletí. (Bičík a Jančák, 2005)

Ad b) Liberalizace cen

Klíčovým ekonomickým opatřením, jehož cílem bylo vytvoření předpokladů pro působení tržních vztahů v okruhu výrobků a služeb a na trhu výrobních faktorů, byla liberalizace cen. Předpokladem pro liberalizace cen v potravinových řetězcích, bylo *odstranění záporné daně z obratu u potravin*, což znamenalo navýšení spotřebitelských cen potravin a následně prudký pokles poptávky po výrobcích zemědělského původu. Přebytek nabídky, který byl využit formou zvyšování cen v navazujících fázích zpracování a obchodu se projevil v jejich mimořádném růstu zisků, ale rovněž v posílení dominantní pozice. Došlo k narušení vazeb a podstatných interakcí jednotlivých článků komoditních potravinových vertikál s nejvýraznějším dopadem právě na subjekty zemědělské prvovýroby. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

2. Liberální etapa (1992-1994)

Liberalizační procesy, které byly nastartovány v tomto období, byly spojeny s odstraňováním bariér zahraničního obchodu se zemědělskými a potravinářskými komoditami, kde se otevřel prostor pro řešení nadprodukce zemědělských komodit nejen v zemích EU, ale i rozhodujících zámořských státech, což se projevilo v negativním vlivu na situaci v českém zemědělství. Úroveň podpory agrárního sektoru klesla téměř o polovinu ve srovnání s první etapou. (Doucha, 1998), (Svobodová, Bečvářová a kol., 2011)

Příčinou výše uvedených změn bylo již v tomto období omezování rozměru výroby, snižování intenzity využívání přírodních zdrojů a změny ve struktuře zemědělské produkce. (Svobodová, Bečvářová a kol., 2011), (Bičík a Jančák, 2005)

3. Rozvojová a sociálně stabilizační etapa (1994 – 1997)

Narůstající ekonomické problémy nově vzniklých podniků a negativní dopady některých opatření ekonomické reformy na sociální postavení výrobců byly řešeny prostřednictvím podpor nezasahující do agrárního trhu. Pro získání nezbytného kapitálu

a podporu modernizace došlo ke zvýhodnění přístupu k úvěrovým zdrojům prostřednictvím Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF). Byly zavedeny přímé platby v méně příznivých agroekologických podmínkách za tzv. udržování krajiny v kulturním stavu. I přes tyto kroky a důraz na rozvojové a sociální otázky, celková úroveň podpor do tohoto sektoru i nadále klesá. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a), (Bičík a Jančák, 2005)

4. Předvstupní období České republiky do Evropské unie

Příprava vstupu České republiky do EU, která byla zahájena po roce 1997, se musela kromě legislativních a institucionálních oblastí, zabývat poměrně zásadní intervencí nejen z hlediska rozsahu výroby a její struktury, ale zároveň i předpokladů konkurenceschopnosti. Pro zemědělství a v zásadě pro celý agrární sektor, znamenal proces přizpůsobování se právním a tržním podmínkám platným v Evropské unii, nejen převzetí norem, ale zejména vytvoření podmínek pro jejich implementaci. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

Na základě těchto skutečností, byl vypracován a vládě České republiky předložen dokument „*Koncepce resortní politiky ministerstva zemědělství před vstupem do EU*“. V tomto dokumentu byly ustanoveny základní cíle pro dvě etapy: (Boučková a kol., 2010), (Bečvářová, Tamáš a kol., 2013c)

- *Etapa revitalizace* (1999 – 2001) stanovovala tyto základní cíle:
  - Dořešení vnitřních vývojových problémů českého agrárního sektoru,
  - Eliminace vývojových překážek,
  - Stabilizace agrárního sektoru před jeho přizpůsobováním podmínkám EU,
  - Institucionální příprava na vstup do EU.

- *Etapa adaptace* (po roce 2001 až do doby vstupu do EU) byla charakterizována následujícími cíli:
  - Dosažení konkurenceschopnosti sektoru a zlepšení efektivnosti výroby,
  - Zajištění dostatečné výnosnosti kapitálu v zemědělství,
  - Vytvoření předpokladů k zajištění přiměřených spotřebitelských cen potravin s vysokými kvalitativními parametry,
  - Podpora environmentální funkce zemědělství,
  - Diverzifikace činnosti zemědělských podniků.

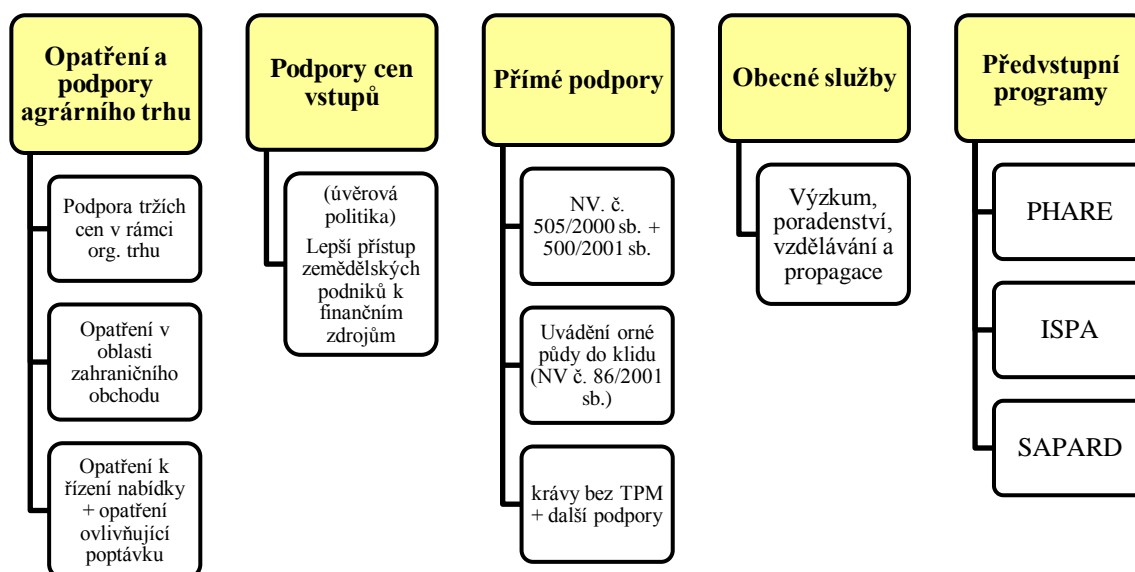
4.1.1 Systém a nástroje podpory českého zemědělství před vstupem do EU

Čeští zemědělci mohli v předvstupním období využívat celou škálu podpor. Jednalo se zejména o bezúročné půjčky, dotace, výkupy komodit, legislativní opatření apod. (Baráková, 2010) Dotace v tomto období byly směřovány zejména k investičnímu rozvoji, regulaci státního trhu a neinvestiční podpory zaměřené na rozvoj služeb pro zemědělství. Na základě *zákona o zemědělství č. 252/1997 Sb.*, který v §2 stanovil, že stát přispívá k tvorbě podmínek pro udržování výrobního potenciálu zemědělství nepřímými podporami, přímou podporou ve formě podpůrných programů a vytvářením podmínek pro cenovou stabilizaci trhu se zemědělskými komoditami. (Střeleček, Lososová a kol., 2009), (Bičík a Jančák, 2005) Dotace před vstupem České republiky do Evropské unie mohly být čerpány z následujících zdrojů:

- *národní podpory* prostřednictvím podpůrných programů
- *předvstupní programy SAPARD, PHARE a ISPA*

Institucionální zabezpečení zemědělské politiky bylo v ČR realizováno prostřednictvím Ministerstva zemědělství, Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) a Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF). (Střeleček, Lososová a kol., 2009)

Opatření agrární politiky v členění podle jejich účelu, včetně podpor vztahujících se k jednotlivým opatřením uplatňovaných v Českém agrárním sektoru před vstupem do Evropské unie lze rozdělit do pěti hlavních okruhů: (Baráková, 2010), (MZe ČR, 2000-2003)

Obrázek 4 - Systém a nástroje podpory českého zemědělství před vstupem do EU

Zdroj: Baráková, 2010, MZe ČR - Zprávy o stavu zemědělství 2000-2003

a) Opatření v oblasti agrárního trhu

- *Podpora tržních cen v rámci organizace trhu*, jednalo se o dotování vývozu, intervenční nákupy, skladování a stanovování min. cen. Pro jednotlivé komodity byly stanoveny konkrétní nástroje, které byly podle situace upravovány.
- V rámci *Opatření v oblasti zahraničního obchodu* se jednalo o přístup na trh (celní sazby, smluvní celní kvóty či dovozní licence) a opatření k regulaci vývozu (vývozní subvence, vývozní licence či pojištění vývozu).
- *Opatření k řízení nabídky* zahrnovalo řízení nabídky pro mléko, cukr – cukrovku a plodiny na orné půdě. Vypláceny byly například kompenzační platby za mléčné kvóty, jako náhrada újmy způsobena podnikům zavedením systému produkčních kvót.
- *Opatření ovlivňující poptávku* – např. podpora školního mléka, kdy bylo mléko a mléčné výrobky dodávány do škol za nižší, tedy subvencované ceny.

b) Podpory cen vstupů

- Tato skupina podpor sloužila českým zemědělcům pro lepší přístup k finančním prostředkům určených k dalšímu rozvoji prostřednictvím dotovaných úroků z úvěrů podnikatelských subjektů a garancí na bankovní úvěry a dalších opatření. Nejdůležitějším nástrojem úvěrové politiky byl PGRLF.

c) Přímé podpory

Na přímých podporách, které byly českým zemědělcům poskytovány před rokem 2004, se z největší části podílely tyto dotační tituly: (MZe ČR, 2000 – 2003)

- *Platby za údržbu krajiny podle Nařízení vlády č. 505/2000 Sb. pro rok 2001 a č. 500/2001 Sb. pro rok 2002.* Platby byly poskytovány za účelem částečného vyrovnání ztráty z hospodaření zemědělským subjektům v oblastech, které jsou z hlediska přírodních podmínek, méně příznivé pro zemědělskou výrobu a jejichž význam není dostatečně trhem ohodnocen. Tyto platby byly poskytovány na 1 ha TTP.
- *Platby za uvedení orné půdy do klidu (NV č.86/2001 Sb.),* byla poskytnuta žadateli s minimálně 10 ha orné půdy uvedené do klidu od 5 do 10 % jím obhospodařované orné půdy za podmínky, že na této výměře bude pěstovat stanovené plodiny (řepka na výrobu MEŘO, plodiny pro zelené hnojení)
- *Platby na podporu chovu krav bez tržní produkce mléka (BTPM),* které měly za cíl omezit pokles početních stavů krav.

Dále se v rámci přímých plateb jednalo o dotace na *Podporu chovu dojníc, platby za údržbu travních porostů pastevním chovem hospodářských zvířat. Kompenzačních platby za negativní dopady mimořádných podmínek*, které měly zajistit zmírnění vzniklých škod. *Platby v rámci nákazového fondu*, sloužily jako kompenzace v ochranných pásmech za přikázané režimy hospodaření při likvidaci nebezpečných nákaz zvířat.

a) Obecné služby

Tato skupina národních podpor sloužila zejména k podpoře výzkumu, poradenství, vzdělávání a propagaci v zemědělském sektoru. Dotace v rámci této skupiny podpor nebyly vázány na konkrétní komodity či podniky a byly přístupné pro všechny zemědělce. (Baráková, 2010)

b) Předvstupní programy

Cílem těchto programů bylo zajištění rychlého a bezproblémového vstupu kandidátské země do Evropské unie včetně přípravy občanů a úředníků na čerpání podpor z rozpočtu EU. Jednalo se celkem o 3 programy: (Baráková, 2010), (Bičík a Jančák, 2005)

- *Program PHARE* uplatňován od roku 1990, pomáhal státům přejít od centrálně plánovaného k tržně orientovanému hospodářství a umožnil prostřednictvím projektů přípravu institucí veřejné správy na vstup do EU. V rámci zemědělského sektoru byly finanční prostředky čerpány zejména na vybudování potřebných administrativních struktur včetně mechanismů pro SZP ČR.
- *Program ISPA*, založen v roce 2000, byl zaměřen na financování velkých projektů v oblasti životního prostředí a dopravy.
- *Program SAPARD* specializován na zemědělství a rozvoj venkova v období let 2000 – 2006 a jehož prostřednictvím mohli zemědělci čerpat finanční prostředky na investice do zemědělského majetku a inovací. Tento program byl současně nejvýznamnějším programem pro plnou aplikaci SZP v podmínkách ČR. Kandidátským zemím napomáhal při řešení konkrétních úkolů při zavádění *acquis communautaire*, jež se vztahoval k SZP a strukturálním změnám v rámci jednotlivých zemědělských sektorů a na venkově. Cílem bylo připravit zemědělce na způsob čerpání prostředků na strukturální opatření agrárního sektoru a venkova.

Zkušenosti získané prostřednictvím předvstupních programů, přispěly k rychlejšímu zahájení následných programů, přijatých po vstupu ČR do EU v květnu 2004. Navíc se jednalo o období, kdy přímé platby již ve společenství existovaly, což představovalo pro české zemědělce komplikaci při užití tohoto ekonomického nástroje ve srovnání s původními státy Evropské unie. (Bečvářová a Zdráhal, 2013b)

4.2 České zemědělství v období po vstupu do Evropské unie

Česká republika se stala 1. května 2004 plnoprávným členským státem Evropské unie. Převzetí pravidel a nástrojů SZP bylo spojováno s velkým očekáváním a především zlepšení ekonomické situace agrárního sektoru. Nejen v důsledku aplikace tří zásadních reforem SZP, bylo již na přelomu tisíciletí zřejmé, že předpokládaný růst cen zemědělských komodit, včetně růstu tržeb a příjmů v zemědělském sektoru, po vstupu do společného trhu není reálný. (Fojtíková a Lebieczik, 2008). Společně s globalizací agrárních trhů se v tomto období významně mění i podnikatelské a konkurenční prostředí celého agrárního sektoru. Podnikatelská sféra tak nemohla vždy a včas reagovat na nové souvislosti a změny v horizontálních i vertikálních vazbách takto utvářeného prostředí. Nejdůležitějším kritériem úspěšnosti aplikace SZP se stala administrace toku finančních transferů z redistribuce důchodu Společenství do agrárního sektoru, než samotný problém efektivní alokace důchodu realizující určitou strategii vývoje této části ekonomiky. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU v letech (2004 – 2013), formuluje vizi rozvoje českého zemědělství v multifunkčním pojetí. Pro aplikaci opatření, vytyčených v tomto konceptu, v podmínkách nových členských států a potažmo i v ČR byly naplánovány 3 časové fáze, které lze na základě charakteristiky autorů (Svobodová, Bečvářová a Vinohradský, 2011), (Bečvářová, Tamáš a kol., 2013c), (Bičík a Jančák, 2005) definovat následovně:

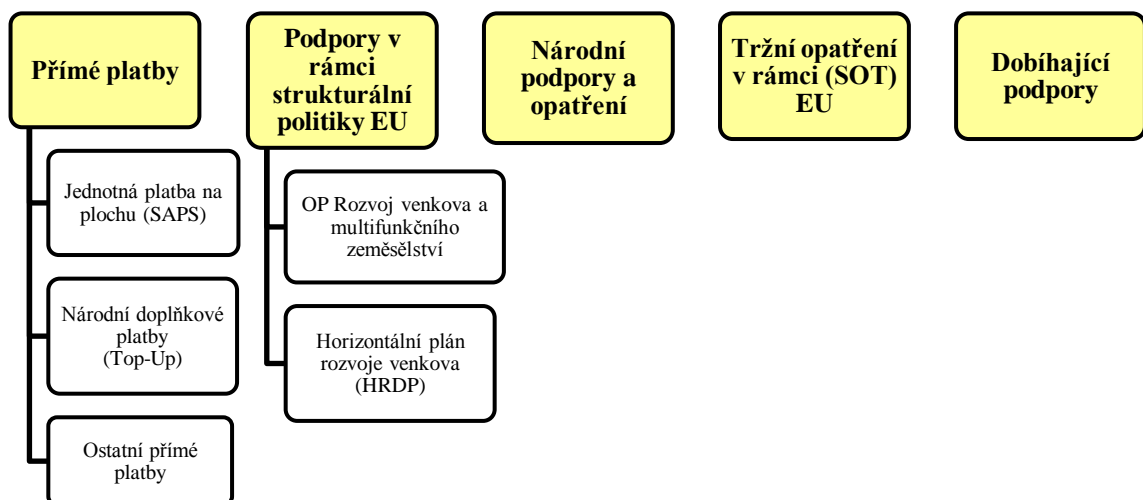
1. **Vstupní období (2004 – 2006)** – v rámci vstupního období mohla Česká republika uplatňovat zjednodušený systém přímých plateb (tzv. SAPS) včetně podílu kompenzací v sektoru mléka za snížení intervenčních cen s možností doplňujících národních přímých plateb při splnění zásad správné zemědělské praxe.

2. **Období přizpůsobení (2007 – 2010).** V tomto období mělo dojít k transformaci systému přímých plateb na systém SPS (*Single Payment Scheme*) stejně jako v původních členských státech Evropské unie, založen na regionální implementaci včetně možností nepovinného uplatňování komplexní křížové kontroly poskytování přímých plateb při respektování dohodnutých přechodných období pro povinné části *acquis*.
3. **Plně funkční období (2011 – 2013)** – Jedná se o období reálného vyrovnání úrovně přímých plateb ČR s původními státy Evropské unie, ve kterých již mělo dojít k uplatňování systému SPS z předchozích období, avšak za předpokladu splnění podmínek „*cross compliance*“ včetně modulace podpor.

4.2.1 Systém a nástroje podpory po vstupu do EU (2004 – 2006)

Dnem vstupu České republiky do Evropské unie došlo ke změně v systému poskytovaných dotací a podpor v českém zemědělství. Dotace dle jejich účelu v období let 2004 – 2006 lze rozdělit do pěti základních skupin znázorněny na obrázku č. 5. (Boučková a kol., 2012), (Bečvářová, Tamáš a kol., 2013c), (Baráková, 2010)

Obrázek 5 - Systém a nástroje podpory českého zemědělství v letech 2004 - 2006
 Zdroj: Baráková (2010), MZe ČR - Zprávy o stavu zemědělství (2004 – 2006)

Strukturu nově zavedeného systému podpor z hlediska institucionálního zajištění lze charakterizovat takto: (Bečvářová a Juřica, 2008)

- **Společné financování z rozpočtu EU** (Tržní opatření v rámci (SOT) EU, Přímé platby - jednotná platba na plochu (SAPS), Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) a Operační program zemědělství)
- **Financováno ze státního rozpočtu** (Národní komplementární platby (TOP-UP) a Národní podpory)

a) Přímé platby

Rozhodující část finančních prostředků z Evropské unie do českého zemědělství tvoří přímé platby. Tento typ transferu jako forma podpory do důchodu zemědělských subjektů na bázi přímé dotace, jsou v České republice od roku 2004 vypláceny v následujících úrovních. (MZe ČR 2004 - 2012), (Baráková, 2010)

- První úroveň je *system jednotné platby na plochu (SAPS)* – zjednodušený systém plateb plně oddělených od produkce, který je plně hrazen z prostředků EU.
- Druhou část přímých plateb tvoří národní *komplementární platby k přímým podporám (Top-Up)*, které jsou hrazeny z národních zdrojů, o jejichž administraci rozhoduje členský stát.
- *Ostatní přímé platby* – financováno z národních zdrojů, spadajících pod Ministerstvo zemědělství ČR a SZIF – jedná se zejména o kompenzační platby za mléko, podpora na pěstování lnu na vlákno, včelařství či sklizeň máku + další přímé podpory, které byly zaváděny v průběhu let 2006 – 2013.

Charakteristika jednotlivých složek přímých plateb v českém zemědělství včetně výše čerpaných dotací po vstupu do Evropské unie je uvedena **v kapitole č. 5.1**

Celková obálka přímých plateb pro každý členský stát byla vypočtena jako národní součet násobků vyjednaných kvót a produkčních limitů příslušnou sazbou. Výše národní obálky pro ČR byla kalkulována pro deklarovanou užitnou zemědělskou plochu, která činila v období aplikace 3 525 tis. ha. V ČR je vyplácení přímých plateb administrováno a kontrolováno Státním zemědělským a intervenčním fondem. (Bečvářová, 2013c)

Významným handicapem v rámci nových členských států EU oproti původním zemím evropské unie je fakt, že nedostávají plnou výši finančních prostředků. V představných jednáních bylo Evropskou Komisí navrženo, aby byly přímé platby zemědělcům v nových členských státech během následujících 10-ti let *postupně navyšovány*. V tabulce č. 2 je znázorněn vývoj postupného navyšování přímých plateb v České republice v letech 2004 - 2013. (Střeleček, Lososová a kol., 2009)

Tabulka 2 - Růst přímých plateb v NČS v letech 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Fondy EU	25	30	35	40	50	60	70	80	90	100
Národní zdroje	+30	+30	+30	+30	+30	+30	+30	+20	+10	0

Zdroj: Střeleček, Lososová a kol. 2009

Startovací výše přímých plateb v roce 2004 byla pro ČR stanovena ve výši 25 % úrovně přímých plateb původních členských států EU s postupným navyšováním o 5 % do roku 2007 na úroveň (40 %) a dále až do roku 2013 nárůst o 10 %, kdy bude docházet k vyrovnání přímých plateb na úroveň původních členských zemí Evropské unie.

Současně bylo novým členským zemím umožněno přímé podpory dorovnávat z vlastních zdrojů tzv. *národní doplňkové platby (Top-up)* o 30 % unijní sazby v letech 2004 – 2010, 20 % v roce 2011 a 10 % v roce 2012. Tyto platby dávají obecně možnost podpory rozvoje určitých zejména specificky ohrožených odvětví, která nejsou prostřednictvím jednotné platby na plochu (SAPS) dostatečně zajištěna.

V letech 2012 – 2013 má dojít k uplatnění modulace a plnému financování přímých plateb z prostředků Evropské unie. Z výše uvedené tabulky č. 2 vyplývá, že Čeští zemědělci mohli v roce vstupu do Evropské unie dosáhnout pouze 55 % úrovně přímých plateb v původních státech Evropské unie. Evropskou komisí bylo stanoveno, že při výplatě podpor jak z národních, tak i evropských fondů, nesmí dojít k překročení 100 % úrovně vyplácené zemědělcům v původních členských státech.

Tabulka 3 - Celkový objem přímých plateb do zemědělství podle typu a zdrojů financování v ČR v období 2004 - 2012 (v mil. Kč)

Rok	Přímé platby	
	Zdroje z EU	Národní zdroje
2004	6 302	6 185
2005	7 297	6 993
2006	9 283	7 471
2007	10 479	7 322
2008	11 673	7 079
2009	14 169	6 344
2010	16 155	3 684
2011	18 386	1 341
2012	20 878	575

Zdroj: MZe ČR - Zprávy o stavu zemědělství (2004 – 2012)

V celkových proporcích vývoje finančních prostředků alokovaných do českého agrárního sektoru je prokazatelný růst objemu a podílů finančních prostředků z Evropských zdrojů. (tab. č. 3) Tento fakt je důsledkem mechanismu postupného zavádění dotací typu přímých plateb v rámci koncepce podpory nových členských zemí. (tab. č. 2) (Bečvářová a Juřica, 2008)

Nestejná možnost užití přímých plateb oddělených od produkce se stala zásadním problémem v rámci implementace SZP. Zemědělství výrobci v nových členských státech a tedy i v České republice, byli své produkci znevýhodňováni tím, že získávali daleko nižší přímé platby než prvovýrobci v původních členských státech EU. Zatímco se úroveň přímých plateb v NČS a tedy i České republice do roku 2013 postupně vyrovnává, v původních členských státech EU, byly finanční prostředky, pro tento typ podpory získány v plném rozsahu při převodu původních kompenzačních plateb do národních limitů. (Střeleček, Lososová a kol., 2009), (Baráková, 2010)

I přesto, že se v NČS mohou na přímých platbách částečně podílet i rozpočty z národních zdrojů, určených k dorovnání úrovně přímých plateb v původních členských státech, základna pro dosažení konkurenceschopnosti zemědělských výrobců na společném trhu je značně deformována. Tento indiferentní typ důchodové podpory se významně promítá i do podmínek tržního prostředí a významně ovlivňuje konkurenční pozici zemědělských výrobců v horizontálních vazbách společného trhu, a vertikálách celého agrobyznysu. (Bečvářová a Juřica, 2008)

Bečvářová (2011) dále dokládá, že zatímco země EU 15 si původní objem produkce zachová a postupně zvyšuje, v NČS je zaznamenán pokles v produkci rozhodujících zemědělských komodit. V rámci společného trhu dochází k postupnému vyrovnávání cen a cenových hladin agrárních komodit, přičemž právě v EU 10 se zřetelně projevuje tlak na rychlejší tempo růstu cen prvovýrobců nad úroveň cen rozhodujících producentů v původních členských státech EU.

Asymetrie tvorby důchodu v zemědělství, byla jedním z významných faktorů tohoto vývoje, kde rozhodující roli sehrály přímé (kompenzační) platby. I přes tyto skutečnosti, je potřeba vycházet ze změn podnikatelského i tržního prostředí. Zejména v podmínkách, kdy se významně projevuje vliv poptávkové strany trhů, není vysoká cena základní suroviny výhodou. (Bečvářová a Juřica, 2008)

b) Podpory v rámci strukturální politiky

Cílem strukturální politiky Evropské unie byla podpora méně rozvinutých regionů a eliminace rozdílů mezi chudými a bohatými regiony. Mezi tyto podpory patřily v České republice v roce 2004 následující nástroje: (Baráková, 2010), (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

- *Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“*
- *Horizontální plán rozvoje venkova „HRDP“*

Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ navazuje na předvstupní nástroj SAPARD a umožňuje uplatňovat celkový rámec v novém pojetí úlohy zemědělství i v rozvoji venkova po vstupu do EU. Tento program byl podrobněji specifikován následujícími prioritami:

- *Priorita I* - podpora modernizace technologií i staveb v agrárním sektoru jako předpoklad pro růst produktivity a konkurenceschopnosti subjektů.
- *Priorita II* – Rozvoj venkova, rybnářství a odborné vzdělávání. Opatření orientována v rámci širších otázek podpory venkova
- *Priorita III* – „technická pomoc“, zaměřená na financování úkolů spojených s realizací operací souvisejících s řízením, implementací a monitorováním včetně kontroly podpor podle operačního programu.

Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) zaměřen na podporu mimoprodukční funkce zemědělství včetně podpory zkvalitnění technologických postupů a naplňování zásad správné zemědělské praxe. Konkrétními dotačními tituly byly Agroenvironmentální opatření (AEO), méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními (LFA), lesnictví, předčasné ukončení zemědělské činnosti a zakládání skupin výrobců.

Další okruhy opatření v rámci systému dotací, přijatých po roce 2004 mohou být popsány na základě autorů (Boháčková a Brožová, 2010), (Boučková a kol., 2012) následovně:

c) Tržní opatření neboli podpory tržních cen, jsou realizovány prostřednictvím tzv. společné organizace trhu (SOT). Jmenovitě se jednalo o následující oblasti:

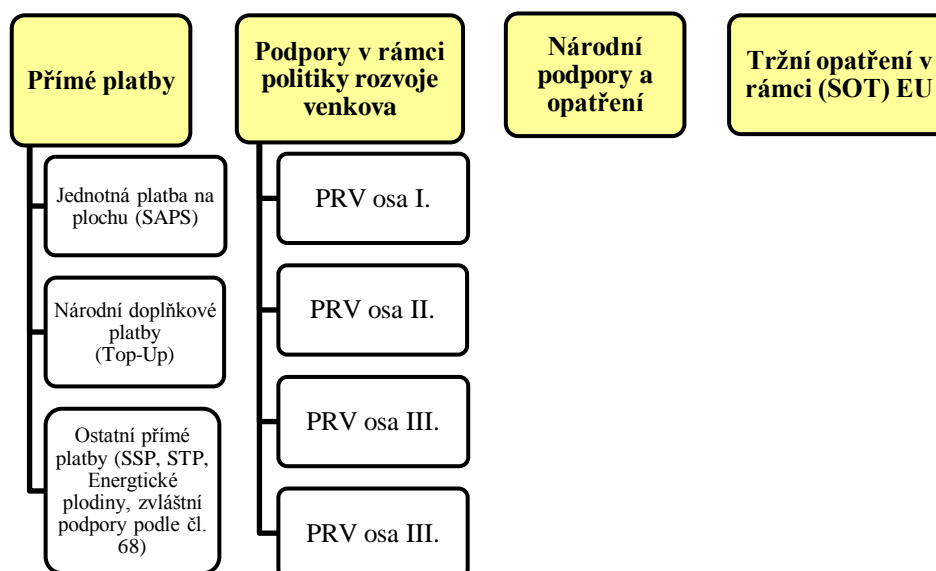
- intervenční nákupy vybraných zemědělských výrobků a potravin včetně jejich skladování a zpracování
- prodej intervenčně nakoupených komodit, podpora soukromého skladování
- realizace agendy restriktivních opatření nabídky (produkční kvóty u vybraných komodit – mléko, cukr, bramborový škrob, uplatnění set aside)
- agenda agrárního zahraničního obchodu (tarifní opatření v rámci AZO EU, exportní a importní licence včetně exportních subvencí),
- aplikace nástrojů podpory nabídky a spotřeby u vybraných komodit (např. školní mléko)

d) Národní podpory a opatření (State Aid) – Jedná se o podpory ze strany státu, které jsou sestavovány a implementovány vládou. Cílem těchto podpor je pomoci zejména komoditám, které nejsou podporovány ze strany Evropské unie. Tyto podpory nesmí narušit zásady společného trhu a konečná podoba podpor podléhá notifikaci ze strany Evropské komise. Jednotlivé dotační tituly jsou každoročně upravovány.

e) Dobíhající podpory z předvstupního období – Největší položku těchto podpor tvoří finanční prostředky z programu SAPARD, vzniklé jako závazek před datem vstupu České republiky do Evropské unie.

4.2.2 Systém a nástroje podpor v programovacím období 2007 - 2013

V porovnání s přecházejícím obdobím došlo v rámci systému dotací poskytovaných českým zemědělcům v programovém období 2007 – 2013 k několika úpravám. Zatímco struktura přímých plateb zůstala přibližně zachována, v rámci strukturální politiky došlo k zařazení veškerých podpor pod druhý pilíř SZP – rozvoje venkova, který je v rámci ČR realizován prostřednictvím Programu rozvoje venkova. (Baráková, 2010) V průběhu programovacího období 2007 – 2013 došlo v rámci ostatních přímých plateb k rozšíření nástrojů podpory, zahrnující oddělenou platbu za cukr (již od r. 2006) a za rajčata (r. 2008) včetně plateb za pěstování energetických plodin (r. 2007) společně se zaváděním podpor podle čl. 68 (od r. 2010). (MZe ČR)

Obrázek 6 - Systém a nástroje podpory v české zemědělství v letech 2007 - 2013

Zdroj: Baráková (2010) a Zprávy o stavu zemědělství (2007 – 2013)

V rámci strategie společné zemědělské politiky byl od roku 2007 posílen zájem na formování komplexně pojaté podpory zemědělství. Podpory, které zvýrazňují produkční a zejména mimoprodukční oblasti jsou chápány v souvislosti s rozvojem venkova

v rámci celé Evropské unie, včetně jejich vzájemné propojenosti se strategií jednotlivých zemí a jejich přístupem k dané problematice. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

Na základě nařízení Rady č. 1290/2005 došlo k rozdělení činnosti Evropského zemědělského a záručního fondu (*EAGGF*) dle jeho sekcí a vytvoření samostatných fondů, z důvodu zjednodušení a zprůhlednění systému financování. Od roku 2007 je první pilíř SZP financován prostřednictvím EAGGF a druhý pilíř pomocí Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (*EAFRD*). (Baráková, 2010)

Každý členský stát měl povinnost navrhnout vlastní *Program rozvoje venkova* včetně jeho realizace po schválení EK, jako komplexní řešení podpory rozvoje agrárního sektoru a venkova. Strategické priority EU v rozvoji venkova vymezeny v rámci 4 os, včetně stanovených minimálních limitů pro rozdělení finančních prostředků lze charakterizovat následovně: (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

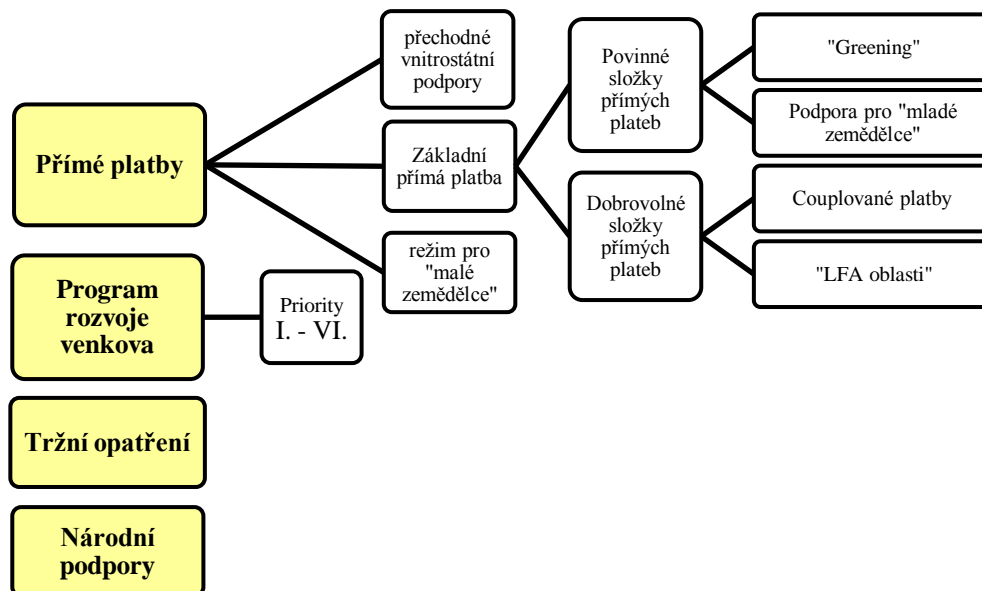
- *Osa I* (10 %) – podpora konkurenceschopnosti agrárního a lesnického sektoru, včetně posílení podnikatelských aktivit v zemědělské výrobě a navazující fázi komoditní vertikály – potravinářství.
- *Osa II* (25 %) – podpora životního prostředí a krajiny. Řeší problematiku plateb v znevýhodněných oblastech (LFA), v oblastech NATURA 2000 včetně podpory agro-environmentálních opatření.
- *Osa III* (10 %) – podpora kvality a rozvoje života na venkově, včetně diverzifikace ekonomických aktivit.
- *OSA IV* (5 %, nové země 2,5 %) – „LEADER“ zasahuje do všech výše uvedených os a je založená na místních strategiích rozvoje v rámci mikroregionů.

V rámci naplnění filosofie čtyř os, měl každý z členských zemí příležitost uskutečnit vlastní strategii i koncepci pro řešení podpory zemědělství a venkova na základě konkrétní situace a prostředí v rámci evropského regionu. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a)

4.2.3 Změny v systému podpor po roce 2014

Struktura Společné zemědělské politiky bude v následujícím programovacím období 2014 – 2020 i nadále orientována do dvou základních pilířů, tedy *přímých plateb a rozvoje venkova*, které k dosažení cílů využívají vzájemně se doplňujících nástroje. Přestože struktura podpor zůstává zachována, dochází k zásadním změnám v přístupu jejich užití. (MZe ČR, 2014), (European Commission, 2013)

Nová podoba reformované SZP Evropské unie obsahuje celou řadu nových prvků, které nebyly v rámci I. pilíře SZP doposud aplikovány. Stávající nastavení přímých podpor nahradí vícesložková platba. ČR se na základě nabízených variant výplaty přímých plateb rozhodla, pokračovat v aplikaci zjednodušeného systému přímých plateb (SAPS) až do roku 2020. Výhodou ponechání výplaty přímých plateb v režimu SAPS do roku 2020 umožňuje vedle podpory citlivých sektorů, rovněž poskytovat přechodnou vnitrostátní podpory (Top-Up) v letech 2014 – 2020. Podpory v rámci druhého pilíře – PRV budou realizovány prostřednictvím šesti základních priorit, k jejichž naplnění byla zvolena obdobná opatření, která byla uskutečňována v předcházejícím programovém období. (MZe ČR, 2014) Systém podpor pro nové programovací období lze znázornit podle následujícího schématu na obrázku č. 7

Obrázek 7 - Struktura a nástroje podpory v letech 2015 - 2020

Zdroj: Zpracováno na základě údajů Ministerstva zemědělství ČR

Podmínky budoucí podoby vícesložkové struktury přímých plateb v období 2015 – 2020 v rámci reformované strategie SZP lze na základě informací z Ministerstva zemědělství (2014), Evropské komise (2015) a Bečvářové (2013a) charakterizovat následovně:

A. Povinné složky přímých plateb:

- **Ozelenění (greening)** – Platby v rámci plateb za plnění podmínek zemědělských postupů příznivých pro klima a životní prostředí má zemědělce orientovat k hospodaření, které je šetrné k životnímu prostředí. Povinný pro všechny zemědělce, pobírající základní přímou platbu s celkovým vyčleněním 30 % národní obálky.

Nárok na plnou výši této platby budou mít pouze ti zemědělci, kteří splní všechny podmínky. Podmínky se netýkají ekologicky hospodařících zemědělců, kteří mají na výši této platby automatický nárok. *V rámci ozelenění se předpokládá zavedení 3 nástrojů:*

1. *Diverzifikace plodin* – platné pro zemědělce hospodařící na orné půdě s výměrou nad 10 ha.
  - ✓ Výměra 10 – 30 ha (nejméně 2 různé plodiny) – hlavní plodina max. 75 % orné půdy
  - ✓ Výměra nad 30 ha (nejméně 3 různé plodiny) – hlavní plodina max. 75 % orné půdy a dvě hlavní plodiny mohou dohromady zabírat max. 95 % orné půdy.
  - Poměry hlavních plodin nemusí být splněny, pokud se na více než 75 % orné půdy pěstují trávy či bylinné pícniny, popřípadě půda leží ladem.
2. *Ponechání ploch TTP (nerozorání)* – udržení určitého poměru TTP vůči zemědělské ploše na národní úrovni. Jedná se o tzv. environmentálně citlivé plochy – (např. Natura 2000, 1. Zóny CHKO a NP)
3. *Vyhrazení určité výměry půdy jako tzv. plochu využívanou v ekologickém zájmu (EFA)* – Platné pro zemědělské subjekty s výměrou orné půdy nad 15 hektarů. Pro přiznání greeningové platby musí vyčlenit minimálně 5 % plochy jako tzv. plochu v ekologickém zájmu. Pro splnění podmínek greeningu se považují např. úhor, krajinné prvky a terasy, plochy s meziplodinami, plochy s plodinami, které vážou dusík apod.

- **Platba pro mladé začínající zemědělce** – určena pro farmáře, kteří jsou mladší 40-ti let a kteří zahajují zemědělské podnikání, popřípadě jej zahájili 5 let před podáním první jednotné žádosti. Jedná se o 25 % příplatek k jednotné platbě na plochu (SAPS) cca 30 €. Platba je poskytována jednomu zemědělci na maximální výměru 90 ha, na každý další hektar bude vyplácena pouze sazba SAPS + greeningová podpora při splnění podmínek. Příplatek se poskytuje maximálně na dobu 5-ti let a zkracuje se o uplynutí doby zahájení podnikatelské činnosti. V rámci České republiky bude na tyto platby vyčleněno 0,2 % národní obálky z přímých plateb.

B. Dobrovolné složky přímých plateb

- **Oblasti s přírodním znevýhodněním (LFA oblasti)** – jedná se o dobrovolné opatření, umožňující členskému státu poskytnout doplňkovou platbu pro tyto oblasti do výše 5 % národní obálky pro přímé platby. Jak již bylo zmíněno dříve, ČR se rozhodla nealokovat žádné finanční prostředky na oblasti s přírodním znevýhodněním v rámci přímých plateb a bude i nadále pokračovat ve výplatě finančních prostředků v rámci těchto plateb prostřednictvím PRV. (MZe ČR, 2014)
- **Platby vázané na produkci (Couplované platby)** – členské státy mají možnost vyčlenit 5 – 10 % národní obálky pro platby spojenými se specifickým produktem. Se souhlasem Evropské Komise může dojít k jejich navýšení. (Bečvářová, 2013a)
ČR se rozhodla na podporu citlivých sektorů vyčlenit z částky celkové roční obálky na přímé platby celkem 15 %, což představuje částku přibližně 3,46 mld. Kč. Jedná se v podstatě o platby, navazující na národní platby podle článku 68, uplatňované v ČR od roku 2010 na tzv. citlivé sektory. Celková částka dobrovolné podpory vázané na produkci (couplované platby) bude alokována na následující komodity s příslušnou roční obálkou (MZe ČR, 2014)

✓ <i>Brambory na škrob (85 mil. Kč)</i>	✓ <i>Cukrová řepa (450 mil. Kč)</i>
✓ <i>Chmel (85 mil. Kč)</i>	✓ <i>Bilkovinné plodiny (462 mil. Kč)</i>
✓ <i>Ovoce (100 mil. Kč)</i>	✓ <i>Masné tele (668 mil. Kč)</i>
✓ <i>Zelenina (100 mil. Kč)</i>	✓ <i>Dojnice (1 384 mil. Kč)</i>
✓ <i>Brambory konzumní (50 mil. Kč)</i>	✓ <i>Ovce a kozy (78 mil. Kč)</i>

Z výše uvedeného výčtu podporovaných komodit vyplývá, že se paleta poskytovaných plateb nejen značně rozšíří, ale také dojde k významnému nárůstu objemu finančních prostředků v porovnání s předchozím obdobím.

Základní podmínky pro jednotlivé podporované sektory a komodity budou zahrnuty v připravovaném nařízení vlády.

Základní přímá platba – jedná se o prostředky, které zůstaly z celkové částky přímých plateb určených pro členský stát, po odpočtu obálek použitých na povinné a dobrovolné složky přímých plateb. (Bečvářová a Zdráhal, 2013a) Podle předběžných odhadů bude v ČR v letech 2015 – 2020 každoročně k dispozici částka ve výši 12,7 mld. Kč, což odpovídá průměrné sazbě na hektar 130 €. Konkrétní výše je však odvislá od počtu žádostí o platby a vývoji směnného kurzu koruny vůči Euru. (MZe ČR, 2014)

Nově zavedený systém umožňuje krácení přímých plateb, jež sníží částky přímých plateb jednotlivých příjemců a to ve výši 5 % nad 150 000 € získaných prostřednictvím režimu SAPS. (MZe ČR, 2014) Členský stát, který takto vygenerované finanční prostředky získá, má zajistit jejich užití v programu rozvoje venkova na podporu inovačních opatření. Krácení má být sníženo o komplexní mzdové náklady (včetně daní a sociálního pojištění). (Bečvářová a Zdráhal, 2013b)

V zájmu zachování kontinuity zůstanou i nadále minimální požadavky pro výplatu přímých plateb, při splnění výměry alespoň 1 ha, při minimální částce dotace 100 €. Tyto skutečnosti se však netýkají zemědělců žádající o dotace na živočišnou výrobu prostřednictvím dobrovolné podpory vázané na produkci.

Povinné schéma pro malé zemědělce – na tyto platby může členský stát vyčlenit až 10 % z národní obálky. Jedná se o jedinou roční platbu, která nahradí veškeré přímé platby, avšak pouze za podmínky, kdy se celková částka na příjemce pohybuje v rozmezí 500 až 1000 euro. Příjemci této platby jsou vyjmuti z povinnosti plnit greening a podmínky křížové kontroly. (Bečvářová a Zdráhal, 2013b)

Nově je zaveden požadavek **aktivního zemědělce**, který má za cíl poskytnout dotace těm žadatelům, pro které zemědělství představuje hlavní zdroj obživy a umožňuje tak vyhnout se veškerým právním nejistotám a nepřesnostem. (European commission, 2015) Podmínka aktivního zemědělce je splněna v případě, že roční příjem z přímých plateb činí alespoň 5 % částky těchto příjmů, pocházející z nezemědělské činnosti nebo doložit, že alespoň 1/3 z celkových příjmů žadatele jsou příjmy ze zemědělské činnosti. Zemědělci, kteří nedosáhnou roční částky přímých plateb 5 000 €, nemusí prokazovat splnění podmínek aktivního zemědělce. (MZe ČR, 2014),

Průměrná roční obálka, která byla České republice přidělena pro období 2015-2020, bude v rámci přímých plateb činit zhruba 23 mld. Kč, která bude nejprve snížena o výši povinných plateb na ozelenění – 30 % a o výši podpor pro mladé farmáře (ČR – 0,2 %). Zbývající částka, představuje platbu SAPS. Dobrovolná podpora v rámci plateb svázaných s produkcí se bude pohybovat na hodnotě 13 % + 2 % na bílkovinné plodiny. Podpory pro oblasti s přírodním znevýhodněním nebudou alokovány v rámci I. pilíře, ale i nadále, stejně jako v předchozím období spadá jejich poskytování pod Program rozvoje venkova. (MZe ČR, 2014)

Podpory v rámci programu rozvoje venkova

V novém programovacím období vychází z šesti základních priorit Evropské unie definovaných nařízením EP a Rady č. 1305/2013. K naplnění těchto priorit byla zvolena obdobná opatření, která byla v České republice realizována prostřednictvím PRV v předcházejícím programovém období 2007 – 2013. (MZe ČR, 2014)

Jednotlivé priority v rámci PRV v novém programovacím období včetně celkové výše alokovaných prostředků pro období 2015 - 2020 lze definovat následovně: (Bečvářová a Zdráhal, 2013b), (MZe ČR, 2014)

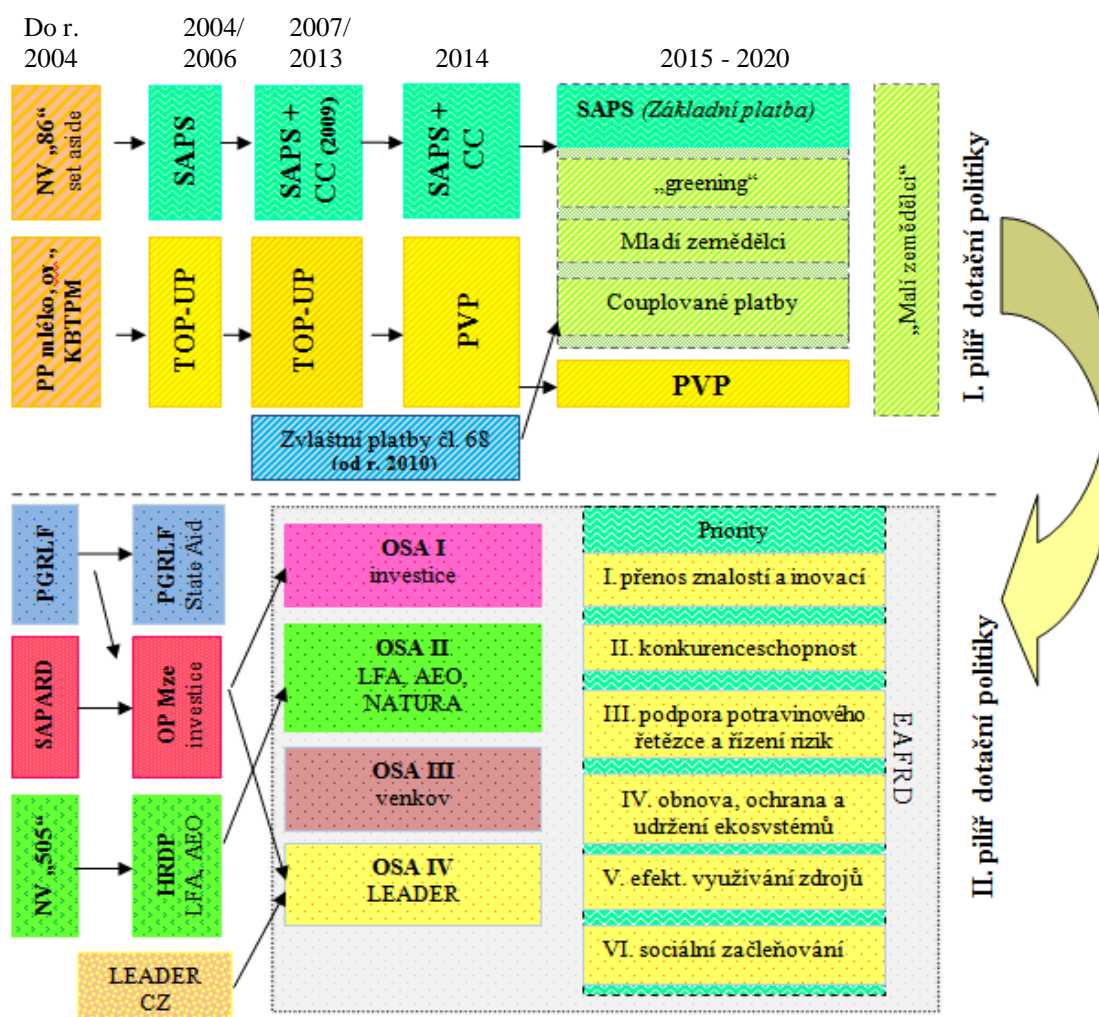
1. Podpora předávání znalostí v zemědělství a lesnictví – 117 mil. €
2. Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělských a lesních podniků – 517 mil. €
3. Podpora organizace potravinového řetězce a dobrých životních podmínek hospodářských zvířat – 152 mil. €
4. Podpora obnovy, zachování a zlepšení ekosystémů v provázanosti se zemědělstvím a lesnictvím – 1 954 mil. €
5. Účinné využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v zemědělství, potravinářství a lesnictví – 23 mil. €
6. Podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech + realizace strategických plánů MAS – 230 mil. €

Druhý pilíř SZP bude i nadále financován prostřednictvím Programu rozvoje venkova, realizován Evropským fondem pro rozvoj venkova (EAFRD) a kofinancován z národního rozpočtu. V rámci nového programového období je reflektována i užší provázanost II. pilíře SZP se strukturálními fondy a užší propojení mezi oběma pilíři. (MZe ČR, 2014)

Mezi oběma pilíři Společné zemědělské politiky mohou členské země přesouvat finanční prostředky až do výše 15 % roční obálky. V České republice se předpokládá pro přesun z I. do II. pilíře v celkové částce 800 mil. Kč. (MZe ČR, 2014)

Nově je zaveden systém krácení přímých plateb, o 5 % u příjemců nad 150 000 EUR, které získali prostřednictvím režimu SAPS. Vybraná částka se automaticky přesune do II. pilíře a dojde k navýšení rozpočtu PRV. (MZe ČR, 2014), (European commission, 2013, 2015)

Celkový proces vývoje dvou klíčových pilířů společné zemědělské politiky v rámci českého zemědělství v období před vstupem do Evropské unie s předpokládaným vývojem do roku 2020, lze znázornit pomocí následujícího schématu, které je zobrazeno na obrázku č. 8.

Obrázek 8 - Vývoj systémů I. a II. pilíře SZP v zemědělství ČR do roku 2020

Zdroj: Zpracováno na základě podkladů (Bečvářová a Zdráhal, 2013b)

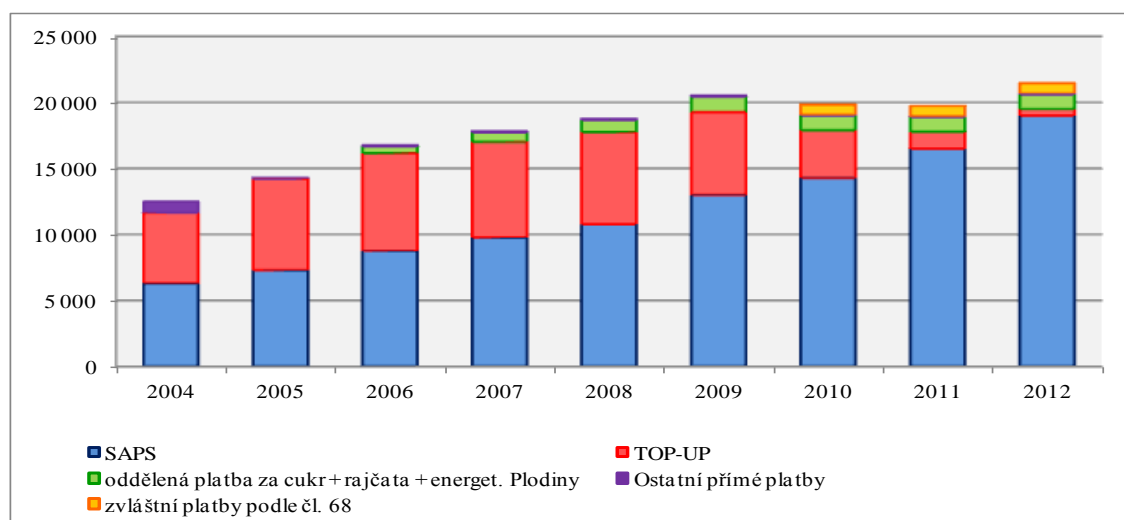
5 VÝVOJ A STRUKTURA PŘÍMÝCH PLATEB V ČESKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

5.1 Analýza užití přímých plateb v České republice

Česká republika aplikuje od data jejího vstupu do EU výplatu přímých plateb prostřednictvím zjednodušeného systému jednotné platby na plochu SAPS (*Single Area Payment Scheme*). Pro aplikaci tohoto systému se rozhodla z důvodu, že nebyla při jejím vstupu dostatečně připravena na zavedení standardního způsobu administrace přímých podpor, společně s ohledem na třetí reformu Společné zemědělské politiky. (Střeleček, Lososová a kol., 2009) Součástí přímých plateb v letech 2004 – 2012 byly následující složky: (MZe ČR, 2004-2012)

- *Jednotná platba na plochu (SAPS)*
- *Národní doplňkové platby (Top – up) – od r. 2013 přechodné vnitrostátní podpory (PVP)*
- *Podpora zpracování energetických plodin (2007 – 2009)*
- *Oddělená platba za cukr (SSP) – od r. 2006*
- *oddělená platba za rajčata (STP) – od r. 2008*
- *Zvláštní platby podle čl. 68 – od r. 2012 (od r. 2010 na krávy s TPM)*

Vývoj objemu přímých plateb, který je podpořen růstem finančních prostředků z evropských zdrojů, jak je uvedeno na obrázku č. 9, naznačuje postupné sblížování úrovně plateb v původních a nových členských státech Evropské unie. Celkový objem přímých podpor dosáhl v roce 2012 částky 21 453 mil. Kč.

Obrázek 9 - Vývoj objemu přímých plateb v ČR v letech 2004 - 2012 (v mld. Kč)

Zdroj: MZe ČR – Zprávy o stavu zemědělství (2004 – 2012)

Jednotná platba na plochu tvoří největší objem finančních prostředků plynoucí z rozpočtu Evropské unie do Českého zemědělství v průběhu sledovaných let. Další položky financované z rozpočtu Evropské unie je *oddělená platba za cukr a rajčata včetně plateb na energetické plodiny a zvláštních podpor podle článku 69*. Tyto platby byly zaváděny až v průběhu jednotlivých let.

Druhou největší položku přímých plateb tvoří *národními doplňkové tzv. Top-up platby*, financované z národního rozpočtu. Tyto platby v průběhu jednotlivých let alespoň z části snižují rozdíl v úrovni přímých plateb mezi původními a novými státy EU. Z grafu na obr. č. 9 je patrné snižování těchto podpor, což je důsledkem postupného vyrovnání hladiny přímých plateb v původních a nových členských státech Evropské unie vyplývajících z předvstupních jednání.

Poslední položkou podporovanou z národního rozpočtu jsou *ostatní přímé platby*. Tyto platby tvoří nejmenší část přímých plateb a jedná se o platby, které se v průběhu jednotlivých let mění a podporují např.: včelařství, komplexní sklizeň máku nebo pěstování bylin pro energetické účely.

5.1.1 Jednotná platba na plochu (SAPS)

Jednotná platba na plochu - SAPS, je hlavní složkou přímých plateb. Účelem této platby je zabezpečit zemědělským prvovýrobcům stabilnější příjmy. (MZe ČR) Specifikem systému SAPS je jeho úplné oddělení od produkce komodit (tzv. decoupling), zemědělské podniky tak mohou volit výrobní zaměření nejen z hlediska situace na trhu (poptávka, ceny zemědělských výrobců), ale také podle svých výrobních možností, zahrnující především náklady a výrobní kapacitu jednotlivých podniků. Nedochozí k závislosti mezi výší obdržené platby a objemem produkce podporované komodity a umožňuje zvyšovat příjmy zemědělského podniku včetně vyšší konkurenceschopnosti. Výhodou tohoto systému je nejen administrativní jednoduchost, ale také maximální spravedlnost, neboť finanční prostředky jsou rozděleny na hektar užitné zemědělské půdy. (Střeleček, Lososová a kol., 2009),

V důsledku úplného decouplingu, mohou platby v tomto systému představovat výrazné omezení produkce nerentabilních komodit a pravděpodobně i omezení zemědělské výroby v méně příznivých oblastech, což může vést ke snižování zaměstnanosti a dalšímu vylidňování venkova. Od roku 2009 je podmínkou pro poskytnutí plné výše přímé platby splnění podmínek tzv. křížové kontroly „Cross compliance“ (CC). (Střeleček, Lososová a kol., 2009)

Žadatelem o platbu SAPS je fyzická nebo právnická osoba, která obhospodařuje zemědělskou půdu evidovanou na ni v evidenci využití zemědělské půdy podle uživatelských vztahů tzv. LPIS (§ 3a a 3b zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství). Žádost o dotaci se podává 1x ročně v rámci jednotné žádosti. O poskytnutí podpory je možné žádat na následující zemědělské kultury: (Státní zemědělský intervenční fond, 2014)

- orná půda (R)
- travní porost stálá pastvina (TSP)
- travní porost ostatní (TO)
- vinice (V)
- chmelnice (C)
- ovocný sad intenzivní (SI)
- ovocný sad ostatní (SO)
- školka (K)
- zelinářská zahrada (Z)
- rychle rostoucí dřeviny (D)
- jiná kultura oprávněná pro dotace (např. alej ovocných stromů) (O)

Podmínky pro poskytnutí přímých plateb jsou stanoveny následovně:

- *minimální výměra zemědělské půdy*, která v součtu všech půdních bloků/dílů půdních bloků činní nejméně 1 ha
- *zemědělská půda musí být evidovaná* na žadatele v LPIS od 1. 5. – 31. 8. kalendářního roku a musí být zemědělsky obhospodařována
- zemědělská půda musí být po celý kalendářní rok udržována *v souladu s podmínkami Cross-compliance*.

Podpora se poskytne na zemědělskou půdu, která je v LPIS vedena jako způsobilá k poskytnutí platby, tj. k 30. červnu 2003 byla uchována v dobrém zemědělském stavu.

V tabulce č. 4, je uveden celkový vývoj objemu jednotné platby na plochu a sazeb SAPS poskytovaných na hektar zemědělské půdy, sledovaný v průběhu jednotlivých let. Celkový objem poskytnutých plateb v rámci SAPS v roce 2012, činil téměř 19 mld. Kč, což představuje nárůst o 12,6 mld. Kč v porovnání s rokem vstupu ČR do Evropské unie, kdy celkový objem těchto plateb představoval 6,3 mld. Kč.

Tabulka 4 - Vývoj objemu SAPS vč. výše sazeb na hektar zemědělské půdy poskytovaných v ČR v letech 2004 - 2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Suma (mld. Kč)	6,3	7,3	8,8	9,8	10,8	13,0	14,3	16,5	18,9	-
Sazba (Kč/ha)	1 833	2 111	2 518	2 792	3 073	3 710	4 061	4 687	5 387	6 068

Zdroj: MZe ČR – Zprávy o stavu zemědělství (2004 – 2012), SZIF, 2013

5.1.2 Národní doplňkové platby (Top-Up)

Účelem národních doplňkových plateb je zajištění vyrovnání disparit mezi původními a novými členskými státy EU ve výši přímých plateb. Tyto platby, plně hrazeny z národních rozpočtů jednotlivých členských států, doplňují zjednodušené přímé platby financovány z rozpočtu Evropské unie a dávají tak možnost zemědělcům v nových členských státech získat stejné finanční prostředky jako v ostatních státech Evropské unie. Avšak i zde existují limity, které musí vlády nových členských států akceptovat. (Střeleček, Lososová a kol., 2009), (Baráková, 2010)

Národní doplňkové platby poskytované k jednotné platbě na plochu (SAPS) byly v jednotlivých letech 2004 – 2012 upraveny Nařízením vlády, stanovující podmínky pro jejich poskytnutí. Žadatel této podpory je shodný s žadatelem o platbu SAPS. Všeobecné podmínky pro poskytování plateb Top-up se shodují s podmínkami pro platbu SAPS, tzn., že pokud žadateli není přiznána platba SAPS, nemá nárok ani na národní doplňkovou platbu. (MZe ČR, 2004-2012)

Finanční podpory jsou poskytovány na komodity, které členský stát shledal jako nejvíce ohrožené:

- *Chmel*
- *Orná půda (v r. 2004)*
- *Plodiny na orné půdě (2005 - 2007)*
- *Osivo píce a lnu (v r. 2004)*
- *Bahnice a kozy (2004, 2008 – 2012)*
- *Krávy bez tržní produkce mléka (2004, 2008 – 2012)*
- *Skot (v r. 2004)*
- *Len na vlákno (2005 – 2009)*
- *Brambory pro výrobu škrobu (od r. 2005)*
- *Přezvýkavci (od r. 2005)*
- *Zemědělská půda (od r. 2008)*

Česká republika byla nucena akceptovat dokument „*Dodatek k vodítkům pro národní doplňkové platby v nových členských státech.*“ Na základě kterého se situace v roce 2007 poměrně zkomplikovala, protože mělo dojít k plnému nebo částečnému oddělení národních doplňkových plateb od produkce. Pro ČR tato skutečnost představovala nutnost změny dosavadního systému Top-up, který byl výhradně svázán s produkcí. (Střeleček, Lososová a kol., 2009)

- V rámci plateb oddělených od produkce (decoupling) se jednalo o podpory na chmel, platby na přezvýkavce, zemědělskou půdu a brambory pro výrobu škrobu.

- V rámci plateb vázaných na produkci byly podpory alokovány na pěstování lnu na vlákno, pěstování chmele, chov ovcí a koz a chov krav bez tržní produkce mléka.

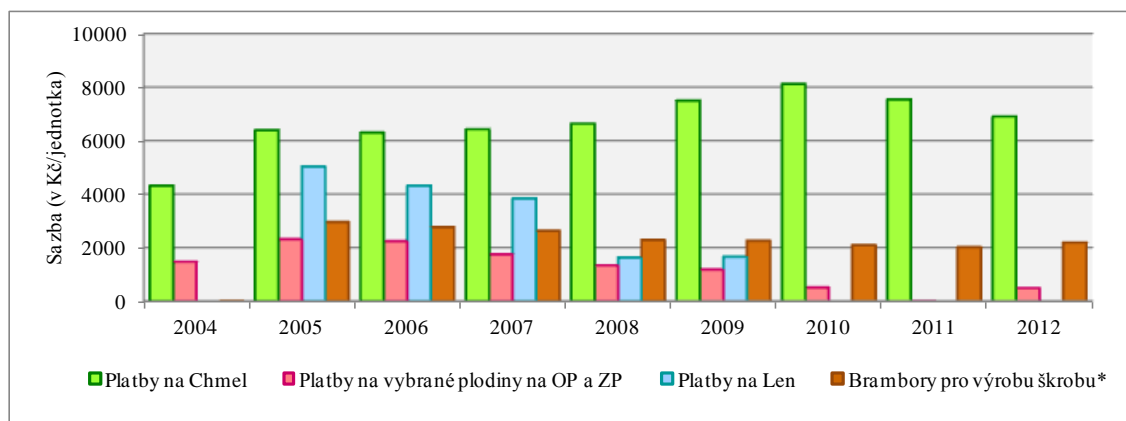
Celková výše sazeb za platby svázané s produkcí a plateb decouplovaných pro chmel a brambor pro výrobu škrobu je znázorněna v tabulce č. 5

Tabulka 5 - Sazby decouplovaných národních doplňkových plateb

	Chmel (Kč/ha)			Brambory pro výr. škrobu (Kč/t)		
	coupling	decoupling	celkem	coupling	decoupling	celkem
2004	4 320	0	4 320	-	-	-
2005	6 388	0	6 388	2 960	0	2 960
2006	6 303	0	6 303	2 766	0	2 766
2007	6 430	0	6 430	1 826	811	2 636
2008	2 959	3 681	6 640	1 635	659	2 294
2009	3 020	4 475	7 494	1 669	586	2 255
2010	0	8 127	8 127	1 631	465	2 097
2011	0	7 541	7 541	1 641	379	2 020
2012	0	6 907	6 907	2 191	0	2 191

Zdroj: Výroční zprávy o činnosti SZIF a čerpání finančních prostředků (2004 – 2012)

V následujících grafech (obr. č. 10 a 11) je zachycena struktura a vývoj sazeb jednotlivých národních doplňkových plateb na vybrané rostlinné a živočišné komodity, včetně „decouplovaných“ plateb, v ČR poskytovaných v letech 2004 – 2012.

* výše sazeb pro výrobu bramborového škrobu (v Kč/t) ostatní platby v (Kč/ha)

Obrázek 10 - Vývoj výše vyplacených národních doplňkových plateb na jednotku

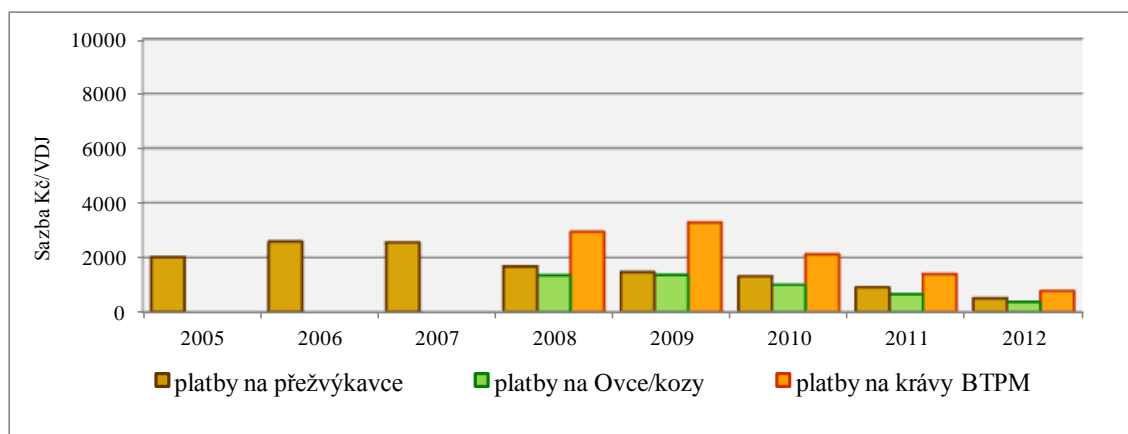
Zdroj: Výroční zprávy o činnosti SZIF a čerpání finančních prostředků (2004 – 2012)

V případě rostlinné produkce je struktura jednotlivých podporovaných komodit v průběhu sledovaných let odlišná. Některé rostlinné komodity jsou podporovány již od počátku vstupu České republiky do Evropské unie, některé jsou zapojeny až v průběhu následujících let. (obr. č. 10). Zatímco platby na pěstování lnu byly poskytovány pouze v letech 2005 – 2009, platby na chmel mohli čeští zemědělci čerpat v průběhu všech sledovaných let.

V roce 2011 nebylo možné žádat o platbu na zemědělskou půdu jako v předchozích letech. Tato platba byla novelou nařízení vlády č. 112/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů pro rok 2011 zrušena.

Celková výše sazeb pro jednotlivé podporované rostlinné komodity se podstatně liší. Nejvyšší sazby těchto plateb jsou poskytovány v rámci plateb na chmel, kdy v roce 2010 dosáhly částky téměř 8 000 Kč. Dále byly nejvyšší sazby poskytovány na podporu pěstování lnu na vlákno, jejichž výše se postupně snižovala. Nezanedbatelnou část podpor tvořily platby pěstitelům brambor určených k výrobě bramborového škrobu. Nejnižší sazby byly zaznamenány u plateb na vybrané plodiny na orné půdě a později plateb na zemědělskou půdu.

Na grafu (obr. č. 11) je zobrazen vývoj výše vyplacených sazeb národních komplementárních plateb v rámci živočišných komodit.

Obrázek 11 - Vývoj výše vyplacených národních doplňkových plateb (v Kč/VDJ)
Zdroj: Výroční zprávy o činnosti SZIF a čerpání finančních prostředků (2004 – 2012)

Stejně jako v případě rostlinných komodit, se struktura podporovaných komodit po roce 2004 mění. V letech 2005 – 2007 byly poskytovány platby pouze na přežvýkavce. V letech 2008 – 2012 byly národní doplňkové platby rozšířeny o další platby na ovce a kozy a na krávy bez tržní produkce mléka (BTPM). Nejvyšší sazba poskytnutá na přežvýkavce v průběhu analyzovaných let byla poskytnuta v roce 2006 a to ve výši 2 582 Kč/VDJ. Absolutně nejvyšší sazby na VDJ v rámci doplňkových plateb na živočišné komodity bylo vyplaceno v případě plateb na krávy BTPM v roce 2009 a to ve výši 3 280 Kč/VDJ.

Celková výše sazeb národních doplňkových plateb stanovená na jednotku rostlinných či živočišných komodit se v průběhu analyzovaných let podstatně liší. Sazby v rámci rostlinných komodit dosahují daleko vyšších částek než je tomu v případě komodit živočišných.

Celková suma vyplacených národních doplňkových plateb v rámci jednotlivých podporovaných komodit v ČR v letech 2004 – 2012 je znázorněna v tabulce č. 6.

Tabulka 6 - Suma vyplacených národních doplňkových plateb na jednotlivé komodity v ČR v letech 2004 - 2012 (v mil. Kč)

	Podpora chmele	Platby na ornou půdu /zemědělskou půdu*	Podpora na pěstování lnu na vlákno	Platby na brambory pro výrobu škrobu	Podpora chovu přezývkavců	Podpora chovu ovcí a koz	Podpora chovu krav BTM
2004	28	3 847	-	-	2 063	-	-
2005	38	4 681	22	71	2 049	-	-
2006	35	4 592	12	107	2 638	-	-
2007	36	4 505	10	76	2 603	-	-
2008	46	4 733	0,3	75	1 631	28	471
2009	42	4 133	0,2	55	1 483	23	508
2010	45	1 808	-	68	1 327	18	347
2011	42	-	-	70	920	12	240
2012	17	-	-	27	359	5	94
Celkem	329	28 299	44,5	549	15 073	86	1 660
		29 222			16 819		

Zdroj: MZe ČR - Zprávy o stavu zemědělství (2004 – 2012)

Stejně jako v případě celkové výše vyplacených sazeb pro rostlinné a živočišné komodity je i zde patrný rozdíl v celkovém objemu vyplacených podpor na rostlinné a živočišné komodity v průběhu let 2004 – 2012. Zatímco v případě živočišných komodit byla v součtu vyplacena částka v celkové výši 16 819 mil. Kč, v rámci rostlinné výroby to bylo celkem 29 222 mil. Kč, což je téměř o polovinu více než u živočišných komodit. Celková suma vyplacených národních doplňkových plateb se postupně snižuje, což je dáno postupným sblíživáním úrovně přímých plateb mezi původními a novými členskými státy uplatněním modulace od roku 2011.

Přechodné vnitrostátní podpory (PVP)

Přechodné vnitrostátní podpory jsou nástupci národních doplňkových plateb, které byly poskytovány českým zemědělcům v letech 2004 až 2012. Platby přechodné vnitrostátní podpory byly pro rok 2013 a 2014 stanoveny ve výši uvedené v tabulce č. 7 na platby pro výrobu chmelu, ovce a kozy, krávy bez tržní produkce mléka, přezývkavce, zemědělskou půdu a brambory pro výrobu škrobu. (SZIF, 2014)

Celková výše sazeb přechodných vnitrostátních podpor se v roce 2014 v porovnání s rokem předchozím snížila u všech podporovaných komodit.

Tabulka 7 - Sazby přechodných vnitrostátních podpor (PVP) v ČR

Komodita	Jednotka	Sazba v Kč/jednotka	
		2013	2014
Chmel	ha	6 556,52	4 937,65
Ovce, kozy	VDJ	94,43	61,65
Krávy BTM	VDJ	190,92	131,95
Přežvýkavci	VDJ	129,42	96,64
Zemědělská půda	ha	247,78	185,06
Brambory pro výrobu škrobu	t	2 208,92	1 681,86

Zdroj: Výroční zprávy o činnosti SZIF a čerpání finančních prostředků (2004 – 2013), SZIF – Přechodné vnitrostátní podpory 2014.

Žadatelem o přechodné vnitrostátní podpory může být Fyzická nebo Právnická osoba. Stejně jako u národních doplňkových plateb se i tato platba poskytuje k Jednotné platbě na plochu (SAPS), proto jednou z nejdůležitějších podmínek pro poskytnutí platby PVP je přiznání Jednotné platby na plochu (SAPS).

Žadatelem o *platbu na zemědělskou půdu* je fyzická nebo právnická osoba, obhospodařující zemědělskou půdu o výměře nejméně 1 ha vedená v LPIS jako způsobilá zemědělská půda.

Platba na chmel je poskytnuta žadateli, který je fyzickou nebo právnickou osobou a obhospodařuje nejméně 1 ha chmelnic, vedenou v evidenci LPIS.

Žadatelem o *platbu na brambory pro výrobu škrobu* (část oddělená od produkce) je opět fyzická nebo právnická osoba, která pro hospodářský rok 2011/2012 uzavřela se zpracovatelem brambor smlouvu o pěstování brambor pro výrobu škrobu.

Platba na přežvýkavce je poskytována žadateli, který je fyzickou nebo právnickou osobou a k 31. březnu 2007 chovala přežvýkavce na hospodářství, které je registrováno v ústřední evidenci v množství nejméně 2 VDJ.

Žadatelem o *platbu na chov ovcí, popřípadě chov koz a na chov krav bez tržní produkce mléka (BTM)* je fyzická nebo právnická osoba, která vyjmenované druhy hospodářských zvířat chová v hospodářství, které je registrováno v ústřední evidenci na základě plemenářského zákona. Platba se poskytuje v množství nejméně 2 VDJ.

5.1.3 Oddělená platba za cukr (SSP) a rajčata (STP)

Oddělená platba za cukr slouží jako částečná kompenzace pěstitelům cukrovky za ztráty příjmů, které byly způsobeny postupným snižováním garantované (minimální) ceny cukrové řepy v období reformy SOT v odvětví cukru v roce 2006. Tato platba je poskytována ze zdrojů Evropské unie.

Žadatelem oddělené platby za cukr může být fyzická nebo právnická osoba, která splňuje následující podmínky: (MZe ČR, 2006 - 2013), (Součková, 2014)

- obhospodařuje zemědělskou půdu evidována v LPIS s výměrou nejméně 1 ha
- byla jí přiznána jednotná platba na plochu (SAPS)
- došlo k uzavření smlouvy na dodávku cukrové řepy A, B s výrobcem cukru, který byl v hospodářském roce 2005/2006 držitelem individuální produkční kvóty A a B.

Výše podpory = sazba na 1 t cukrové řepy (v Kč) x individuální množství cukrové řepy.

Oddělená platba za rajčata (STP) - NV č. 95/2008 je upraveno poskytování oddělené platby za rajčata, která jsou určena ke zpracování. Základem pro výpočet této platby je dodávka rajčat od jednoho žadatele za referenční období (1 rok). Státní zemědělský a intervenční fond (SZIF) pak na základě dodávky rozdělí každoročně poskytované finanční prostředky z EU pro jednotlivé žadatele. Platby jsou poskytovány z prostředků Evropské unie. (MZe ČR, 2008 – 2012)

Žadatelem o oddělenou platbu za rajčata může být fyzická nebo právnická osoba, která splňuje následující podmínky:

- obhospodařuje zemědělskou půdu o výměře nejméně 1 ha, evidovanou v LPIS
- uzavřená smlouva na dodávku rajčat s organizací producentů ovoce a zeleniny

Výše podpory = sazba na 1 t rajčat (v Kč) x individuální množství rajčat.

V tabulce č. 8 je dokumentován vývoj celkové sumy vyplacených podpor na oddělenou platbu za cukr (SSP) a oddělenou platbu za rajčata (STP) v mil. Kč, včetně vývoje výše sazeb v jednotlivých letech.

Celková výše sazby za tunu cukru v letech 2006 – 2009 roste, což se promítá i do růstu celkové sumy těchto vyplacených podpor. Od roku 2010 výše vyplacené sazby mírně kolísá a pohybuje se v rozmezí 341,65 – 349,00 Kč/t cukru.

Výše sazby vyplácené na oddělenou platbu za rajčata (STP) je v průběhu sledovaných let poměrně stabilní a však od roku 2010 dochází k mírnému poklesu, v následujícím roce dochází k opět růstu a v roce 2014 již dosahují sazby 954,25 Kč/t. V jednotlivých letech bylo vyplaceno v rámci podpory na oddělenou platbu za rajčata částka 10 mil. Kč.

Tabulka 8 - Suma vyplacených podpor a výše sazby na oddělenou platbu za cukr (SSP) a rajčata (STP)

Rok	Suma vyplacených podpor (v mil. Kč)		Výše sazby (v Kč/t)	
	Oddělená platba za cukr (SSP)	Oddělená platba za rajčata (STP)	SSP	STP
2006	515	-	170,61	-
2007	673	-	211,92	-
2008	855	10	270,10	870,35
2009	1 113	10	350,59	873,24
2010	1 088	10	341,65	853,67
2011	1 094	10	343,60	859,00
2012	1 080	10	349,00	872,44
2013	1 138*	10,6*	357,29	887,68
2014	-	-	382,25	954,25

*předpokládaná výše celkových podpor

Zdroj: MZe ČR - Zprávy o stavu zemědělství (2006 – 2012), SZIF (2013 – 2014)

5.1.4 Podpora zpracování energetických plodin (EP)

V letech 2007 – 2009 bylo na základě nařízení vlády č. 80/2007 Sb. umožněno Českým zemědělcům čerpat dotace na zpracování energetických plodin tzn. plodin, které jsou primárně určeny k výrobě energetických produktů. Cílem těchto podpor bylo zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie. Tyto dotace byly plně hrazeny z finančních prostředků Evropské unie. Žadatelem o tuto platbu může být zemědělec, který obhospodařuje plochy uvedené v článku 88 nařízení (ES) č. 1782/2003. (MZe ČR, 2007 – 2009)

Výše sazby včetně celkové sumy vyplacených podpor pro pěstování plodin na energetické účely je znázorněna v tabulce č. 9.

Tabulka 9 - Suma vyplacených podpor včetně výše sazby na podporu pro zpracování energetických plodin v letech 2007 - 2009

	2007	2008	2009
Suma vyplacených podpor pro zpracování energetických plodin (v mil. Kč)	38	32	44
Výše sazby na podporu EP (v Kč/ha)	1 238,94	1 109,7	1 132,38

Zdroj: MZe ČR - Zprávy o stavu zemědělství ČR (2007 – 2009)

Největší část finančních prostředků na zpracování energetických plodin bylo vyplaceno v roce 2009 a to ve výši 44 mil. Kč, naopak nejméně v roce 2008 a to celkem 32 mil. Kč. Výše sazby se v roce 2008 meziročně snížila o 129 Kč/ha, v roce 2009 se opět zvýšila na částku 1 132 Kč/ha.

5.1.5 Zvláštní platby podle čl. 68 nařízení Rady (ES) č.73/2009

Na základě článku 68 nařízení Rady č. 73/2009 byla od roku 2010 zemědělským producentům poskytována v rámci přímých plateb, také *zvláštní podpora na krávy s tržní produkcí mléka*. Tyto zvláštní podpory byly od roku 2012 rozšířeny i na další citlivé sektory: *na telata masného typu, na bahnice či kozy pasené na TP, na brambory pro výrobu škrobu a na chmel*.

Nařízení Rady (ES) č. 73/2009 stanovuje rámec a maximální míru, ve které je možné zvláštní platby poskytovat. Za účelem poskytnutí zvláštní podpory může ČR využít až 10 % vnitrostátních stropů stanovených pro rok 2013. Právní rámec poskytování zvláštních podpor pro ČR je dán zákonem 252/1997 Sb., o zemědělství.

O platby v rámci zvláštní podpory žádá zemědělec u SZIF. Od roku 2010 je na základě nařízení Rady (ES) č. 73/2009 a nařízení vlády ČR č. 87/2010 Sb., do rozpočtu zahrnuta zvláštní podpora, která je poskytnuta formou platby na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka sloužící k vyrovnání zvláštních nevýhod ovlivňujících zemědělce v odvětví mléka a mléčných výrobků. (MZe ČR, 2010) Sazba dotace byla pro rok 2010 stanovena ve výši 2 444,40 Kč/VDJ a v roce 2011 ve výši 2 371,90 Kč. Sazby zvláštních podpor v následujících letech jsou uvedeny v tabulce č. 10.

Tabulka 10 - Sazby zvláštních podpor podle čl. 68 v letech 2012 - 2014

Komodita	Jednotka	Sazba Kč/jednotku		
		2012	2013	2014
Brambory pro výrobu škrobu	ha	13 433	11 992	19 670
Chmel	ha	4 862	5 002	9 207
Tele masného typu	VDJ	8 149	11 650	15 214
Bahnice, popřípadě kozy pasené na TP	VDJ	1 887	1 861	3 505
Krávy s TPM	VDJ	1 399	1 504	2 751

Zdroj: MZe ČR – Zprávy o stavu zemědělství (2012), SZIF (2013-2014)

Žadatelem o zvláštní platbu na *brambory pro výrobu škrobu* jsou fyzické či právnické osoby obhospodařující zemědělskou půdu, evidovanou na její jméno v evidenci LPIS. Minimální výměra pro poskytnutí této platby je stanovena na 1 ha orné půdy. Žadatel musí dodržovat zásady při pěstování brambor, které jsou určeny k výrobě bramborového škrobu dle zásad uvedených v příloze nařízení vlády.

O poskytnutí zvláštní platby na *chmel*, může žádat FO nebo PO, obhospodařující zemědělskou půdu, která je na tuto osobu vedena v evidenci jako chmelnice. Minimální výměra činí nejméně 1 ha chmelnice, na které musí být pěstována

aromatická odrůda chmele v podmínkách pěstování chmele stanovených v příloze tohoto nařízení.

Zvláštní platba na *tele masného typu*, může být poskytnuta FO nebo PO, která na hospodářství registrovaném v ústřední evidenci vykázala narození telete masného typu v období od 1. 4. roku předcházejícího podání žádosti do 31. 3. příslušného kalendářního roku. Platba se vyplácí na základě celkového počtu VDJ.

Žadatelem o *zvláštní podporu na bahnice nebo kozy, pasené na TP* evidované na žadatele v evidenci může být fyzická i právnická osoba. Žadatel chová nebo pase tato hospodářská zvířata na travních porostech v období minimálně od 15. 5. do 11. 9. příslušného kalendářního roku na hospodářství registrovaném v ústřední evidenci. Platba se poskytuje na celkový počet VDJ.

Zvláštní podpora na *krávy chované v systému s TPM*, může být vyplácena FO nebo PO, u nichž podíl příjmů nebo tržeb za prodané mléko na celkových příjmech nebo tržbách ze zemědělské činnosti byl vyšší nebo roven 15 % za přecházející rok. Nařízení stanovuje podmínku, podle které je možno podporu poskytovat pouze na vyrovnání zvláštních nevýhod, ovlivňující zemědělce v odvětví mléka, v ekonomicky nebo ekologicky citlivých oblastech nebo pro ekonomicky citlivé druhy zemědělské činnosti, a nelze ji vyplácet plošně.

Poskytnutí plateb je podmíněno dodržováním podmínek cross-compliance. Podrobnější informace o veškerých zvláštních platbách, podle článku 68 nařízení Rady (ES) č. 73/2009 je uvedena na stránkách Ministerstva zemědělství ČR v Nařízení vlády č. 60/2012 Sb.

Modulace přímých plateb

V rámci postupného navyšování přímých plateb, byly v ČR v roce 2012 vypláceny přímé platby ve výši 90 % z Evropských zdrojů a Top-up platby, mohly být hrazeny pouze do výše 10 % z národního rozpočtu. Tím se příjemce národních doplňkových plateb dostává na úroveň 100 %, a proto jeho celkový nárok na přímé platby podléhá modulaci. Modulace představuje snížení celkové sumy všech přímých plateb, o které žadatel požádal (*SAPS, Zvláštní platby podle čl. 68 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, Oddělená platba za rajčata, oddělená platba za cukr*). Tzn., že pokud celková suma těchto přímých plateb přesáhne částku 300 000 EUR, bude žadateli odečtena částka, která odpovídá 4 % z plateb přesahujících 300 000 EUR. (SZIF, 2014)

5.2 Využití přímých plateb v konkrétním zemědělském podniku

Celý rámec implementace nástrojů a limitů společné zemědělské politiky, se v rámci českého zemědělství promítá velmi rozdílně a působí zde celá řada faktorů, které ovlivňují možnosti reagovat na rychle měnící se podmínky vnějšího prostředí. To vše je závislé zejména na rozhodování managementu podniku, jež umožní včas a vhodně reagovat na změny tohoto prostředí a využije možnosti, které jsou mu v rámci probíhajících reforem SZP nabízeny.

Celý problém reformních kroků byl zkoumán na konkrétním případě zemědělského podniku 1. Hradecká zemědělská a.s., který byl podroben analýze již v mé bakalářské práci na téma „*Diverzifikace činnosti zemědělského podniku jako faktor rozvoje*“. Touto diplomovou prací navazuji na výchozí analýzy, které dále rozvíjím zejména ve vztahu k obdržným dotacím zemědělským podnikem s důrazem na ekonomické nástroje typu přímých plateb v průběhu sledovaných let 2002 – 2013.

5.2.1 Základní charakteristika a struktura činnosti zemědělského podniku

Zemědělství má na Opavsku dlouholetou tradici. Vedle celé řady soukromě hospodařících rolníků a firem, zde již od roku 1995 provozuje svou činnost také akciová společnost 1. Hradecká zemědělská se sídlem v Hradci nad Moravicí v Moravskoslezském kraji.

Zakladatelem společnosti se stalo Zemědělské družstvo Hradec nad Moravicí, které vstupem do likvidace ukončilo svou podnikatelskou činnost. Ze zemědělského družstva Hradec nad Moravicí přešli do 1. Hradecké zemědělské a.s. v průběhu roku 1996 někteří jeho členové jako zaměstnanci. Většina těchto bývalých členů družstva také vložila do základního kapitálu společnosti 1. Hradecká zemědělská a.s. svoji pohledávku za zemědělským družstvem Hradec nad Moravicí na výplatu transformačního podílu a stala se tak jeho akcionářem.

Pozemky zemědělského podniku se nacházejí v řepařské výrobní oblasti a v roce 2013 hospodařila na celkové výměře 1 933 ha zemědělské půdy, která je tvořena 1 625 ha orné půdy a 368 ha TTP, z nichž téměř 330 ha je zařazeno v LFA oblastech. Na obhospodařované půdě je pěstována především pšenice, ječmen, triticale a řepka olejná. Pěstované jednoleté a víceleté pícniny na orné půdě, slouží pro potřeby živočišné výroby tj. krav s tržní produkcí mléka. Zemědělský podnik patří s průměrným

počtem 450 ks dojných krav k významným producentům mléka v rámci okresu Opava. Veškerá produkce mléka podniku je dodávána do společnosti OLMA, a.s.

Ve společnosti je uplatňována tzv. diverzifikace nezemědělských činností, součástí kterých je výroba kartáčů a potřeb pro topenáře či kominíky v podobě kominických štětek a strojků. Další významnou přidruženou výrobou je středisko kartonáže, kdy mimo jiné na válcovém vysekávacím lisu vznikají krabice, krabičky a obalový materiál rozličných tvarů a barev. Spektrum oboru podnikání této společnosti je široké a reaguje na aktuální potřeby trhu.

Základní kapitál společnosti činí 26 155 750 Kč, který je rozdělen na 11 kusů kmenových akcií ve formě na jméno vydaný jako listinný cenný papír o těchto jmenovitých hodnotách

- ✓ 1 ks kmenové akcie o jmenovité hodnotě 26 055 750,- Kč
- ✓ 10 ks kmenových akcií o jmenovité hodnotě 10 000,- Kč

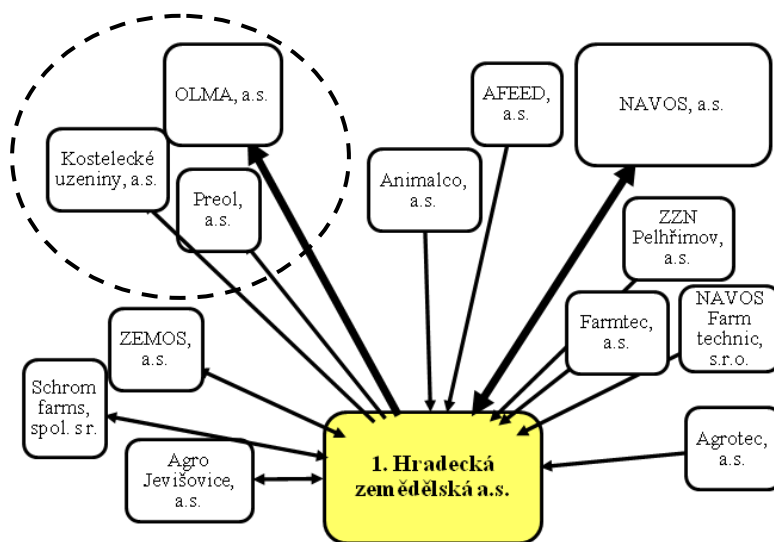
Na základě výpisu z OR podniká dále 1. Hradecká zemědělská i v těchto oblastech:

- *Truhlářství, lesnictví*
- *Dopravní služby speciálními vozidly*
- *Podnikání v oblasti nakládání s odpady*
- *Činnost organizačních, ekonomických a účetních poradců a vedení účetnictví*
- *Zprostředkování obchodu a služeb*
- *Výroba lepenky a zboží z papíru, kartonu a lepenky*
- *Demolice a zemní práce, pneuservis, pořádání sportovních akcí, ubytovací služby*
- *Půjčování a leasing motorových vozidel, návěsů, přívěsů a příslušenství*
- *Leštění kovů s výjimkou broušení nožů, nůžek a jednoduchých nástrojů, kovářství, zámečnictví, kovoobráběčství*
- *Silniční motorová doprava – osobní, nákladní*
- *Podnikání v oblasti nakládání s nebezpečnými odpady*
- *Hostinská činnost, koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej*
- *Provozování čerpacích stanic s palivy a mazivy*
- *Opravy motorových vozidel, oprava silničních vozidel*
- *Zednictví, vodoinstalátérství a topenářství*
- *Pronájem nemovitostí včetně doplňkových služeb*
- *Poradenské služby mimo činnost ekonomických a účetních poradců*

Společnost 1. Hradecká zemědělská a.s. prošla během svého dlouholetého působení na trhu vývojem v podobě restrukturalizace, která mimo jiné vyústila ve změnu majitele společnosti, kterým se v roce 2010 stala společnost NAVOS, a.s. se sídlem v Kroměříži. Vstup nového vlastníka nastartoval další růst společnosti, která obdržela v roce 2012 a 2013 titul Zemědělec roku pro Moravskoslezský kraj.

5.2.2 Dodavatelsko-odběratelské vztahy společnosti

V průběhu hospodářského roku 2010 se stala majoritním vlastníkem analyzovaného podniku akciová společnost NAVOS, která patří mezi významné firmy z oblasti zemědělského zásobování a výkupu v České republice. 1. Hradecká zemědělská a.s. tak získala významný opěrný bod pro obchodování s rostlinnými komoditami, zásobováním a dodávkami agrochemie, hnojiv, osiv na podporu rostlinné výroby a dodávkami krmných směsí a šrotů pro živočišnou vertikálu. Vstup strategického partnera zajistil společnosti 1. Hradecké zemědělské a.s. pro další hospodářská období, stabilitu, včetně ekonomického růstu.

Obrázek 12 - Dodavatelsko - odběratelské vztahy zemědělského podniku v roce 2012-2013
Zdroj: zpracováno na základě interních materiálů společnosti (2012 – 2013)

Převážná část vstupů a odbyt jak rostlinných tak živočišných komodit je v současné době realizován především v rámci firem působící v koncernu *AGROFERT a.s.* Poskytované plnění probíhá na základě podmínek obvyklých v obchodním styku v daném období. Cena za plnění je mezi subjekty stanovována na základě obvyklé tržní ceny u jednotlivých surovin, zboží a služeb.

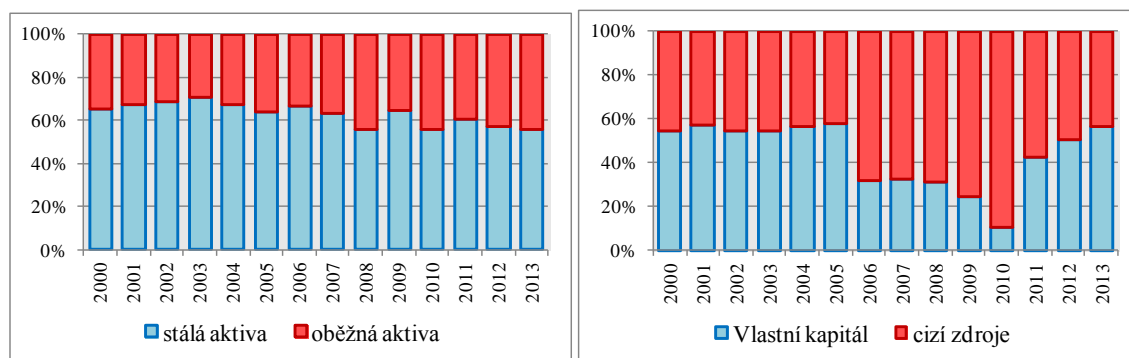
Z výše uvedeného schématu na obrázku č. 12 vyplývá, že podnik má celou řadu podstatných interakcí mezi jednotlivými firmami. Jak již bylo zmíněno, hlavním dodavatelem vstupů do zemědělského podniku je společnost *NAVOS a.s.*, Dalšími významnými dodavateli v oblasti živočišné výroby jsou *Afeed a.s.*, *Animalco a.s.*, které zajišťují dodávky krmných směsí včetně krmných komponent pro hospodářská zvířata. Dodávky zemědělské techniky jsou zajištěny především prostřednictvím firmy *NAVOS Farm technic, s.r.o.*, Veškerá produkce vyprodukovaného mléka v podniku je dodávána do mlékárny *OLMA a.s.*

V roce 2013 akciová společnost realizovala nákupy se spřízněnými subjekty v následujícím členění:

- *Navos a.s.* 20 864 tis. Kč
- *Afeed Cz a.s.* 12 507 tis. Kč
- *Afeed a.s.* 12 644 tis. Kč
- *Navos Farm technic a.s.* 3 705 tis. Kč
- *Ostatní* 4 282 tis. Kč

5.2.3 Majetková základna a zdroje financování podniku

Vertikální analýza představuje základní východisko analýzy účetních výkazů podniku a slouží k prvotní orientaci v hospodaření podniku. Tato metoda nám pomůže k lepšímu porozumění a upozornění na problémové oblasti, které je potřeba podrobit podrobnějšímu zkoumání. (Živělová, 2013)

Obrázek 13 - Vertikální analýza aktiv a pasiv zemědělského podniku v letech 2000 - 2013
Zdroj: Zpracováno na základě interních materiálů společnosti

Z grafického zobrazení vertikální analýzy aktiv na obrázku č. 13 (vlevo) vyplývá, že se struktura aktiv v zemědělském podniku v průběhu sledovaných let výrazně nemění. Dlouhodobý majetek podniku tvoří přibližně 60 % podíl na celkových aktivech podniku. Na druhé straně se oběžná aktiva podílí přibližně 40 % podílem na celkových aktivech společnosti v průběhu jednotlivých let. Mezi významné položky dlouhodobého hmotného majetku patří zejména stavby produkčních stájí a dojírny včetně technologie.

V letech 2012/2013 představovaly největší přírůstek hmotného majetku v podniku nakoupené pozemky v celkové PC 1 288 tis. Kč a technika pro rostlinnou výrobu ve výši 8 408 tis. Kč (jmenovitě se jedná například o secí stroj Amazone, Rozmetadlo průmyslových hnojiv Amazone, Kombinovaný kypřič Saturn, Luční smyky Joskin, Cisterna Pichon, Senážní vůz Pottinger nebo Shrnovač píce Kuhn). Největší úbytky hmotného majetku představuje prodej nepotřebných staveb a strojů.

Vertikální analýza pasiv (obr. č. 13 vpravo) znázorňuje vývoj podílu vlastního kapitálu a cizích zdrojů na celkových pasivech v průběhu analyzovaných let 2000 – 2013. Podíl analyzovaných položek je v průběhu let 2000 – 2005 poměrně stabilní, kdy se vlastní kapitál podílí v průměru 56 % a cizí zdroje 44 % na celkových pasivech společnosti. V roce 2006 však dochází k propadu vlastního kapitálu na hodnotu 32 % a meziročního navýšení cizích zdrojů o 26 %.

Změna struktury pasiv v roce 2006 je důsledkem jednak převzetím dluhu bývalého zemědělského družstva, při vzniku akciové společnosti v roce 1996 a vznik nedobytných pohledávek vůči své dceřiné společnosti z roku 1999. Stát se rozhodl oddlužit peněžní ústav, u kterého měl zemědělský podnik sjednány úvěry a převedl je do konsolidační agentury. Následně došlo k postoupení pohledávky Podpůrnému garančnímu rolnicko-lesnickému fondu a.s. (PGRLF). Na soubor dlouhodobých závazků vůči PGRLF a.s., které byly předmětem insolvenčního řízení, bylo vypsáno veřejné výběrové řízení. Novým majitelem závazků se stala společnost Genoservis a.s., která tyto závazky dále postoupila na společnost NAVOS a.s., která posléze odkoupila akcie zemědělského podniku a v roce 2010 a stala se tak majoritním vlastníkem akciové společnosti 1. Hradecká zemědělská a.s.

V roce 2010 dochází na základě rozhodnutí valné hromady ke snížení základního kapitálu společnosti, což se projevilo ve snížení vlastního kapitálu na hodnotu přibližně 11 % celkových pasiv. Snížení základního kapitálu bylo důsledkem úhrady kumulované ztráty a převod do rezervního fondu na úhradu budoucí ztráty.

V roce 2011 se situace zlepšuje a dochází k významnému snížení jak krátkodobých, tak dlouhodobých závazků společnosti, čímž dochází k snižování zadluženosti podniku. V tomto roce dochází ke zvýšení vlastního kapitálu na hodnotu 43 %.

Pozitivní trend snižování závazků společnosti a nárůst vlastního kapitálu můžeme sledovat i v následujících letech. Akciová společnost se tak postupně dostává na hodnoty struktury majetku před rokem 2006, a to bez dalších větších závazků.

5.2.4 Charakteristika struktury a vývoje hlavních výrobních činností zemědělského podniku

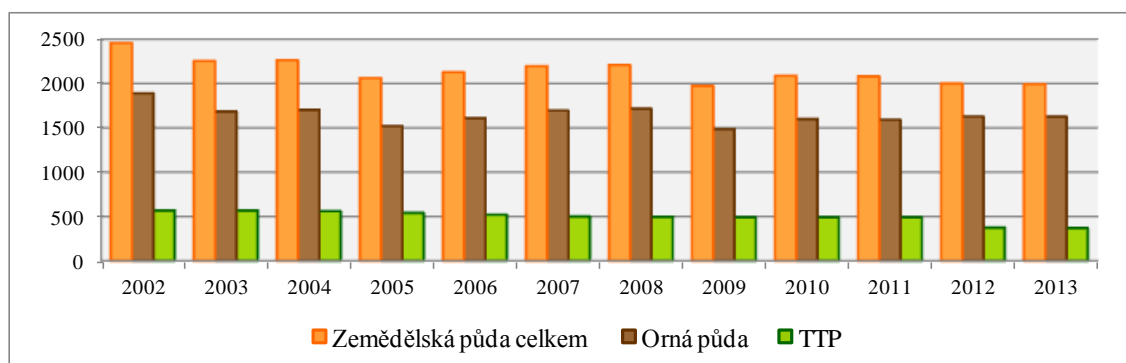
5.2.4.1 Rostlinná výroba

Přírodní podmínky, ve kterých provozuje zemědělský podnik svou výrobní činnost, je ovlivněn jeho polohou na úpatí Nízkého Jeseníku v Moravskoslezském kraji v okrese Opava. Pozemky akciové společnosti1. Hradecké zemědělské leží v nadmořské výšce do 500 m v řepařské a částečně i bramborářské výrobní oblasti.

Klimatické podmínky jsou poměrně příznivé. Průměrná roční teplota na území se pohybuje v rozmezí od 6,3°C - 8,6°C, roční úhrn srážek činí 600-740 mm, přičemž velká část území se díky své poloze nachází ve srážkovém stínu Hrubého Jeseníku. Popisované charakteristiky vytvářejí v regionu vhodné podmínky pro zemědělství i cestovní ruch. V důsledku značné svažitosti a větším zastoupením lesních porostů, jsou obhospodařované pozemky zařazeny do ostatních méně příznivých oblastí pro zemědělství (LFA Oa, Ob), proto také společnost nedosahuje průměrných výnosů plodin zaznamenaných v okrese Opava.

Půdní fond

Půda, jako základní výrobní faktor je nepostradatelnou součástí hospodaření zemědělského podniku. Oblast, ve které společnost hospodaří, se vyznačuje značnou rozmanitostí půdního fondu, počínaje hlinitými, hlinitopísčítými k písčítým až ke kamenitým druhům. Do půdy je každoročně dodáváno optimální množství kvalitní organické hmoty z úseku živočišné výroby, tím je zajištěn optimální poměr živin v půdě a zároveň se snižují požadavky na nákup drahých průmyslových hnojiv.

Obrázek 14 - vývoj obhospodařované zemědělské půdy v podniku v letech 2002 - 2013 (v ha)

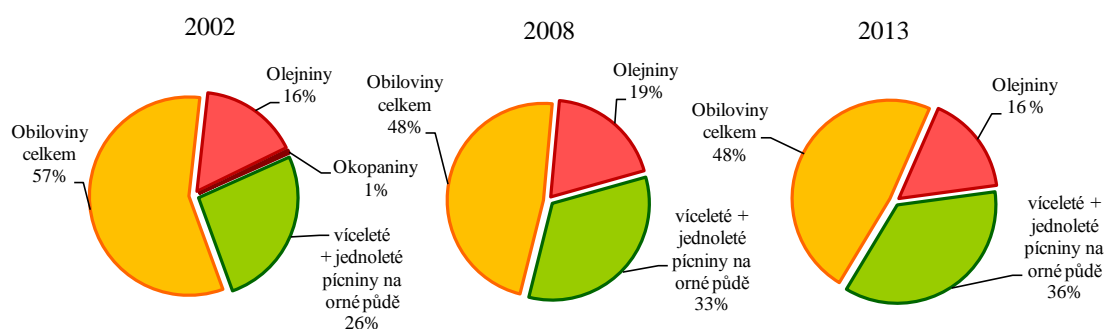
Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku

Na obrázku č. 14 je zachycen vývoj obhospodařované zemědělské půdy ve společnosti v průběhu analyzovaných let. Výměra zemědělské půdy se od roku 2002 mírně snížila a v současnosti se pohybuje na hodnotě přibližně 2 000 ha.

Výměra orné půdy se v průběhu sledovaných let pohybuje na úrovni 1 600 ha. Přestože u TTP dochází od roku 2004 k postupnému snižování jejich výměry, můžeme říct, že se v posledních letech jejich výměra udržuje na konstantní hodnotě 370 ha. K změně plochy zemědělské půdy došlo v zemědělském podniku zejména v důsledku digitalizace katastrů, kdy došlo ke korekci výměr. K meziročním výkyvům dochází rovněž v důsledku odkupu či navrácení zemědělské půdy jejich vlastníkům. Z celkové plochy zemědělské půdy patří do vlastnictví společnosti 19 ha a zbytek je pronajímán na základě uzavřených smluv s vlastníky pozemků, především u fyzických osob a obcí. V posledních letech však dochází k rozsáhlejší investicím do zemědělské půdy, což můžeme považovat za pozitivní, protože si zemědělský podnik zajišťuje tento základní výrobní faktor do budoucna.

Struktura pěstovaných plodin

Prvořadným úkolem rostlinné výroby zemědělského podniku je zabezpečení krmivové základny pro úsek živočišné výroby. Za tímto účelem je v podniku pěstována kukuřice na siláž a víceleté pícniny na orné půdě jako je vojtěška setá, jetel luční nebo jetelo-travní směsi pro výrobu senáží. V následujícím obrázku č. 15 je zachycena struktura vývoje pěstovaných skupin plodin v zemědělském podniku v letech 2002, 2008 a 2013.

Obrázek 15 - Vývoj struktury pěstovaných plodin v zemědělském podniku

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku

V roce 2002 zaujímaly obiloviny největší plochu osevního postupu a to celých 57 %, na druhém místě to byly víceleté a jednoleté pícniny na orné půdě, které zaujímaly 26 % osevního postupu, olejniny 16 % a okopaniny 1 % osevního postupu.

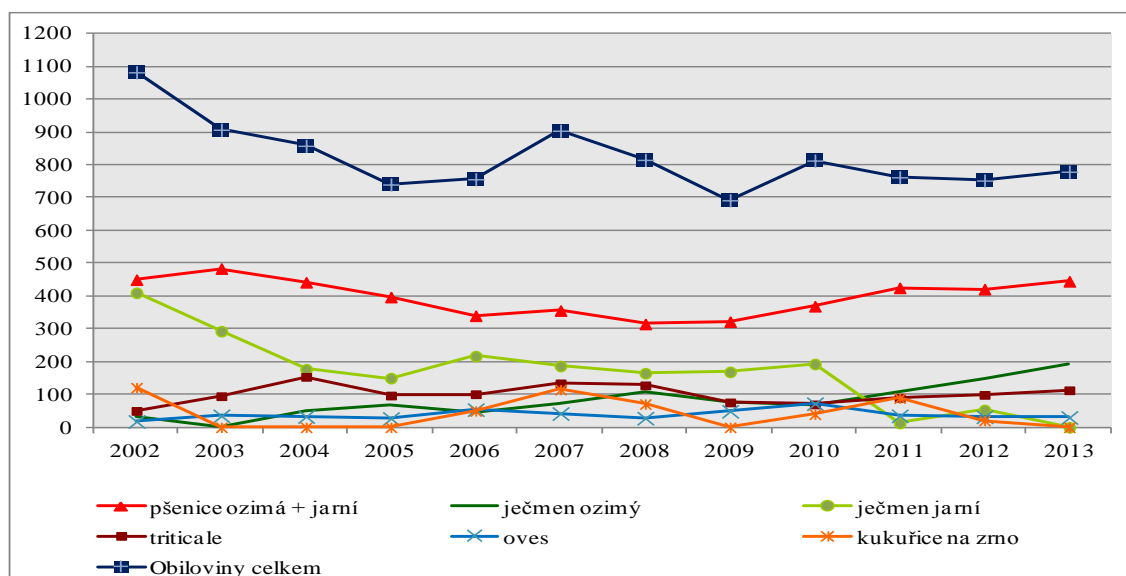
V roce 2008 podíl obilovin ve struktuře poklesl na hodnotu 48 % osevního postupu, víceleté a jednoleté pícniny se zvýšily na 33 % a olejniny na 19 %. V roce 2013 podíl obilovin zůstal konstantní na úrovni 48 % a olejniny poklesly na 16 %, víceleté a jednoleté pícniny na orné půdě se zvýšily na hodnotu 36 %.

Největší procento osevního postupu v zemědělském podniku tvoří obiloviny i přesto, že se jejich celkový podíl v jednotlivých letech snižuje. Naopak podíl jednoletých a víceletých píceňin, určených pro úsek živočišné výroby, se rok od roku zvyšuje. Podíl olejnin v jednotlivých letech kolísá, což je příčinou změnou struktury pěstovaných olejnin, kdy v roce 2008 bylo v zemědělském podniku zaseto kromě řepky ozimé i mák setý. V roce 2002 se společnost zabývala i pěstováním okopanin – konzumních brambor, avšak v důsledku ztráty odběratelů a celkovým nadbytkem brambor v ČR, měl negativní vliv na ekonomiku pěstování této komodity, a proto došlo k jejich zrušení v roce 2003. Přestože je plodinová skladba v zemědělském podniku poměrně úzká a na rozhodující ploše zemědělské půdy jsou pěstovány obiloviny, pro zachování příznivé půdní úrodnosti je zastoupení zlepšujících plodin – zejména víceletých píceňin dostačující, včetně dodávek kvalitní organické hmoty z úseku živočišné výroby.

Plochy pěstovaných plodin v zemědělském podniku

Rostlinná výroba 1. Hradecké zemědělské a.s. se specializuje na pěstování obilovin a to zejména pšenice ozimé, ječmene ozimého, triticales a ječmene jarního. Nedílnou součástí osevních postupů společnosti jsou jednoleté a víceleté píceňiny, konkrétně silážní kukuřice, vojtěška setá, jetel luční a jetelo – travní směsi. V rámci olejnin je nejvíce zastoupena řepka ozimá. Vývoj ploch pěstovaných obilovin v zemědělském podniku v období 2002 - 2013 je dokumentován na obrázku č. 16.

Obrázek 16 - Vývoj ploch obilovin v zemědělském podniku v letech 2002 - 2013 (v ha)
 Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku

Největší plochu zemědělské půdy v rámci obilovin zaujímá pšenice ozimá, její plocha se v průběhu sledovaných let pohybuje na hranici přibližně 400 ha zemědělské půdy. Jako náhrada za vymrznutou pšenici ozimou je setá pšenice jarní. Zatímco v případě ozimé pšenice její plochy rostou, u ječmene jarního, jeho plochy postupně klesají. Stabilní plochy okolo 100 ha zaujímá triticales a ječmen ozimý, jehož plochy se v posledních letech navyšují. Oves je v zemědělském podniku pěstován na přibližné rozloze 30 ha. Výkyvy v pěstování kukuřice na zrno je způsobena skutečností, že většina zaseté kukuřice je určena pro výrobu siláží, zbývající plocha je vymlácená na zrno. V celkových proporcích však dochází v podniku k poklesu ploch obilovin.

V tabulce č. 11 můžeme sledovat vývoj sklizňových ploch pěstovaných olejnin a píceňin na orné půdě v zemědělském podniku v průběhu let 2002 – 2013.

Tabulka 11 - Vývoj ploch olejnin a víceletých pícnin v zemědělském podniku v letech 2002 - 2013

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Olejninny Σ	302	234	295	220	252	211	329	211	228	265	260	265
Řepka ozim	148	195	225	220	252	211	225	211	228	265	260	265
Mák setý	119	89	70	-	-	-	104	-	-	-	-	-
Pícniny Σ	494	544	550	560	600	580	570	580	556	663	615	581

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku

Největší pěstební plochu olejnin zaujímá řepka ozimá, jejíž plochy se neustále navyšují a v současnosti je pěstována na rozloze okolo 250 ha zemědělské půdy. V případě máku setého je jeho pěstování závislé především na aktuální situaci na trhu s touto komoditou. V letech jeho pěstování zaujímá přibližně 100 ha zemědělské půdy. Na zbývající ploše orné půdy jsou vysázeny jednoleté a víceleté pícniny, jejich plochy jsou v zemědělském podniku poměrně stabilní a zaujímají přibližně 600 ha zemědělské půdy. Tyto plodiny jsou určeny především pro výrobu siláží a senáží pro potřeby živočišné výroby podniku.

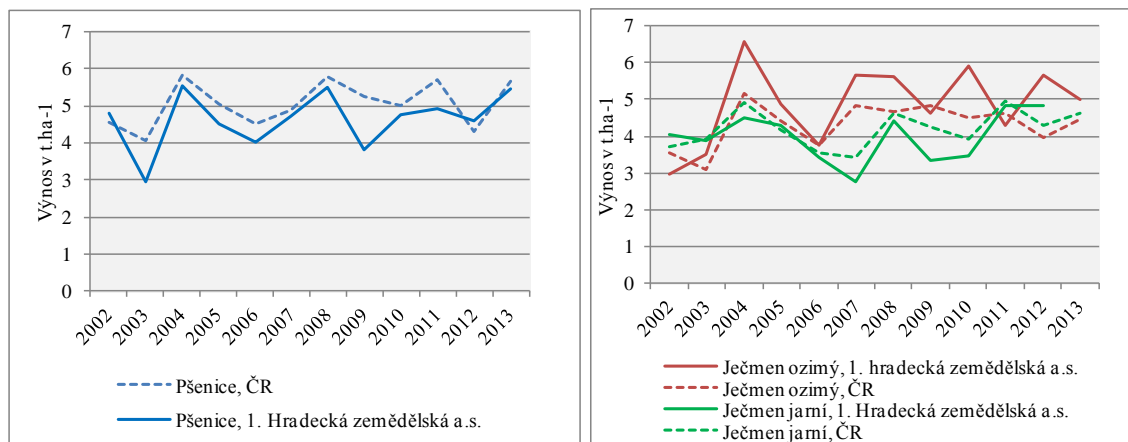
Výnosy pěstovaných plodin v zemědělském podniku

V následující části, jsou popsány hektarové výnosy pěstovaných plodin v zemědělském podniku ve srovnání s celorepublikovým průměrem v průběhu sledovaných let 2002 – 2013. Hektarové výnosy jednotlivých skupin plodin jsou v jednotlivých letech variabilní, což je způsobeno zejména odlišnými povětrnostními

podmínkami v jednotlivých letech, ovlivňující průběh vegetačního období plodin a především proces dozrávání a samotnou sklizeň plodin.

Hektarové výnosy ozimé pšenice jsou v analyzovaném podniku v průběhu sledovaných let variabilní. Průměrný výnos této plodiny dosahuje v zemědělském podniku hodnoty $4,63 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$ jak je znázorněno na obrázku č. 17 vlevo. Ve srovnání s celorepublikovým průměrem, který činí $5,05 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$ můžeme vidět, že zemědělský podnik dosahuje této hodnoty pouze v roce 2002 a 2012, v ostatních letech se nachází pod jeho hranicí. Nižších výnosů je v zemědělském podniku dosaženo zejména v důsledku horších klimatických podmínek.

Ječmen jarní a ječmen ozimý patří k dalším významným plodinám, které jsou v zemědělském podniku pěstovány. Obecně se dá říci, že se zemědělskému podniku v produkci ozimého ječmene v průběhu sledovaných let daří, výnos této plodiny dosahuje $4,99 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$, ve srovnání s celorepublikovým průměrem, který činí $4,32 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$. Výnos ječmene jarního, který byl v jedenáctiletém průměru v zemědělském podniku na úrovni $3,98 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$ byl o něco málo pod úrovní průměru ČR, jehož hodnota se pohybovala na hodnotě $4,19 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$. (obrázek č. 17)

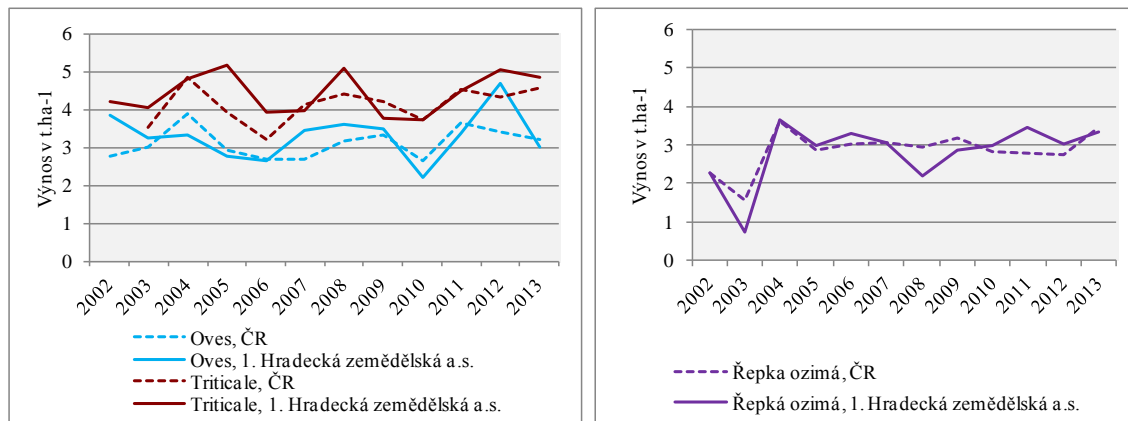

Obrázek 17 - Porovnání průměrných výnosů pšenice ozimé, ječmene jarního a ozimého v ČR a v zemědělském podniku

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku a ČSÚ

Poměrně stabilní výnosy jsou v průběhu sledovaných let dosaženy u ovsa a triticale (obrázek č. 18) Průměrné výnosy zaznamenané u ovsa jsou $3,30 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$ a v jedenáctiletém průměru převyšují průměrnou hodnotu za celou ČR, která se pohybuje na úrovni $3,11 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$. Stejný trend je zaznamenán u průměrných výnosů triticale, které jsou stejně jako u ovsa, převyšují průměr za celou ČR, hodnota průměrného výnosu triticale činí $4,43 \text{ t}\cdot\text{ha}^{-1}$.

Průměrný výnos řepky ozimé, který se pohybuje v zemědělském podniku na hodnotě 2,83 t.ha⁻¹ kopíruje průměrné výnosy dosažené v rámci České republiky. Přestože jsou výnosy shodné s celorepublikovým průměrem, v jednotlivých letech dochází k mírným výkyvům (obr. č. 18)

Obrázek 18 - Porovnání průměrných výnosů ovsu, triticale a řepky ozimé v ČR a v zemědělském podniku

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku a ČSÚ

5.2.4.2 Živočišná výroba

Struktura živočišné výroby zemědělského podniku, prošla od dob jejího vzniku značnou reorganizací, kdy na počátku své existence provozovala nejen chov krav s tržní produkcí mléka, ale také se zaměřovala na výkrm jatečných prasat. V letech 1995 – 1997 společnost investovala do intenzivního rozvoje chovu skotu s tržní produkcí mléka. Za tímto účelem byla na středisku v Brance u Opavy, vybudována nová produkční stáj pro chov skotu a současně bylo nakoupeno základní stádo Holštýnského skotu. Tento investiční záměr vycházel zejména z vývoje odbytových možností i cen této komodity.

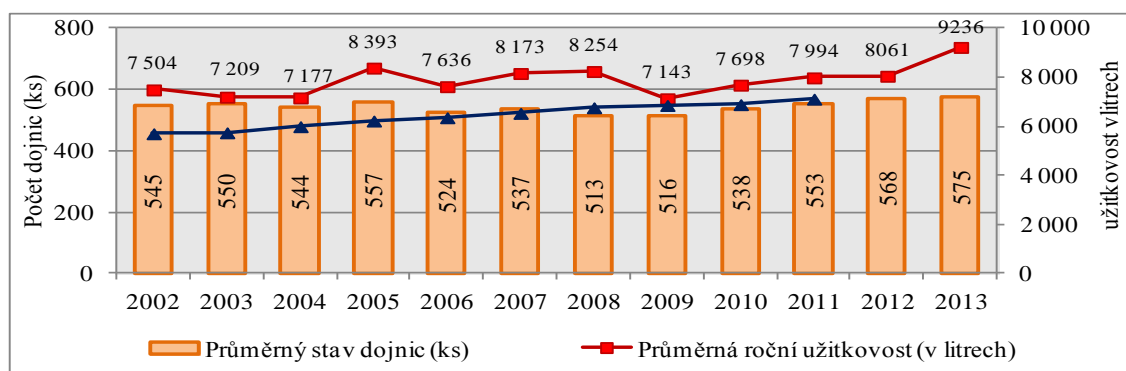
Chov skotu

Produkční systém chovu skotu je v 1. Hradecké zemědělské a.s. zaměřen na výrobu mléka s doplňkovou produkcí jatečných zvířat. Z hlediska kvantity produkce mléka, se společnost řadí na přední příčky v okrese Opava. Kvalita vyprodukovaného mléka je v nejvyšší kvalitě třídy Q a veškerá produkce je dodávána do mlékárny *Olma a.s.* Dojení probíhá dvakrát denně v rybinové dojárně.

Dojnice jsou ustájeny ve volném stání s podestýlkou, současně jsou stáje uzpůsobeny tak, aby zde nevznikal teplotní stres a byl tak zachován optimální produkční potenciál.

Základním úkolem výroby mléka i nadále zůstává zvyšování užítkovosti výroby mléka a z ní plynoucí snižování nákladů na jeden litr vyrobeného mléka. V roce 2013 bylo v zemědělském podniku celkem vyrobeno 5 311 tis. litrů mléka s průměrnou realizační cenou 8,40 Kč/litr. Průměrná denní dojivost dosáhla 25,51 litrů mléka a průměrná roční užítkovost dosáhla 9 236 litrů mléka, při průměrném stavu dojnic 575 ks.

Na obrázku č. 19 sledujeme průměrný stav dojnic včetně průměrné roční užítkovosti dosažené v analyzovaném zemědělském podniku v průběhu sledovaných let 2002 – 2013 a její srovnání s průměrnými hodnotami v České republice.

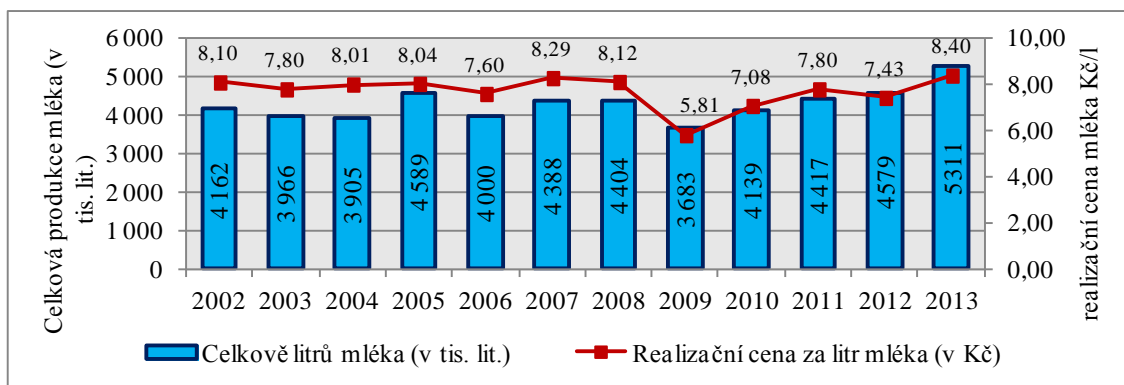
Obrázek 19 - Průměrný stav dojnic v podniku a srovnání průměrné roční užítkovosti v ČR a v zemědělském podniku

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku a Situační a výhledové zprávy Mléko 2002 – 2013

Průměrný stav dojnic se v průběhu sledovaných let pohybuje v rozmezí 500 – 600 ks. Průměrná roční užítkovost se od roku 2009 neustále zvyšuje, kdy nejnižší byla zaznamenána v roce 2009 a nejvyšší právě v roce 2013, kdy se meziročně zvýšila téměř o 1 200 litrů mléka. Při srovnání s celorepublikovým průměrem, dosahuje společnost ve všech analyzovaných letech nadprůměrných hodnot průměrné roční užítkovosti.

Graf na obr. č. 20 týkající se celkové produkce mléka a realizační ceny za mléko dokládá, že se celková produkce vyprodukovaného mléka v zemědělském podniku postupně navyšuje a to zejména od roku 2009, kdy pozorujeme rostoucí tendenci. Od roku 2002 se celková produkce mléka zvýšila téměř o 1 200 litrů mléka.

Realizační cena za litr mléka v průběhu sledovaných let kolísá. Nejnižší ceny bylo zaznamenáno v roce 2009, kdy se realizační cena za litr vyprodukovaného mléka pohybovala na částce 5,81 Kč, naopak nejvyšší ceny bylo dosaženo v roce 2013, kdy se litr mléka vykupoval v průměru za 8,40 Kč.

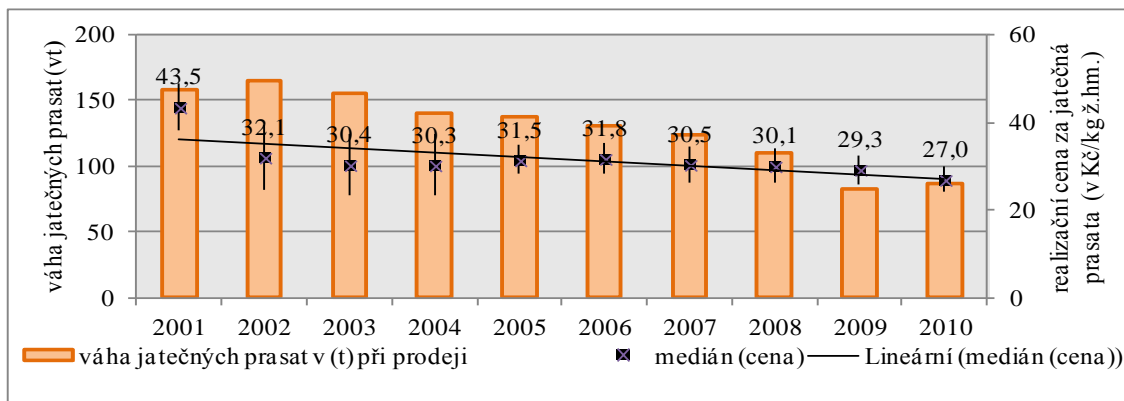
Obrázek 20 - Celková produkce mléka a realizační cena za litr vyprodukovaného mléka v zemědělském podniku

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku

Chov jatečných prasat

1. Hradecká zemědělská a.s. se od dob jejího vzniku v roce 1996 zabývala i chovem jatečných prasat, společnost však v důsledku zhoršené ekonomiky tohoto úseku živočišné výroby rozhodla v roce 2010 o postupné likvidaci stáda a zrušení chovu.

Vývoj objemu prodeje jatečných prasat (v tunách) v průběhu sledovaných let včetně realizačních cen je uveden na obrázku č. 21.

Obrázek 21 - Vývoj objemu prodeje jatečných prasat a realizačních cen za prodej

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku

Objem prodeje jatečných prasat se od roku 2001 postupně snižoval a to především v důsledku nízkých realizačních cen. Tyto ceny v průběhu sledovaných let postupně klesají a nacházejí se pod výrobními náklady a výroba se tak stává v zemědělském podniku nerentabilní. V důsledku dlouhodobé krize na trhu s touto komoditou a nerentability výroby, bylo vedením společnosti rozhodnuto o postupné likvidaci stáda a zrušení chovu jatečných prasat v roce 2010.

U zkoumaného zemědělského podniku můžeme sledovat, jen malé změny v přepočtu zvířat na VDJ v průběhu analyzovaných let 2005 – 2013.

Tabulka 12 - Počet velkých dobytčích jednotek (VDJ) na hektar zemědělské půdy v podniku v letech 2005 - 2013

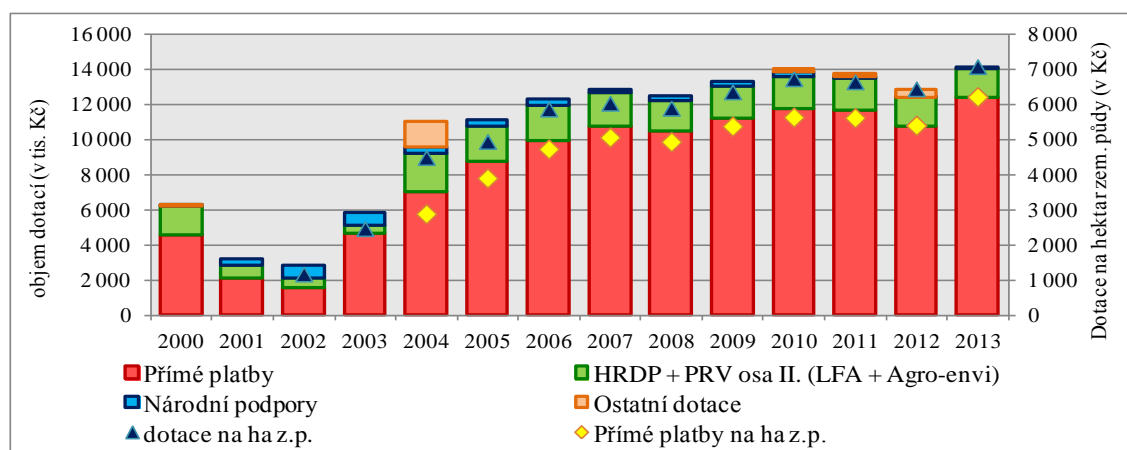
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet VDJ	786	754	747	747	747	747	746	746	746
VDJ/ha	0,37	0,36	0,35	0,36	0,36	0,36	0,36	0,37	0,37

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku

Hodnoty se v průběhu sledovaných let příliš nemění, avšak lze sledovat mírný nárůst od roku 2012 na hodnotu 0,37 VDJ/ha zemědělské půdy, což můžeme považovat za pozitivní trend, protože stavy hospodářských zvířat v České republice neustále klesají. Přestože podnik dosahuje poměrně vyššího zatížení zemědělské půdy hospodářskými zvířaty, pořád se pohybuje na průměrné hodnotě, které lze sledovat ve většině zemědělských podniků v České republice.

5.2.5 Struktura dotační zdrojů v zemědělském podniku

Většina dotačních prostředků byla v rámci přímých plateb před rokem 2004 směřována k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství v rámci Nařízení vlády č. 505 a uvádění půdy do klidu dle Nařízení vlády č. 68/2001 Sb. Zbývající část byla zajištěna v rámci dotačních titulů Ministerstva zemědělství. Po vstupu České republiky do EU se ve sledovaném zemědělském podniku zvýšily dotace téměř o 5 200 tis. Kč, což představuje 88 % nárůst v porovnání s rokem 2003. V roce 2013 se celková výše dotací v podniku pohybovala již na úrovni 14 mil. Kč.

Obrázek 22 - Struktura a suma přijatých provozních dotací včetně jejich výše na hektar v zemědělském podniku v letech 2000 - 2013

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku

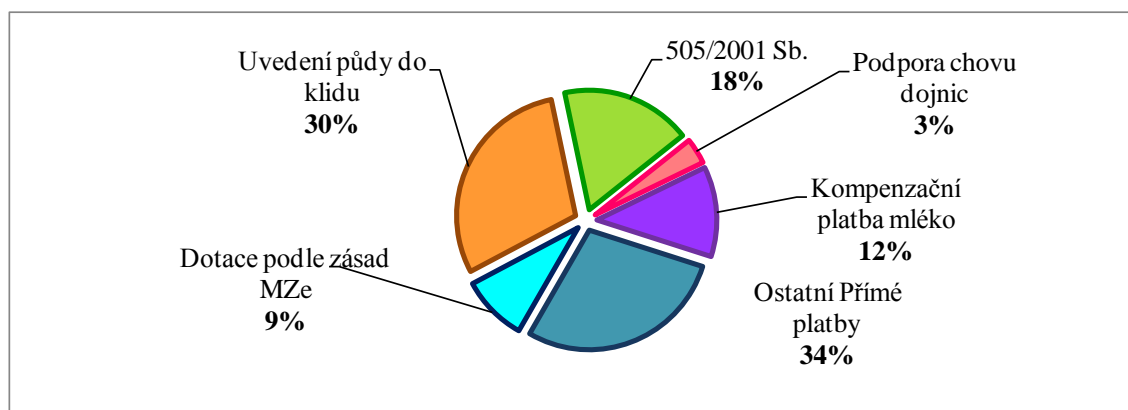
Největší část dotací tvoří po vstupu ČR do Evropské unie v podniku přímé platby, skládající se z jednotné platby na plochu – SAPS, doplňkových přímých plateb tzv. TOP-UP a od roku 2010 také zvláštní platby podle čl. 68 – na chov

krav s tržní produkcí mléka (TPM). Další část podpor je čerpána v rámci horizontálního plánu rozvoje venkova a programu rozvoje venkova na méně příznivé oblastí pro zemědělství (LFA) a agroenvironmentálních opatření, které tvoří v podniku druhou největší položku dotací. Národní podpory tvoří jen malou část celkové výše čerpaných dotací. Největší část ostatních dotací tvořily v roce 2004 kompenzační podpory na vyrovnání újmy způsobené zavedením systému produkčních kvót mléka. (obr. č. 22).

V přepočtu na hektar zemědělské půdy pobíral zemědělský podnik v roce 2013 dotace ve výši 7 090 Kč/ha, což ve srovnání s rokem vstupu ČR do Evropské unie v roce 2004, představuje navýšení podpor o 2 600 Kč/ha z.p. Tento nárůst kopíruje i vývoj přímých plateb, které představují rozhodující část podpor v zemědělském podniku. Výše přímých plateb v roce 2013 dosáhla částky 6 229 Kč/ha z.p.

Dotace před vstupem do Evropské unie

Dotace typu přímých plateb byly před vstupem ČR do EU v zemědělském podniku tvořeny z převážné části platbou za údržbu krajiny podle NV č. 500/2001 Sb., platbou za uvedení orné půdy do klidu (NV č.86/2001 Sb.) a kompenzační platbou na mléko (NV č. 445/2000 Sb.). Dále se v rámci přímých plateb jednalo o dotace na podporu chovu dojnic nebo kompenzačních plateb za negativní dopady mimořádných podmínek a platby v rámci nákazového fondu.

Obrázek 23 - Podíl dotací na celkové výši přijatých podpor v podniku v letech 2000 - 2003
Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku

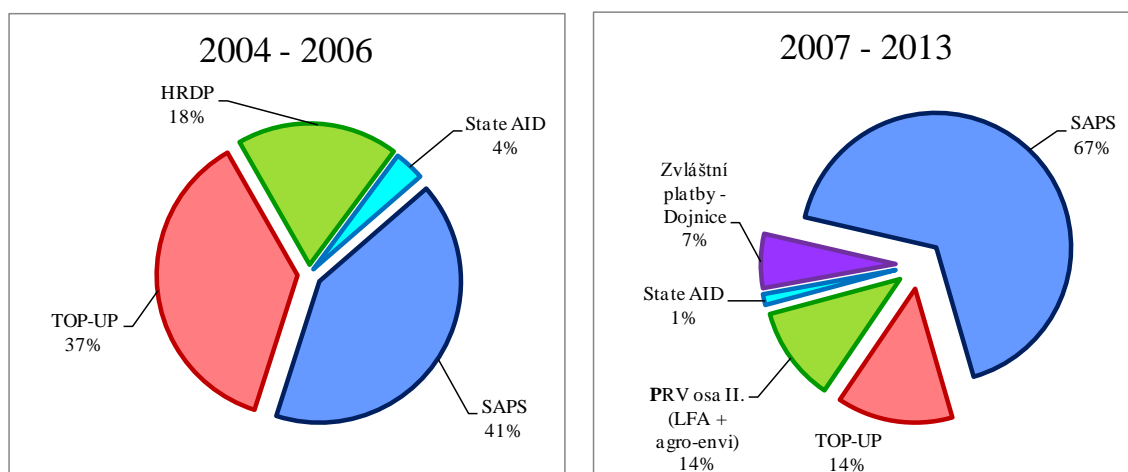
Z grafu na obr. č. 23 vyplývá, že největší část dotací zemědělského podniku byla v letech 2000 – 2003 tvořena ostatními přímými platbami (34 %), zde jsou zahrnuty platby na pastvu skotu, pojištění plodin, nákazový fond a zejména kompenzační platby za negativní dopady mimořádných podmínek, kdy v roce 2000 zemědělský podnik obdržel platbu za sucho ve výši 3 649 958,- Kč. Dále bylo nejvíce finančních prostředků

čerpáno na platby za uvedení půdy do klidu (30 %) a platby za údržbu krajiny (18 %). Platby, které byly zemědělským podnikem přijaté na základě „zásad“ stanovené Ministerstvem zemědělství, tvořily 9 % podíl na celkové výši dotací, kde největší položku tvořily platby za zlepšování zdravotního stavu polních plodin, kontrola užitkovosti a podpora odbytu býčků.

Dotace po vstupu ČR do Evropské unie

Po vstupu České republiky do EU bylo umožněno českým zemědělcům čerpat finanční prostředky nejen z národních zdrojů, ale především ze zdrojů EU. Dotace z evropských zdrojů se po vstupu ČR do Evropské unie staly důležitým příjmem zemědělského podniku, jak dokládají grafy na obr. č. 24.

Obrázek 24 - Podíl dotací na celkové výši přijatých podpor v zemědělském podniku v období let 2004 - 2006 a 2007 - 2013

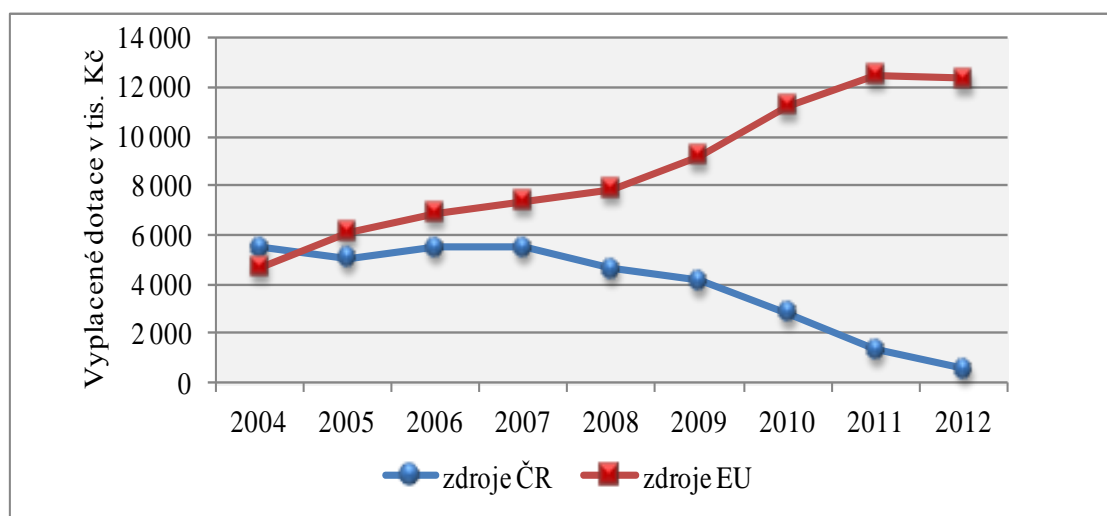
Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku

Jednotná platba na plochu - SAPS, která je hlavní součástí přímých plateb se podílí 41 % na celkové výši přijatých plateb zemědělským podnikem v letech 2004 – 2006. Druhou největší položkou jsou národní doplňkové platby tzv. TOP-UP, které jsou hrazeny z národních zdrojů a mají 37 % podíl na celkové výši přijatých dotací v tomto období. Platby v rámci LFA oblastí byly do roku 2006 vypláceny v rámci HRDP a podílely se 18 % na celkové výši přijatých plateb zemědělským podnikem v tomto sledovaném období.

Od roku 2007 je umožněno českým zemědělcům čerpat v rámci druhého pilíře finanční prostředky z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD). V programovacím období let 2007 – 2013 mohla ČR čerpat finanční prostředky, pro jednotlivá opatření, která jsou podle svého zaměření členěna do čtyř prioritních os.

V průběhu let 2007 – 2013 došlo k nárůstu podílu jednotné platby na plochu (SAPS) na celkové výši obdržených dotací zemědělským podnikem o 131 % a podíl TOP-UP plateb poklesl o 46 % v porovnání s obdobím předcházejícím. Platby v rámci PRV spadající do Osy II., zaměřenou na zlepšování životního prostředí a krajiny se podílely 14 % na celkové výši přijatých dotací v tomto období. V rámci PRV osy II. čerpal zemědělský podnik finanční prostředky za přírodní znevýhodnění tzv. (LFA) a platby v rámci agroenvironmentálních opatření (AEO). Zvláštní platby podle článku 68. na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka, které jsou zemědělským podnikem čerpány od roku 2010, mají 7 % podíl na celkové výši získaných dotací v tomto období.

Z grafického přehledu o celkové výši čerpaných finančních prostředků z jednotlivých zdrojů na obr. č. 25, sledujeme postupné snižování podílu vyplacených podpor z národního rozpočtu, zatímco objem finančních prostředků ze zdrojů Evropské unie se ve sledovaném zemědělském podniku v průběhu analyzovaných let 2004 – 2012 postupně navyšuje.

Obrázek 25 - Čerpané dotace zemědělským podnikem podle zdrojů v letech 2004 – 2012
Zdroj: Zpracováno na základě údajů z portálu farmáře o příjemcích dotací

5.2.6 Struktura přímých plateb v zemědělském podniku

Přímé platby jsou zemědělským podnikem čerpány v rámci jednotné platby na plochu – SAPS, národních doplňkových plateb a od roku 2010 také zvláštními platbami na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka (TPM). Celková výše přijatých dotací typu přímých plateb má v zemědělském podniku v průběhu sledovaných let 2004 – 2013 rostoucí tendenci jak je zřejmé z tabulky č. 13.

Tabulka 13 - Suma přijatých přímých plateb podnikem v letech 2004-2013(Kč)

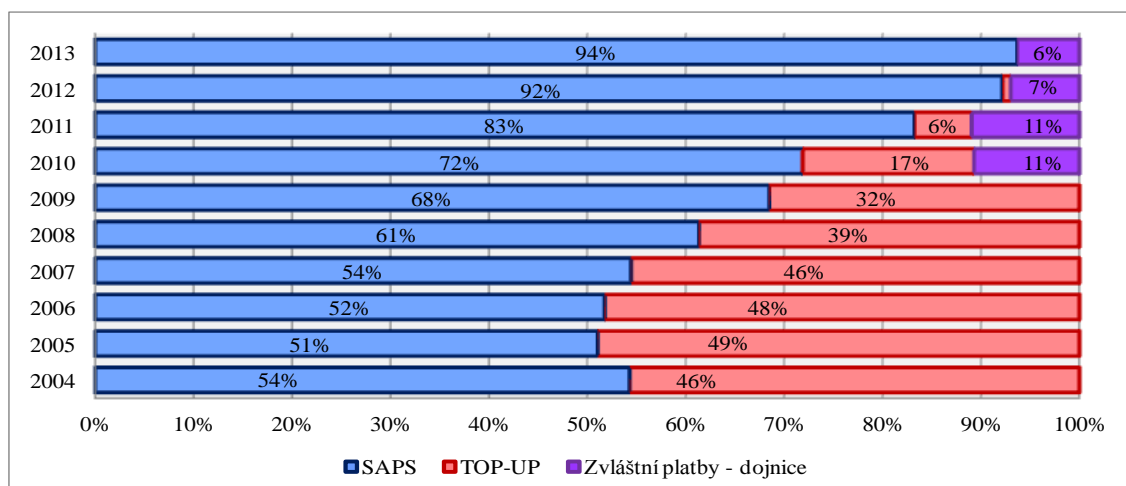
Rok	Přímé platby			Celkem
	SAPS	TOP-UP	krávy s TPM	
2004	3 860 406	3 247 624	-	7 108 030
2005	4 501 954	4 313 653	-	8 815 607
2006	5 341 185	4 975 077	-	10 316 262
2007	5 895 369	4 931 382	-	10 826 751
2008	6 437 184	4 056 887	-	10 494 069
2009	7 735 498	3 559 986	-	11 295 484
2010	8 475 783	2 051 423	1 263 755	11 790 961
2011	9 753 029	680 185	1 282 755	11 715 969
2012	9 976 030	91 804	755 008	10 822 842
2013	11 628 346	-	785 167	12 413 513
celkem	73 604 784	27 908 021	4 086 685	105 599 490

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podnik

V letech 2011 a 2012 dochází k mírnému poklesu celkové výše přímých plateb, což je důsledkem snižujících se národních doplňkových plateb. Celková výše jednotné platby na plochu každoročně roste a to zejména díky vyšším sazbám vyplácených na hektar zemědělské půdy. V roce 2004 bylo zemědělským podnikem získáno 3 860 tis. Kč v rámci jednotné platby na plochu a v roce 2013 již 11 628 tis. Kč, což představuje nárůst téměř o 200 %. Celkem bylo v rámci těchto plateb, zemědělským podnikem v letech 2004 – 2013 obdržena částka ve výši 73 605 tis. Kč.

Celková výše přijatých národní doplňkových plateb od roku 2007 pozvolna klesá, a to v důsledku postupného vyrovnání úrovně přímých plateb v původních a nových členských státech EU. Národní doplňkové platby jsou v zemědělském podniku složeny z podpor na chov přežvýkavců a plateb na zemědělskou půdu, která nahradila platby na vybrané plodiny na orné půdě poskytované v letech 2004 – 2008. Celkem bylo v rámci Top-up plateb za deset let obdržena částka ve výši 27 908 tis. Kč. Další položku přímých plateb tvoří od roku 2010 platby na chov krav s tržní produkcí mléka, která v současnosti nabývá na významu a to v důsledku snižujících se národních komplementárních plateb.

Z grafického znázornění podílu jednotlivých složek přímých plateb (obr. č. 26) vyplývá, že největší měrou se na celkové výši těchto podpor v zemědělském podniku podílí jednotná platba na plochu SAPS, jejíž podíl se v průběhu sledovaných let navyšuje. V roce 2013 představovala již 94 % podíl na celkové výši obdržených přímých plateb.

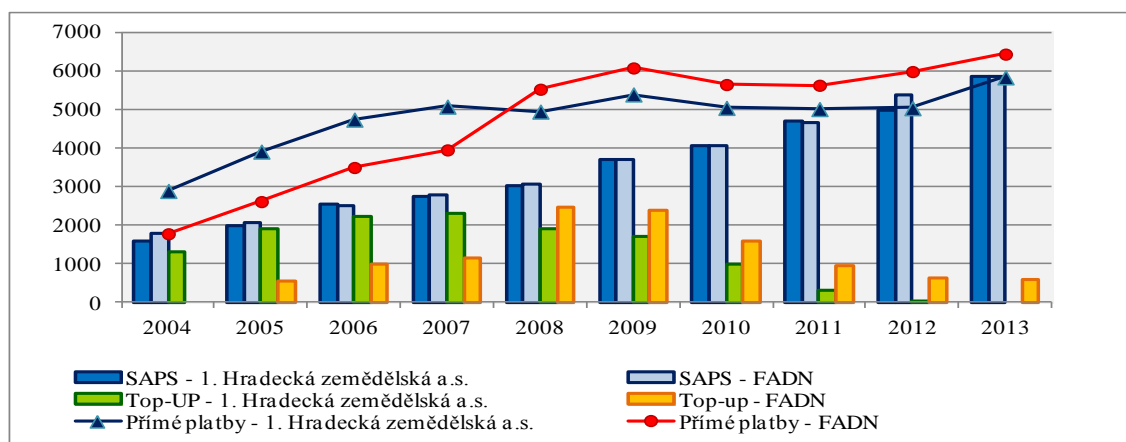
Obrázek 26 - Podíl jednotlivých složek přímých plateb na jejich celkové výši přijatých zemědělským podnikem v letech 2004 - 2013

Zdroj: zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku

Národní doplňkové platby se v zemědělském podniku v roce 2004 podílely 46 % na celkové výši přijatých přímých plateb, avšak v důsledku uplatnění modulace v NČS, se jejich podíl postupně snižuje a v roce 2011 představovaly už jen 6 % a v roce následujícím již jen 1 % podíl na celkové výši přímých plateb.

Od roku 2010 je chovatelům krav s tržní produkcí mléka (dále jen s TPM) vyplácena zvláštní podpora podle článku 68-72 Nařízení Rady č. 73/2009 a Nařízení vlády č. 87/2010 Sb. V důsledku ekonomické krize, která se v zemědělském odvětví dotkla především sektoru mléka a mléčných výrobků, využila akciová společnost této příležitosti.

V grafu na obr. č. 27 je srovnávána výše přímých plateb (SAPS + Top-up), přepočtených na hektar zemědělské půdy v analyzovaném podniku v porovnání s podniky ze sítě FADN působící v Moravskoslezském kraji.

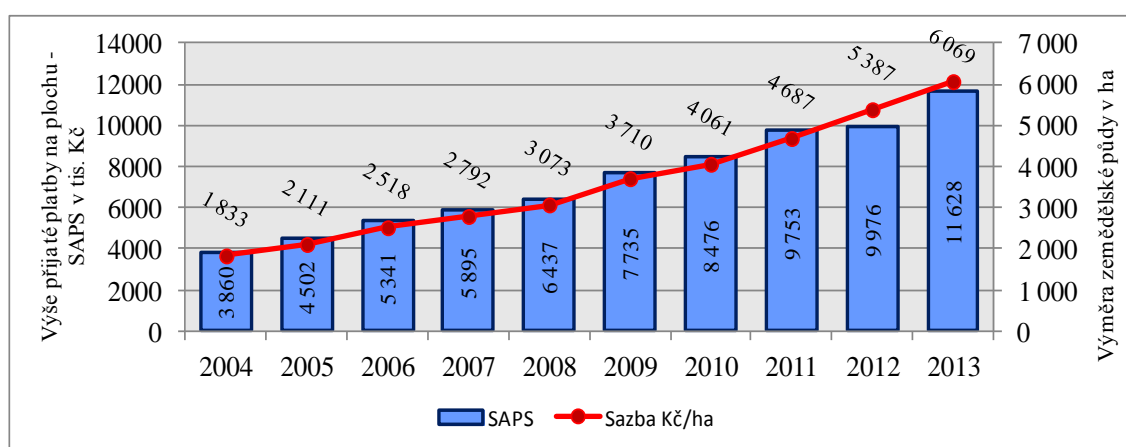
Obrázek 27 - Srovnání výše přijatých přímých plateb v zemědělském podniku s podniky z databáze sítě FADN v letech 2004 – 2013 (v Kč/ha)

Zdroj: Zpracováno na základě údajů z Portálu farmáře o příjemcích dotací a databáze FADN

Výše přijatých přímých podpor se v analyzovaném podniku v letech 2004 – 2007 pohybuje nad hranicí výše obdržených přímých plateb v ostatních podnicích databáze sítě FADN. V dalších letech se situace obrací. Rozdíl mezi úrovní přímých plateb v zemědělském podniku a souborem podniků v síti FADN je dán rozdílem v úrovni národních doplňkových plateb, které se v průběhu sledovaných let v zemědělském podniku postupně snižují.

Jednotná platba na plochu (SAPS)

Platby v rámci jednotné platby na plochu - SAPS, představují nejvyšší částku z celkových přijatých dotací v zemědělském podniku v průběhu sledovaných let.

Obrázek 28 - Suma přijatých plateb SAPS na plochu podnikem v letech 2004 - 2013

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku

Celková výše přijatých plateb neustále roste a to zejména díky rostoucím sazbám, vyplácených na hektar zemědělské půdy, jak je uvedeno na obrázku č. 28, při klesající výměře obhospodařované zemědělské půdy (tab. č. 14). V roce 2013 bylo zemědělským podnikem v rámci této platby obdrženo celkem 11 628 tis. Kč.

V tabulce č. 14 můžeme sledovat, že se celková způsobilá plocha zemědělské půdy pro výplatu této platby v podniku nepatrně snižuje a to především z důvodu, že je velká část zemědělské půdy v pronájmu a vrací se zpět do vlastnictví fyzických i právnických osob, kteří na dříve pronajaté půdě začínají hospodařit, dalším důvodem je provedená digitalizace pozemků, kdy došlo ke korekci výměry.

Tabulka 14 - Způsobilá plocha zemědělské půdy pro výplatu SAPS (v ha)

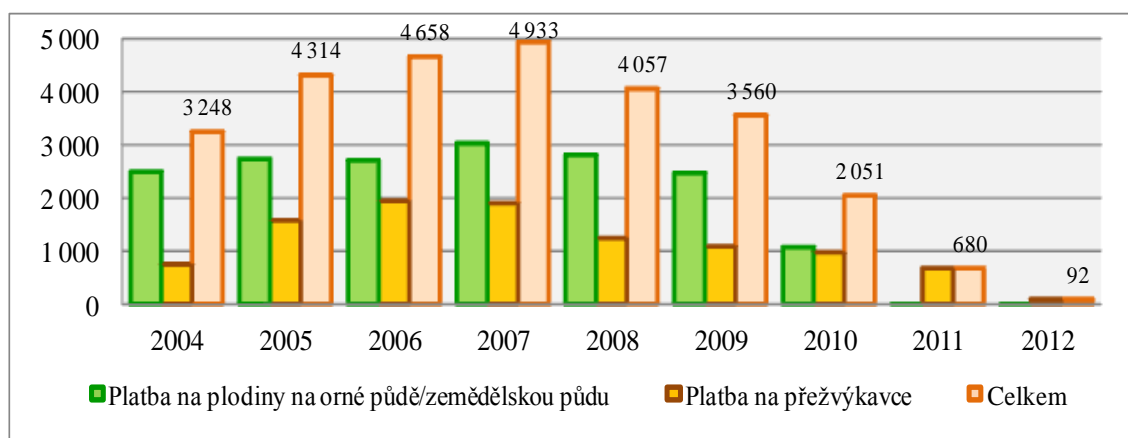
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ha	2 109	2 133	2 121	2 112	2 095	2 085	2 087	2 081	1 999	1 993

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku (2004 – 2013)

Národní doplňkové platby (TOP-UP)

Na základě přístupové smlouvy s EU má ČR možnost dorovnávat přímé platby formou národních doplňkových plateb z vlastních zdrojů prostřednictvím plateb Top-up. Tyto platby se v zemědělském podniku v průběhu let 2004 – 2012 skládají z plateb na přežvýkavce a plateb na vybrané plodiny na orné půdě, které byly v roce 2008 nahrazeny platbou na zemědělskou půdu.

Celková výše obdržených dotací v rámci národních doplňkových plateb (obr. č. 29) byla v průběhu sledovaných let nejvyšší v roce 2007, kdy dosáhla částky 4 933 tis. Kč. Naopak nejméně těchto dotací bylo obdrženo v roce 2012, kdy bylo v důsledku uplatnění modulace, zemědělským podnikem obdrženo pouze 92 tis. Kč.

Obrázek 29 - Suma přijatých Top – up plateb podnikem v letech 2004 - 2012 (v tis. Kč)

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku (2004 – 2012)

Z grafického zobrazení celkové sumy obdržených Top-up plateb vyplývá, že se na celkové výši těchto plateb v průběhu analyzovaných let, největší mírou podílejí platby na pěstování vybraných plodin na orné půdě (od r. 2008 nahrazena platbou na zemědělskou půdu). Suma přijatých dotací na přežvýkavce je ve srovnání s předchozí kategorií plateb podstatně nižší avšak tvoří rozhodující část dotací v rámci živočišné výroby zemědělského podniku.

Platba na vybrané plodiny na orné půdě byla v průběhu sledovaných let 2004 - 2007 směřována k pěstování řepky ozimé, pšenice ozimé a sladovnického ječmene. Od roku 2008 byly platby na pěstování některých plodin na orné půdě nahrazeny platbou na zemědělskou půdu. Nejvyšší částka byla v rámci těchto plateb zemědělským podnikem obdržena v roce 2007, kdy činila 3 030 tis. Kč při sazbě 1 755 Kč/ha. Naopak nejnižší částka byla získána v roce 2010, kdy činila pouze 1 073 Kč

a to v důsledku nízké sazby vyplácenou na hektar zemědělské půdy, která činila 514 Kč. V roce 2011 nebyly národní doplňkové platby na zemědělskou půdu poskytovány.

Největší objem finančních prostředků přijatých zemědělským podnikem prostřednictvím národní doplňkové platby na přežvýkavce byl získán v roce 2006, kdy dosáhl částky 1 948 tis. Kč. Této vysoké částky bylo dosaženo zejména díky vysokým sazbám poskytovaných na VDJ přežvýkavců, které dosahují v tomto roce částky téměř 2 600 Kč/VDJ. Od roku 2007 dochází k postupnému snižování přijatých národních doplňkových plateb na přežvýkavce a to díky klesající sazbě na VDJ a také uplatněním modulace přímých plateb. V tabulce č. 15 je uvedena způsobilá plocha (v ha) a počet VDJ, pro kterou byla v letech 2004 až 2010 národní doplňková platba vyplácena.

Tabulka 15 - Způsobilá plocha a počet VDJ pro výplatu Top-Up plateb v zemědělském podniku v letech 2004 - 2012

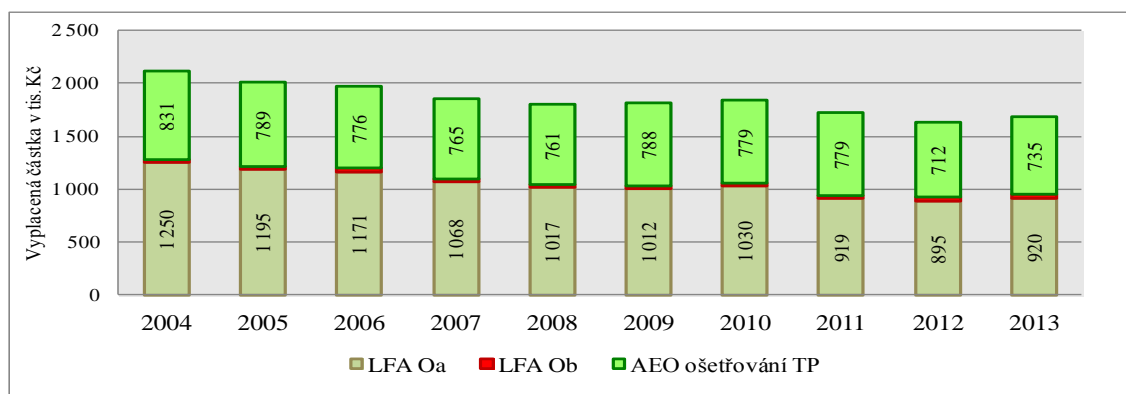
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ha	1 691	1 182	1 210	1 726	2 096	2 085	2 087	-	-
VDJ	883	786	754	747	747	747	747	746	746

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku (2004 – 2012)

V důsledku uplatnění modulace v NČS od roku 2011 se ve zkoumaném zemědělském podniku snižuje nárok na výplatu celkové částky přímých plateb, protože celková výše těchto plateb převyšuje částku 300.000 € a podléhá krácení o 4 %, což se odráží ve výši obdržených národních doplňkových plateb, které byly od roku 2012 zemědělskému podniku poskytnuty.

5.2.7 Struktura dotací v rámci II. pilíře

V letech 2004 – 2006 byly zemědělským podnikem čerpány podpory v rámci Horizontálního plánu rozvoje venkova. V letech 2007 - 2013 byly dotace čerpány prostřednictvím Programu rozvoje venkova – prioritní osy II. V rámci těchto programů zemědělský podnik čerpal prostředky na méně příznivé oblasti (LFA) a na agroenvironmentální opatření (AEO). Tyto platby jsou poskytovány na 1 ha travních porostů evidovaných v LPIS a slouží zejména k udržení příjmové stability zemědělským podnikatelům hospodařících v horších přírodních podmínkách. Tyto platby mají rovněž povahu restrukturalizačního opatření, směřující k podpoře chovu skotu a dalších zvířat, využívajících travní porosty.

Obrázek 30 - Suma přijatých plateb v rámci HRDP a PRV zemědělským podnikem v letech 2004 - 2013 (v tis. Kč)

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku (2004 – 2013) a údajů z Portálu farmáře o příjemcích dotací

Celková výše vyplacených podpor v rámci druhého pilíře v letech 2004 – 2008 postupně klesá a od roku 2009 sledujeme kolísající tendenci a to především z důvodu variabilní výše sazby pro jednotlivá opatření, která se mění v závislosti na stanoveném kurzu v daném roce. (obr. č. 30)

Platby v rámci méně příznivých oblastí (LFA) se podílejí největší mírou na celkové výši přijatých plateb v rámci druhého pilíře. Platba LFA byla v zemědělském podniku v jednotlivých letech poskytnuta na TP spadajících do kategorie ostatních méně příznivých oblastí Oa a Ob. Největší plochu zaujímají ostatní méně příznivé oblasti typu Oa (tab. č. 16). Poskytnutá výše podpor pro jednotlivé kategorie jsou uvedeny v tabulce č. 17. Celková výše dotací na LFA oblasti dosáhla v roce 2013 částky 957 906 Kč. Plocha, pro výplatu těchto dotací se každoročně snižuje, stejně jako výše vyplacených sazeb jak můžeme pozorovat v níže uvedených tabulkách č. 16 a 17.

Tabulka 16 - Způsobilá plocha TTP pro výplatu LFA plateb

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
LFA - Oa	358	342	335	332	346	322	335	312	315	312
LFA - Ob	13	10	10	10	10	10	12	12	15	15
Σ LFA	371	352	345	342	356	332	347	324	330	327

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv zemědělského podniku (2004 – 2013)

Tabulka 17 - Výše sazeb na 1 ha TTP - LFA v letech 2004 - 2013 (v Kč)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
LFA - Oa	3 490	3 490	3 490	3 220	2 935	3 139	3 075	2 935	2 984	2 951
LFA - Ob	2 820	2 820	2 820	2 587	2 358	2 522	2 471	2 358	2 397	2 370

Zdroj: Zpracováno na základě výročních zpráv podniku a údajů MZe ČR v letech 2004 – 2013.

Platby v rámci AEO jsou v podniku poskytovány na ošetřování travních porostů, zahrnující platbu na louky a na pastviny. Od roku 2010 jsou čerpány dotace na trvale podmáčené a rašelinné louky, které tvoří jen malou část těchto podpor.

Zemědělský podnik hospodařil v roce 2013 na 368 ha TTP (38 ha pastvin a 326,5 ha luk). Celková plocha TTP se postupně snižuje. (tab. č. 18)

Tabulka 18 - Způsobilá plocha TTP pro výplatu AEO

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
AEO	489	411	404	398	396	376	391	392	370	368

Zdroj: Zpracováno na základě údajů výročních zpráv zemědělského podniku 2004 - 2013

5.2.8 Investiční dotace

Zemědělský podnik, čerpá kromě provozních dotací, také dotace investiční. Tyto dotace jsou čerpány z jednotlivých os PRV. V roce 2012 společnost získala dotaci na projektová podopatření z prostředků EAFRD spadající do Osy I. na poradenské služby v celkové hodnotě 422 tis. Kč. V roce 2012 podnik dále požádal o dotaci prostřednictvím místní akční skupiny (MAS) v rámci priority osy IV., která je v souladu s realizací místní rozvojové strategie o dotaci v rámci diverzifikace činností nezemědělské povahy na nákup manipulační techniky do přidružené výroby. V roce 2013 získal zemědělský podnik dotaci na investiční záměr spadající do osy I. – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví na podopatření modernizace zemědělských podniků na stavby a technologie pro ŽV, konkrétně na porodnu a jímku. V roce 2014 požádala akciová společnost o dotaci na investiční záměr spadající do osy I. modernizace zemědělských podniků na stavby a technologie pro živočišnou výrobu pro revitalizaci dvou stávajících produkčních stájí ve výši 20 mil. Kč.

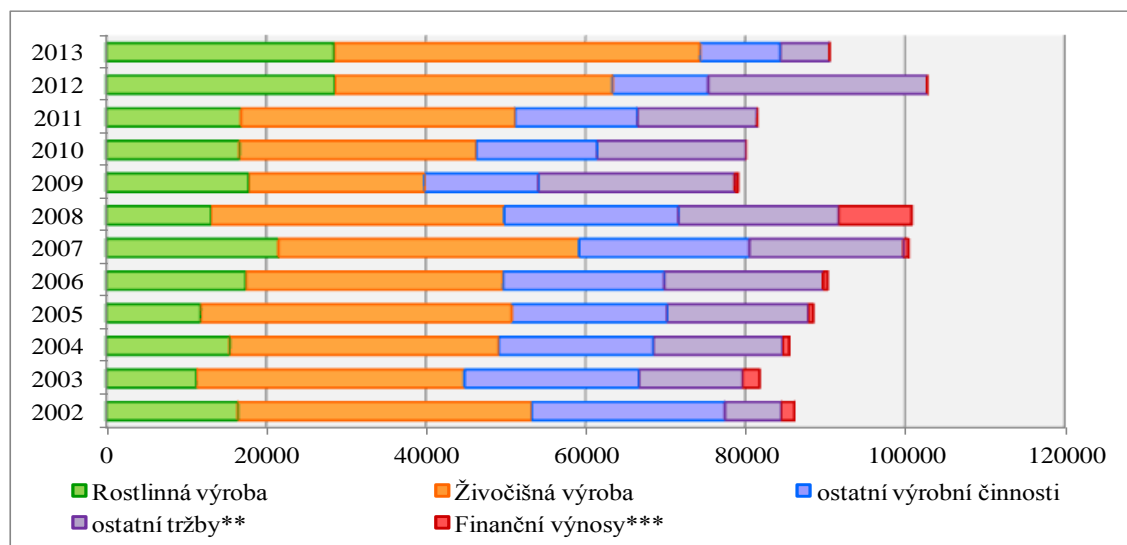
5.2.9 Ekonomické výsledky hospodaření

5.2.9.1 Struktura výnosů a tržeb zemědělského podniku

Výnosy můžeme podle Svatoše a kol. (2009) charakterizovat jako peněžní částky evidované účetním způsobem tzn., bez ohledu, zda výnosy představují i příjmy za určité časové období. Nejdůležitější kategorií výnosů jsou tržby, které tvoří přes 80 % celkových výnosů.

Nerovnoměrná tvorba výnosů a tedy i tržeb je typickou vlastností právě pro zemědělství, kdy například v rostlinné výrobě může být produkce realizována až po skončení výrobního cyklu a sklizni a dochází tak k časovému nesouladu vynakládání nákladů a získávání výnosů, což ve svém důsledku výrazně ovlivňuje ekonomickou stabilitu. Dále jsou tržby ovlivněny přírodními podmínkami, na kterých závisí zejména objem produkce. (Svatoš a kol., 2009)

Výnosy z běžné činnosti zemědělského podniku, znázorněny na obr. č. 31, jsou v průběhu analyzovaných let značně variabilní. Nejvyšších výnosů bylo v podniku dosaženo v roce 2012, kdy dosáhly částky 102 802 tis. Kč a v letech 2007 a 2008, kdy přesáhly částku 100 mil. Kč. Naopak nejnižších výnosů bylo zaznamenáno v roce 2009.

**Dotace, nájemnė, prodej DHM apod. / ***odepsané pohledávky, úroky z vkladu apod.

Obrázek 31 - vývoj výnosů z běžné činnosti 1. Hradecké zemědělské a.s. (v tis. Kč)

Zdroj: Zpracováno na základě účetních výkazů a výročních zpráv zemědělského podniku

Výnosy v jednotlivých letech rostou zejména zásluhou živočišné výroby, jejichž podíl na celkových výnosech akciové společnosti představují v jednotlivých letech v průměru 39 % všech tržeb. Nejnižších tržeb bylo na úseku ŽV zaznamenáno v roce 2009 a to především v oblasti výroby mléka, jež je hlavním polem působení v oblasti živočišné výroby, kdy došlo k meziročnímu výpadku tržeb z 36 697 tis. Kč na 22 018 tis. Kč a to z důvodu působení ekonomické krize, promítající se ve všech ostatních výrobních činnostech podniku. Společně s propadem realizačních cen za litr vyprodukovaného mléka dochází i ke snížení denní užitkovosti, což se promítlo ve snížení celkových tržeb ŽV. Naopak k nejvyššímu meziročnímu zvýšení tržeb v oblasti živočišné výroby došlo mezi roky 2012 a 2013, kdy se tržby zvýšily téměř o 11 000 tis. Kč, což je způsobeno zejména zvyšující se roční užitkovostí dojnic, která se v roce dosáhla hodnoty 9 236 litrů mléka, při průměrném stavu 575 dojnic. Tento fakt je umocněn příznivými výkupními cenami za vyprodukované mléko, které se v roce 2013 pohybovaly na úrovni 8,40 Kč/litr.

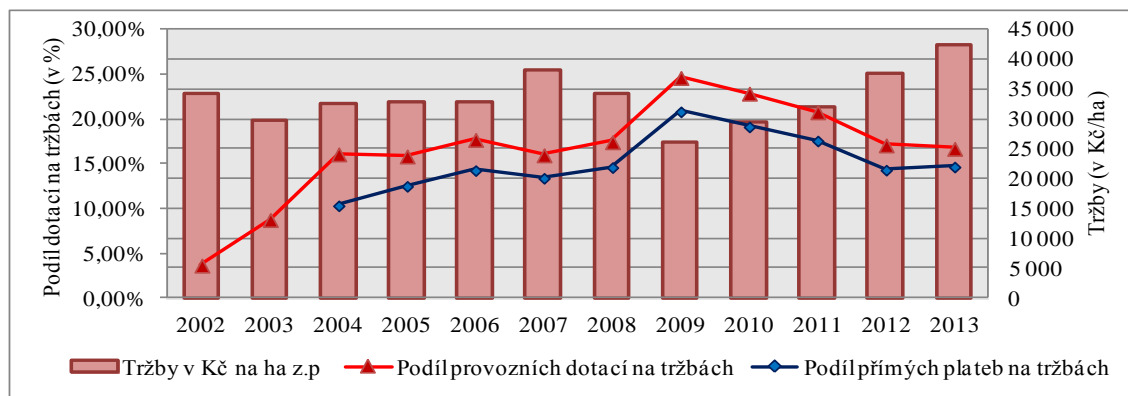
Výnosy z rostlinné výroby se podílejí na celkových výnosech společnosti v průměru 20 %. Nejvyšší tržby jsou v rámci RV zaznamenány v letech 2012 a 2013, kdy se pohybují na úrovni přibližně 28 000 tis. Kč. V roce 2012 došlo k meziročnímu

nárůstu tržeb z rostlinné výroby o 11 746 tis. Kč. Tato skutečnost je ovlivněna zejména vyššími hektarovými výnosy, téměř všech pěstovaných plodin a rovněž příznivějšími cenami za vykupované komodity, což je navíc posíleno vstupem významného obchodního partnera v oblasti nákupu a prodeje zemědělských komodit.

Ostatní činnosti společnosti se do roku 2009 významnou měrou podílejí na celkových výnosech společnosti (23 %). Ekonomická krize se v roce 2009 promítla ve výrazném snížení výnosů z těchto diverzifikovaných činností v podniku a došlo k snížení tržeb ve výši 7 500 tis. Kč. V současnosti se výnosy z těchto vedlejších činností pohybují na úrovni 10 mil. Kč.

Velkou část veškerých výnosů podniku tvoří v průběhu sledovaných let také *ostatní tržby*, které jsou prezentovány dotacemi, prodejem nepotřebného DHM a nájemným.

Celková výše dosažených tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb a za prodej zboží přepočtené na hektar zemědělské půdy (obr. č. 32) je v průběhu analyzovaných let variabilní. Tyto výkyvy jsou způsobeny zejména vývojem cen zemědělských komodit na agrárních trzích. Nejnižších tržeb bylo dosaženo v roce 2009, naopak nejvyšších tržeb bylo zaznamenáno v roce 2013, kdy tržby dosáhly částky 42 341 Kč/ha zemědělské půdy.

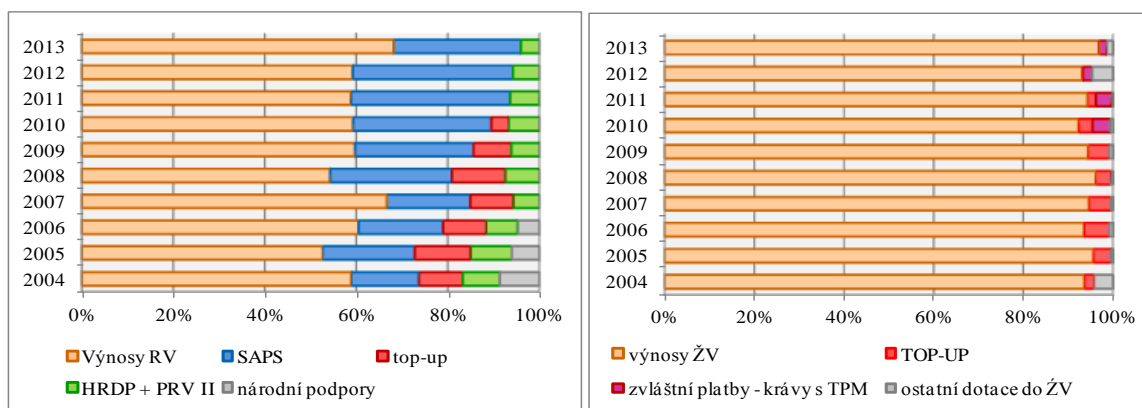
Obrázek 32 - Tržby vč. podílu provozních dotací na tržbách zemědělského podniku v letech 2002 – 2013 (v Kč/ha)

Zdroj: Zpracováno na základě účetních výkazů a výročních zpráv zemědělského podniku

Podíl provozních dotací se na celkových tržbách podniku od roku 2002 postupně navyšují a to zejména v období vstupu ČR do EU v roce 2004. Největší měrou se na celkových tržbách podílí provozní dotace v roce 2009 ve výši 25 % a to v době působení ekonomické krize, kdy dotace umožnily zemědělskému podniku částečně vyrovnávat ztráty dosažené v jednotlivých činnostech společnosti. Největší část provozních dotací podílející se na tržbách společnosti jsou právě přímé platby.

Podíl provozních dotací na výnosech hlavních činností podniku

Přijaté provozní dotace se promítají rozdílně do výnosů v rámci rostlinné a živočišné výroby zemědělského podniku, jak je dokumentováno na obrázku č. 33.

Obrázek 33 - Podíl provozních dotací na výnosech rostlinné a živočišné výroby zemědělského podniku v letech 2004 - 2013 (v %)

Zdroj: Zpracováno na základě účetních výkazů a výročních zpráv zemědělského podniku

Na výnosech rostlinné výroby podniku se z velké části podílejí obdržené dotace, které tvoří podstatnou část těchto výnosů – téměř 60 %. (obr. č. 33 vlevo) Největší objem dotací v rámci rostlinné výroby připadá na přímé platby (SAPS) v průměru 40 %, dále jsou to národní doplňkové platby – na zemědělskou půdu, agro-environmentální platby a platby na méně příznivé oblasti (LFA) spadající do osy II. programu rozvoje venkova, podílející se v průměru 10 % a národní podpory podílející se rovněž v průměru 10 % na celkových výnosech rostlinné výroby.

Dotace směřující do živočišné výroby v zemědělském podniku, tvoří pouze malou část všech výnosů tohoto úseku v průměru 6 %, jak je znázorněno v grafu na obr. č. 33 vpravo. Tyto dotace jsou tvořeny především národními doplňkovými platbami na přežvýkavce. Další část těchto dotací tvoří také národní platby, spojené s úhradou nákladů na odstraňování kadáverů a národní ozdravovací program infekcí rinotracheidy skotu a kontroly užitkovosti. Od roku 2010 byly čerpány podpory na krávy s tržní produkcí mléka podle čl. 68.

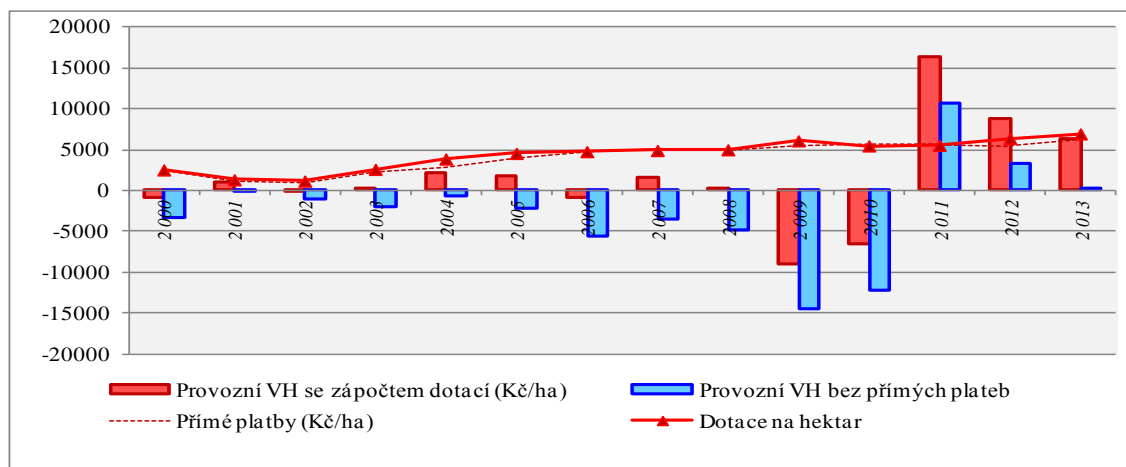
Z výše uvedených grafů na obrázku č. 33 vyplývá, že velká část dotací směřující do zemědělského podniku, je uplatňována zejména v rostlinné výrobě, zatímco objem podpor směřující do živočišné výroby je minimální. Je nutno podotknout, že záleží, především na účetní jednotce a managementu podniku, který rozhoduje o užití dotací, které budou směřovat na rostlinnou nebo živočišnou výrobu, zejména Agroenvironmentální platby a platby na méně příznivé oblasti s vazbou na VDJ.

5.2.9.2 Promítnutí vlivu čerpaných dotací ve výsledcích hospodaření hlavních činností

Hospodářský výsledek obecně představuje rozdíl mezi výnosy a náklady, kdy kladný rozdíl mezi těmito veličinami představuje zisk a záporný rozdíl ztrátu. Dosažený zisk anebo ztráta, podává informace nejen o tom, jak byly vložené prostředky do podniku zhodnoceny, ale také informuje o úspěšnosti podniku v tržním prostředí. Podle Svatoše a kol. (2007) plní ukazatel hospodářského výsledku 4 základní funkce – Kriteriační, rozvojovou, motivační a rozdělovací.

V závislosti na metodice výpočtu hospodářského výsledku můžeme rozlišovat například zisk účetní, daňový, disponibilní či zisk hrubý. Účetní zisk můžeme dále dělit na provozní, finanční a mimořádný zisk. (Svatoš a kol., 2007) Na základě prováděné metodiky byl v zemědělském podniku zjišťován zisk provozní, který můžeme podle (Boháčkové a kol., 2009) definovat jako rozdíl mezi výnosy z výkonů související s hlavní činností podniku a náklady, které jsou s těmito činnostmi spojené.

Na obrázku č. 34, je znázorněno, jakou měrou se přijaté dotace v zemědělském podniku podílejí na dosahovaném provozním výsledku hospodaření.

Obrázek 34 - Vliv provozních dotací na výsledek hospodaření zemědělského podniku v letech 2000 - 2013 (v Kč/ha)

Zdroj: Zpracováno na základě účetních výkazů a výročních zpráv zemědělského podniku

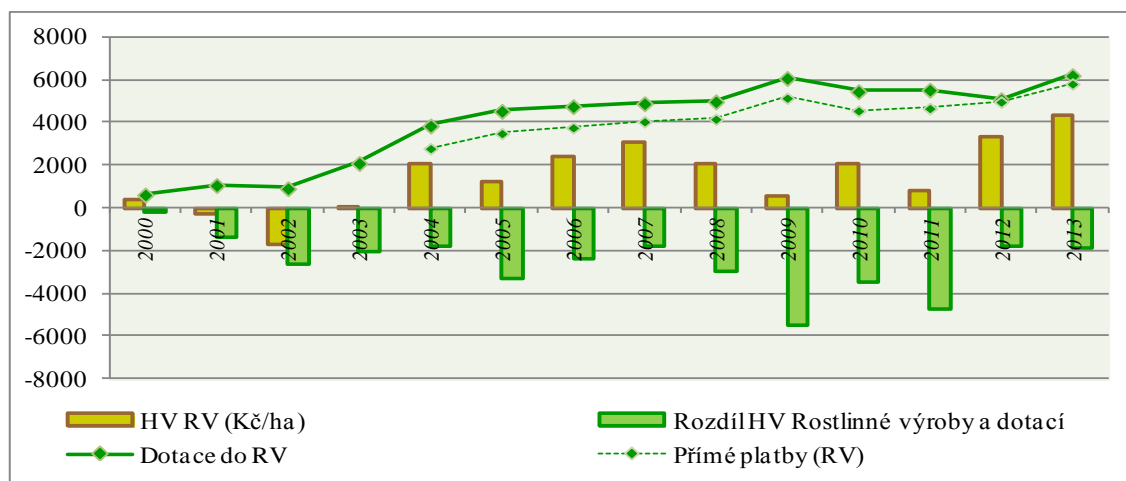
Největšího záporného provozního výsledku hospodaření bylo dosaženo v roce 2009, který souvisí s již zmiňovanou hospodářskou krizí, kdy došlo k výpadku tržeb ve všech oblastech výroby zemědělského podniku. V tomto roce můžeme pozorovat, že díky přijatým dotacím v celkové hodnotě 6 069 Kč/ha, dosahuje zemědělský podnik daleko nižší ztráty, než by tomu bylo bez těchto obdržených finančních prostředků. Naopak nejlepšího provozního výsledku hospodaření bylo dosaženo v roce 2011,

kdy byl vytvořen zisk v hodnotě 16 360 Kč/ha. V tomto roce zemědělský podnik i bez obdržených dotací dosahuje zisku ve výši 10 730 Kč/ha zemědělské půdy.

Celková výše přijatých dotací v zemědělském podniku je z převážně části tvořena právě přímými platbami. Obrázek č. 34 dokládá důležitost dotací, kdy zemědělský podnik bez potřebných finančních podpor dosahuje ve většině analyzovaných let záporných výsledků hospodaření, nebo i ještě více prohlubuje dosažený záporný hospodářský výsledek společnosti.

Výsledek hospodaření rostlinné a živočišné výroby

V průběhu analyzovaných let je *výsledek hospodaření rostlinné výroby*, dosažený v zemědělském podniku, značně variabilní jak je znázorněno na obrázku č. 35.

Obrázek 35 – VH Rostlinné výroby snížený o hodnotu čerpaných dotací v podniku (v Kč/ha)
 Zdroj: Zpracováno na základě účetních výkazů a výročních zpráv zemědělského podniku

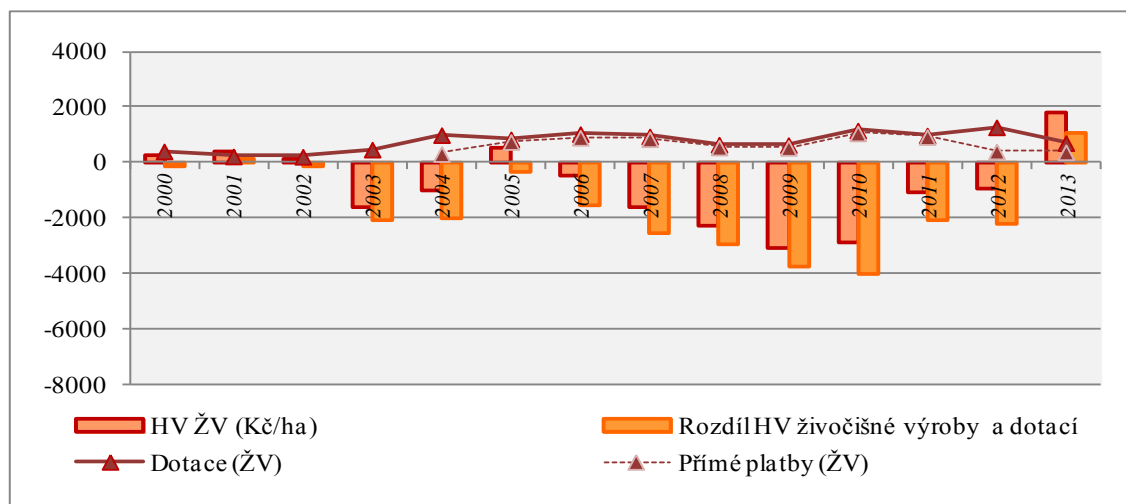
I přes značnou variabilitu dosažených výsledků hospodaření je ve většině analyzovaných let dosaženo zisku, a to zejména po roce 2004, kdy se vlivem vstupu České republiky do EU, dotace do rostlinné výroby meziročně zvýšily o 55 %. Z uvedeného obrázku č. 35 můžeme dále sledovat, že se dotace uplatňované v rámci rostlinné výroby v zemědělském podniku každoročně navyšují.

Ztráty na úseku rostlinné výroby bylo dosaženo v letech 2001, 2002 a 2003, tedy v představném období, kdy se dotace, pohybovaly na úrovni okolo 1 200 Kč/ha z.p. Naopak nejvyšší příjem podpor byl v zemědělském podniku zaznamenán v roce 2013, kdy dotace dosáhly výše 12 405 tis. Kč, což v přepočtu na hektar zemědělské půdy představovalo částku 6 224 Kč.

Vývoj výsledku hospodaření rostlinné výroby očištěný o přijaté dotace, dokládá jejich nezbytnost, bez těchto podpor by se úsek rostlinné výroby pohyboval v průběhu

všech analyzovaných let ve ztrátě. Výsledek hospodaření rostlinné výroby, se bez zápočtu získaných dotací dostává v roce 2009 do absolutně nejnižších hodnot a je vytvořena ztráta ve výši 5 519 Kč/ha. Z grafu na obrázku č. 35 vyplývá vysoká závislost tohoto úseku výroby zemědělského podniku na obdržení dotací, zejména plateb SAPS a národních doplňkových plateb, které tvoří největší objem dotací ve sledovaném podniku. Přijaté dotace v rámci rostlinné výroby se v čtrnáctiletém průměru pohybují na úrovni 1500 Kč/ha zemědělské půdy.

Výsledky hospodaření živočišné výroby jsou vztaženy k celkovým hospodářským výsledkům dosažených v rámci chovu krav s tržní produkcí mléka s doplňkovým prodejem jatečného skotu včetně chovu jatečných prasat, který byl součástí podniku až do roku 2010.

Obrázek 36 - VH živočišné výroby snížení o hodnotu čerpaných dotací v podniku (v Kč/ha)
 Zdroj: Zpracováno na základě účetních výkazů a výročních zpráv zemědělského podniku

Stejně jako v případě výsledku hospodaření rostlinné výroby, tak i výsledek hospodaření úseku živočišné výroby, je v průběhu analyzovaných let značně variabilní a ve většině let se pohybuje v záporných hodnotách. Zisku je na úseku živočišné výroby dosaženo v letech 2000, 2001, 2002, 2005 a 2013. Výše zisku však nedosahuje v prvních čtyřech letech ani 400 Kč/ha. V roce 2013 je vytvořen zisk v celkové výši 1 806 Kč, jak je dokumentováno na obrázku č. 36.

Největší ztráty bylo na úseku ŽV dosaženo v letech 2009 ve výši -3 088 Kč/ha a v roce 2010 ve výši -2 869 Kč/ha. Tento negativní vývoj byl důsledkem nejen ekonomické krize v roce 2009, která se největší měrou podepsala na odvětví výroby mléka, ale rovněž i návrhem na insolvenční řízení, kdy byla společnost nucena přistoupit na záchovný režim výroby. Na vytvořené ztrátě v roce 2010 má podíl zrušení

chovu jatečných prasat. K tomuto kroku se vedení společnosti rozhodlo z důvodu nízkých realizačních cen za vepřové maso, nacházející se hluboko pod výrobními náklady, což bylo doprovázeno dlouhodobou nerentabilitou chovu.

Celková výše dotací v rámci ŽV se pohybuje v průběhu analyzovaných let v průměru na hodnotě 1 600 tis. Kč, což v přepočtu na hektar z.p. činí 770 Kč. Rozhodující část podpor směřující do živočišné výroby tvoří přímé platby, resp. národní doplňkové platby. Přestože se podpory pro ŽV po roce 2004 zvýšily i nadále je na tomto úseku pravidelně dosahováno záporného výsledku hospodaření s výjimkou let 2005 a 2013. Stejně jako v případě RV i zde je podtrhávána nezbytnost dotačních prostředků, zmírňující dosažené ztráty v jednotlivých letech. Výjimku v těchto letech tvoří rok 2013, kde i přes obdrženou výši dotací je na tomto úseku dosaženo zisku, což je způsobeno především vyšší cenou za litr vyprodukované mléko, které se v tomto roce pohybuje na úrovni 8,40 Kč/lit včetně vysoké roční produkce mléka v roce 2013.

5.2.9.3 Zhodnocení ekonomické efektivity zemědělského podniku

Efektivnost lze obecně chápat jako *rozdíl mezi vstupem do hospodářského procesu a dosaženým výstupem a ve své podstatě představuje účinnost, s jakou jsou jednotlivé vstupy transformovány na výstupy*. (Boháčková, 2010) V tabulce č. 19 jsou zobrazeny vybrané položky účetních výkazů podniku pro výpočet ukazatelů ekonomické efektivity. Další položky jsou zobrazeny v příloze č. 5

Tabulka 19 - vybrané položky účetních výkazů pro zhodnocení ekonomické efektivity zemědělského podniku a podniků v síti FADN (v Kč/ha)

Rok	Výkony	Výkony (FADN)	výkonová spotřeba	Výkonová spotřeba (FADN)	přidaná hodnota	Přidaná hodnota (FADN)
2003	33 815	26 340	22 321	18 779	11552	7648
2004	36 148	28 601	24 491	19 670	11683	8957
2005	37 705	22 495	25 376	17 031	12346	5482
2006	36 346	22 872	27 254	17 430	9122	5426
2007	40 301	33 313	28 824	23 445	11506	10033
2008	41 939	33 275	32 155	24 627	9811	8820
2009	27 393	25 883	26 645	21 906	776	4158
2010	28 683	26 627	27 399	21 147	1308	5635
2011	39 222	30 039	31 304	21 480	7936	8686
2012	43 667	29 568	32 008	20 648	11674	9017
2013	48 504	29 970	33 634	22 563	14884	7482

Zdroj: Účetní výkazy zemědělského podniku, Účetní a daňová síť FADN

Rozdílem výkonů a výkonové spotřeby získáme přidanou hodnotu, která nám určuje skutečný vývoj nákladovosti a výnosnosti výroby v podniku². Hodnota PH je v průběhu analyzovaných let v zemědělském podniku variabilní. Nejnižší hodnoty je dosaženo v roce 2009, kdy došlo k výraznému propadu výkonů, které se v meziročním srovnání snížily téměř o 14,5 tis. Kč/ha. K propadu výkonů dochází v důsledku působení ekonomické krize, společně s meziročním snížením cen zemědělských výrobců (CZV), vysoké nabídky produktů, recese a snižování kvality mléka. V tomto roce podnik vytvořil přidanou hodnotu pouze ve výši 776 Kč/ha. Ekonomická krize se promítla i u ostatních podniků v síti FADN v Moravskoslezském kraji, kde došlo k snížení výkonů v roce 2009 téměř o 7 400 Kč/ha, jak dokládá tabulka č. 19. Od roku 2009 ukazatel přidané hodnoty roste, přičemž v roce 2013 dosahuje hodnoty ve výši 14 884 Kč/ha. Vývoj výkonové spotřeby je shodný s vývojem výkonů v průběhu sledovaných let. Při vyšší výrobě, je prodáván větší objem produkce a dochází tak k vyšší spotřebě vstupů do výroby, kdy při konstantních cenách rostou i náklady.

Hodnocení efektivnosti určité činnosti je vyjadřována zejména prostřednictvím *zisku, cash flow, přidanou hodnotou, tržbami, cenou výrobků apod.* Obecný vzorec lze popsat podle následujícího vztahu: (Svatoš a kol., 2007)

$$Efektivnost = \frac{efekt (výstup)}{zdroj (vstup)}$$

Na základě použitého efektu a zdroje, který byl vynaložen na jeho dosažení, můžeme sledovat ve dvou úrovních a to jako: (Boháčková a Brožová, 2010)

1. ***Efektivnost výrobních faktorů - produktivita***
2. ***Efektivnost hospodaření - rentabilita***

1. Efektivnost výrobních faktorů vyjadřuje míru využití produkčních faktorů při tvorbě produkce. Výstupem z produkčního procesu mohou být naturální nebo hodnotové jednotky tzn. hrubá produkce, tržní produkce, výkony, výnosy, tržby apod.). Vstupy pak dělíme na lidské zdroje, půdu, kapitál, stroje, materiály, zařízení, přičemž podnik může dosahovat vysoké úrovně produktivity pouze za předpokladu optimální kombinace těchto produkčních faktorů. (Svatoš a kol., 2007) Rozlišujeme efektivnost výrobních faktorů půdy, práce a kapitálu.

² Přidaná hodnota představuje nadbytek výkonů (tržeb z prodeje zboží a výkonů) nad výkonovou spotřebou (spotřebou materiálu, energie a služeb) a náklady vynaloženými na prodané zboží.

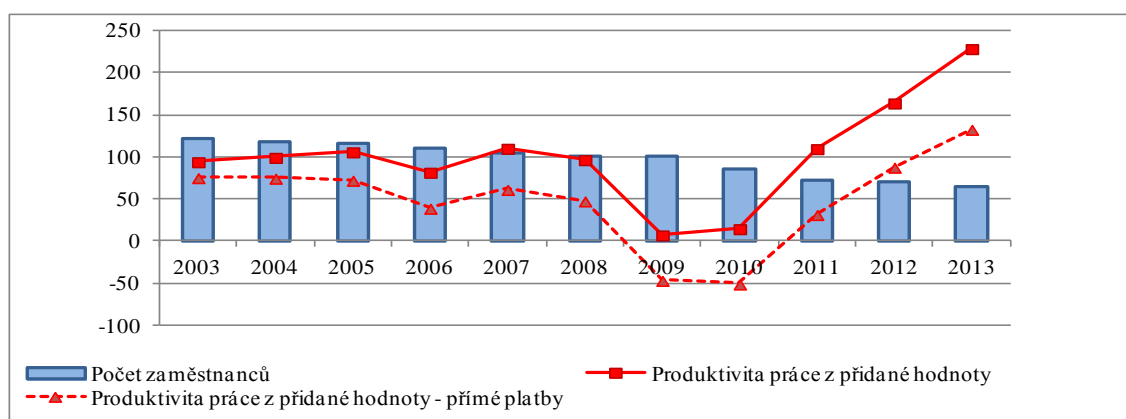
Produktivita práce v zemědělském podniku

Produktivita práce patří ke klíčovým ukazatelům, hodnotící konkurenční schopnost podniku. Efektivnost využití pracovních sil vyjadřuje účinnost lidské práce a je tak mírou jejího využití při tvorbě konečného výkonu. Produktivita práce tak ve své podstatě vypovídá o vázanosti práce v jednotce výkonu. (Boháčková a Brožová, 2010). Rozhodujícími faktory, ovlivňující produktivitu práce patří zejména: Vědecko-technický rozvoj, snižování jednicových nákladů, nákladů režijních a správních, efektivní zhodnocení vloženého kapitálu apod. (Svatoš a kol., 2007)

V rámci hodnocení produktivity práce (PP) je možné využít celou řadu ukazatelů, které je vhodné používat pro vyjádření výsledku vynaložené práce a pro vyjádření vkladu práce. V rámci analyzovaného zemědělského podniku jsem se rozhodl pro výpočet ukazatele pracnosti na základě přidané hodnoty, jež byl vypočten podle následujícího vztahu:

$$\text{Produktivita práce} = \frac{\text{přidaná hodnota}}{\text{Spotřebovaná práce}}$$

Kde *spotřebovaná práce* je vyjádřena pomocí přepočteného počtu pracovníků v podniku v průběhu jednotlivých let. Výsledné hodnoty ukazatele produktivity práce vypočtené na základě přidané hodnoty, nám vysvětlují, jak velkou PH (v Kč) vyrobil v průběhu analyzovaného období jeden pracovník. Čím méně bude zaměstnanců, podílejících se na výsledné hodnotě PH, tím vyšší bude i produktivita práce. Nižší počet pracovníků, proto musí vydat vyšší výkony, avšak úspory pracovníků mají své hranice a po určitém snižování počtu zaměstnanců musí podnik hledat rezervy v plánování, organizování a kontrole práce včetně nástupu inovací technologií, postupů, logistiky vč. všech procesů. Graf na obrázku č. 37 dokumentuje vývoj Produktivity práce u zkoumaného podniku.

Obrázek 37 - Vývoj počtu zaměstnanců a produktivity práce v zemědělském podniku v Kč/ha
Zdroj: Zpracováno na základě účetních výkazů a výročních zpráv zemědělského podniku

Celkový počet zaměstnanců se v průběhu jednotlivých let postupně snižuje. Do roku 2013 poklesly stavy pracovníků téměř na polovinu. PP v průběhu let kolísá a od roku 2007 postupně klesá. Zlomovým rokem se opět stává rok 2009, kdy došlo k nejvýraznějšímu poklesu PH a tím i produktivity práce. S poklesem počtu pracovníků zemědělského podniku postupně roste produktivita práce a to především po roce 2010, tzn., že při nižších průměrných počtech zaměstnanců je vyprodukováno více, což je dáno zejména modernizací technologie v podniku. Absolutně nejvyšší PP je zaznamenáno v roce 2013, kdy na 1 pracovníka připadá 229 Kč/ha přidané hodnoty.

Při srovnání s produktivitou práce bez zápočtu přímých plateb sledujeme rapidní pokles ukazatele mezi roky 2009 a 2010, nacházející se v záporných hodnotách.

2. Efektivnost hospodaření - rentabilita patří mezi finanční kategorie, charakterizována výnosy z podnikání za určitý čas jako poměr zisku a kapitálu. (Svatoš, 2007) Ukazatele rentability vypovídají o finančním hospodaření podniku. Tyto ukazatele vycházejí z různých forem dosažené míry zisku, který je všeobecně uznáný jako vrcholový ukazatel efektivnosti podniku. Ukazatele rentability souhrnně vyjadřují nejen celkovou účinnost vedení podniku, ale také schopnost vytvářet nové zdroje a dosahovat zisky při použití investovaného kapitálu. (Boháčková a Brožová, 2010)

Prostřednictvím vybraných ukazatelů rentability bylo provedeno zhodnocení vlivu čerpaných přímých plateb v průběhu analyzovaných let 2004 – 2013 na hospodaření vybraného zemědělského podniku. Vliv čerpaných přímých plateb na jednotlivé ukazatele rentability bylo provedeno pomocí odečtení tohoto typu podpor od výsledku hospodaření podniku v jednotlivých letech, čímž došlo k redukci vlastního kapitálu a následně kapitálu celkového na straně pasiv. V rámci analyzovaného zemědělského podniku byly sledovány tyto ukazatele rentability:

Rentabilita celkového kapitálu (ROA – Return on Assets)

Ukazatel ROA vyjadřuje celkovou efektivnost podnikání. Efektem zhodnocení vloženého kapitálu je součet zisku po zdanění a zdaněných úroků placených za použití kapitálu cizího. Ukazatel respektuje, že efektem zhodnocení není pouze odměna vlastníkům podniku, ale i jeho věřitelům za půjčení kapitálu. (Živělová, 2013) Ukazatel ROA byl vypočten na základě následujícího vztahu:

$$ROA = \frac{\text{Zisk před úroky a zdaněním (EBIT)}}{\text{Celková aktiva}} * 100 [\%]$$

Rentabilita vlastního kapitálu (ROE – Return on equity)

Tento ukazatel vyjadřuje výnosnost kapitálu vloženého vlastníky do podniku. Rentabilita vlastního kapitálu je klíčovým měřítkem toho, jak byly prostředky, vložené vlastníky do podniku, zhodnoceny. (Živělová, 2013) Ukazatel byl vypočten podle následujícího vztahu:

$$ROE = \frac{\text{Zisk po zdanění (EAT)}}{\text{Vlastní kapitál}} * 100 [\%]$$

Rentabilita tržeb (ROS – Return on sales)

Ukazatel rentability tržeb, někdy označován také jako ziskovost tržeb udává, jak úspěšně firma uplatnila své produkty na trhu. Ukazatel rentability tržeb je současně měřítkem efektivnosti využívání vstupů do výroby a jejich hospodárného vynakládání a vyjadřuje procentuelní podíl výsledku hospodaření na tržbách za prodané zboží, výrobky a služby. (Živělová, 2013) Pro výpočet platí následující vzorec.

$$ROS = \frac{\text{Zisk před úroky a zdaněním (EBIT)}}{(\text{Tržby z prodeje VVS} + \text{Tržby z prodeje zboží})} * 100 [\%]$$

Výsledné hodnoty ukazatelů rentability a jejich následné snížení o výši přijatých podpor přímých plateb zemědělským podnikem v průběhu sledovaných let 2004 – 2012 jsou uvedeny v tabulce č. 20

Tabulka 20 - Hodnoty ukazatelů rentability 1. Hradecké zemědělské a.s. (v %)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ROA vč. podpor	3,25	2,93	-1,02	0,33	0,37	-14,38	-9,92	26,80	12,79	8,82
ROA bez PP	-1,82	-3,26	-8,26	-7,51	-6,95	-23,99	-18,39	17,57	4,89	0,05
ROE vč. podpor	4,60	4,12	-88,92	2,13	0,63	-55,62	-90,14	71,93	21,58	12,88
ROE bez PP	-4,32	-6,47	-111,6	-21,97	-22,57	-94,49	-167,3	50,42	6,00	-2,66
ROS vč. podpor	6,65	5,94	-2,02	0,57	0,75	-31,25	-22,48	51,14	23,27	14,79
ROS bez PP	-3,72	-6,62	-16,33	-12,88	-13,90	-52,13	-41,67	33,53	8,91	0,08

Zdroj: Zpracováno na základě údajů účetních výkazů zemědělského podniku

Většina sledovaných ukazatelů rentability kopíruje výsledek hospodaření dosažený v průběhu jednotlivých let. Vypočtené hodnoty ukazatelů, jsou při zohlednění přijatých podpor v prvních dvou letech kladné, přičemž od roku 2004 dochází k poklesu hodnot ukazatelů a v roce 2006 nabývají již záporných hodnot, přičemž k největšímu propadu

dochází u ROE na hodnotu – 88,92 %. Tento výrazný pokles je způsoben jednak snížením vlastního kapitálu společnosti téměř na polovinu a dosažení ztráty ve výši 39 mil. Kč. K poklesu hodnoty vlastního kapitálu došlo z důvodu zúčtování úroků ve výši 37 mil. Kč. Příčiny těchto skutečností jsou uvedeny v kapitole č. 5.2.3. V letech 2007 a 2008 již však dochází k nárůstu všech ukazatelů rentabilit, pohybující se mírně nad nulovou hranicí. Tento nárůst je zásluhou dosažených kladných VH.

K dalšímu snížení hodnot sledovaných ukazatelů rentability dochází v letech 2009 a 2010, přičemž v případě ROA a ROS se meziročně situace zlepšuje, u ROE dochází k dalšímu výraznému poklesu z -55,60 % na hodnotu – 90,14 %, která je absolutně nejnižší v průběhu let, příčinou je nízká hodnota vlastního kapitálu, dalšími důvody je vytvořená ztráta včetně ztrát z minulých let. Negativní vývoj ukazatelů v letech 2009 a 2010 je způsoben mimořádně nepříznivými vnějšími okolnostmi, kde se odráží dopady ekonomické krize, zejména v oblasti produkce mléka, která je stěžejním oborem činnosti zemědělského podniku. Propad cen mléka, společně s nižší užitkovostí měl za následek výpadek v tržbách. Tato krize se však promítla i do oblasti rostlinné výroby, kdy rapidně poklesly ceny obilovin již v roce 2008 a v roce 2009 zůstaly na nízké úrovni. Těmto výrazným ztrátám nezabránilo ani snižování cen vstupů.

Rok 2011 se stal pro společnost mimořádně úspěšným a dochází k růstu všech hodnot rentabilit, nacházející se v kladných hodnotách. Dosažené výsledky jednotlivých ukazatelů rentability jsou v porovnání s předchozím několikanásobně vyšší. Na tomto pozitivním vývoji se největší měrou podílí kladný hospodářský výsledek ve výši 39 mil. Kč, na jehož růstu se nejvíce podílí výkonová spotřeba a ostatní provozní výnosy, které představují část odpuštěného dluhu ovládající společností. V letech 2012 a 2013 hodnoty ukazatelů rentability postupně klesají, ale stále se pohybují v kladných hodnotách. Důvodem klesající hodnoty ukazatele je snižující se výše dosaženého VH. Hodnota vlastního kapitálu se neustále zvyšuje.

Při očištění ukazatelů o přijatou výši přímých plateb, sledujeme negativní vývoj u všech hodnot ukazatelů. V průběhu všech let dosahují takto upravené ukazatele záporných hodnot, přičemž k nejvyššímu propadu dochází v letech 2009 a 2010, kdy v případě rentability vlastního kapitálu dosahují záporné hodnoty hranice 167 %. Závěrem lze konstatovat, že analyzovaný podnik by bez přijatých přímých plateb dosahoval výrazně horších výsledků rentability, než je tomu v případě hodnot ukazatelů, kde je výše těchto dotací zahrnuta.

6 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

Charakteristickým rysem změn modelu společné zemědělské politiky je postupný ústup od podpory důchodů v zemědělství prostřednictvím cenové podpory komodit a přechod na systém podpor typu přímých plateb a projektově koncipované strukturální podpory. Přestože se mohou tyto nástroje jevit jako jednodušší, ale co do ekonomické podstaty jsou daleko komplikovanější. Současně dochází k přesunu funkcí a kompetencí na jednotlivé členské státy, které mají možnost rozhodovat o vlastních prioritách v kritériích alokace a distribuci dotací a poskytuje tak základ pro rozhodování o řešení specifických problémů v zemědělství dané země.

Změny v koncepci společné zemědělské politiky evropských společenství byly v daných etapách reakcí nejen na rostoucí tlak ze strany světové obchodní organizace na liberalizaci agrárních trhů, ale zároveň potřebou zásadních řešení v otázkách vnitřních problémů nadprodukce komodit na společném trhu, a to zejména v období zhoršování pozice Evropské unie na světových trzích. Dalším zásadním problémem bylo masivní rozšíření Evropské unie o nové členské státy střední a východní Evropy v roce 2004. Toto rozšíření zkomplikovalo financování zemědělského sektoru a nemělo se výrazně projevit v dalším růstu nároků zemědělství na evropský rozpočet.

Celý proces přípravy vstupu nových členských států a tedy i České republiky do EU vyžadoval vytvoření předpokladů pro harmonizaci nástrojů včetně dalších opatření v zemědělském sektoru s koncepcí SZP Evropské unie. I přesto, že mělo dojít k podstatnému navýšení úrovně finančních transferů do zemědělství, již v tomto období se začínají promítat nevyjasněné a objektivně zdůvodněné přístupy v uplatnění nástrojů, což bylo následováno neefektivností alokace v rámci ingerence státu. Nové členské státy Evropské unie, se v tomto období musely vyrovnat s odlišnými podmínkami, než které byly nastaveny zemědělcům v původních zemích Evropské unie ve výchozím modelu SZP. *Nestejná možnost užití přímých plateb, se stala zásadním problémem v rámci implementace SZP. Zemědělství výrobci v nových členských státech a tedy i v České republice, byli při své produkci znevýhodňováni tím, že získávali daleko nižší přímé platby než prvovýrobci v původních členských státech EU. Zatímco se úroveň přímých plateb v NČS a tedy i České republice postupně vyrovnávala, v původních členských státech EU, byly finanční prostředky, pro tento typ podpory získány v plném rozsahu při převodu původních kompenzačních plateb do národních limitů.*

Tyto skutečnosti se promítly do zhoršené konkurenceschopnosti zemědělských výrobců na společném trhu ve vertikálních i horizontálních vazbách agrobiznisu, které se začaly stále ve větší míře deformovat.

Vstupem ČR do Evropské unie v roce 2004, došlo k zásadním změnám v systému dotační politiky a ve způsobech ovlivňování a financování rozvoje zemědělství a venkova na našem území. Z finančního hlediska, znamenal přechod na celkovou koncepci SZP po roce 2004, posílení podpory českého zemědělského sektoru, při klesajícím podílu národních zdrojů na financování agrárního sektoru. Přímé platby resp. jednotná platba na plochu (SAPS) a národní doplňkové platby se staly základními podporami českého zemědělství a tvoří bezmála polovinu všech podpor alokovaných do agrárního sektoru. Druhá část podpor, spadající do II. pilíře SZP, zdůrazňuje produkční a mimoprodukční souvislosti zemědělství, jako předpoklad rozvoje venkova. Agroenvironmentální programy SAPARD včetně horizontálních programů, jsou po vstupu do EU řešeny pomocí Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP). Operační program zemědělství nahradil předvstupní nástroje investičního charakteru, realizovány prostřednictvím PGRLF a předvstupním programem SAPARD.

V důsledku přijetí nového finančního systému SZP od roku 2007, došlo k zpřehlednění celého dotačního systému a jeho financování. Operační program „Rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství“ a „Horizontálního plánu rozvoje venkova“, byly v programovacím období 2007 - 2013 nahrazeny Programem rozvoje venkova. Od roku 2009 bylo vyplácení přímých plateb, podmíněno plněním a dodržováním vybraných předpisů v rámci systému kontroly podmíněnosti.

Reformovaná podoba společné zemědělské politiky Evropské unie v novém programovacím období 2015 – 2020 umožňuje členským státům ve větší míře rozhodovat o nastavení přímých plateb v rámci prvního pilíře a současně dochází k zásadní provázanosti mezi oběma pilíři. Stávající nastavení přímých plateb nahradí tzv. vícesložková platba, pomocí níž je kladen větší důraz na šetrný přístup k životnímu prostředí prostřednictvím povinné složky ozelenění, generační obměnu ve venkovském prostoru pomocí podpor pro mladé farmáře nebo podpora citlivým sektorům prostřednictvím podpor svázaných s produkcí. Reformovaná podoba SZP umožňuje větší míru rozhodování o zacílení finančních prostředků a přesuny mezi oběma pilíři pro přímé platby a Program rozvoje venkova.

V rámci vlastní práce, byly získané poznatky *ověřovány na konkrétním případě zemědělského podniku 1. Hradecká zemědělská a.s.* V této části práce byla nejdříve provedená všeobecná specifikace a charakteristika zkoumaného zemědělského podniku a vývoje výrobní struktury, posléze byla provedena analýza využití nástrojů dotační politiky, se zaměřením na přímé platby ve vztahu k ekonomickým výsledkům podniku jako celku a hlavních výrobních činností v letech 2002 – 2013.

V průběhu sledovaných let *dochází ke změně výrobní struktury* v zemědělském podniku, která se promítla nejen do oblasti rostlinné výroby, ale i výroby živočišné. *V rámci živočišné výroby* došlo v zkoumaném zemědělském podniku v roce 2010 ke *zrušení chovu prasat* v důsledku zhoršených ekonomických výsledků této výroby, která je odrazem nízkých realizačních cen za prodej jatečných prasat. Zemědělský podnik se začal specializovat na úsek chovu krav s tržní produkcí mléka, kde již v minulosti zaměřila své investice. Tato skutečnost se pozitivně odráží ve změnách struktury rostlinné výroby, při zvyšujícím se podílu zlepšujících plodin (např. vojtěška) v osevních postupech, nutných pro zajištění krmivové základny. Nejen vyšší podíl zlepšujících plodin, ale také vyšší přísun kvalitní organické hmoty z úseku živočišné výroby, napomáhá zvyšovat půdní úrodnost. Důvody, proč se podnik rozhodl ponechat úsek chovu krav s tržní produkcí mléka a nedošlo k jeho zrušení, stejně jako v případě chovu prasat je několik, jednak podnik získává na přežvýkavce dotace v rámci národních doplňkových plateb od roku 2004 a zvláštních podpor na krávy chované v systému s TPM dle článku 68 od roku 2010. Dalším důvodem může být i skutečnost, že pozemky zkoumaného zemědělského podniku se nacházejí v méně příznivých oblastech pro hospodaření (tzv. LFA), vztahující se na počet TTP a podmínkou pro chovatele je určité zatížení této půdy dobyt看kem.

V rámci rostlinné výroby, dochází v průběhu sledovaných let k *zúžení její struktury*. Do roku 2004 byly v zemědělském podniku pěstovány konzumní brambory pozdní i rané, ale v důsledku nerentability výroby a ztráty tradičních odběratelů, bylo vedením společnosti rozhodnuto o zrušení pěstování těchto plodin. Do roku 2004 tvořil, podstatnou část osevních ploch olejnin v zemědělském podniku, kromě řepky ozimé i mák setý, který se v důsledku snižujících výkupních cen, stal pro podnik ekonomicky nerentabilní. V současnosti patří mezi hlavní skupiny pěstovaných plodin v podniku obiloviny, olejnin a jednoleté i víceleté pícniny na orné půdě.

V roce 2004, kdy ČR vstoupila do EU, se celkový objem podpor zvýšil, a to téměř o polovinu v porovnání s obdobím předcházejícím. *Přímé platby* představují v zemědělském podniku *rozhodující objem celkové částky přijatých dotací* v průběhu analyzovaných let 2002 – 2013. Největší část přímých plateb, tvoří v podniku jednotná platba na plochu „SAPS“, dále jsou to národní doplňkové platby, vypláceny k jednotné platbě na plochu. V zemědělském podniku jsou národní doplňkové platby užity k podpoře vybraných plodin na orné půdě a později v důsledku uplatnění decouplingu, jsou tyto prostředky od r. 2007 uplatňovány na zemědělskou půdu, dále jsou využívány národní doplňkové platby na chov přežvýkavců. Zatímco objem jednotné platby na plochu se v podniku v letech 2004 – 2013 postupně navyšuje, při snižující se výměře zemědělské půdy, objem přijatých národních komplementárních plateb se od roku 2008 snižuje, což je důsledkem nižších sazeb na jednotlivé komodity a uplatnění modulace, vyplývající z přístupových smluv mezi ČR a EU. Od roku 2010 jsou v rámci přímých plateb čerpány navíc i zvláštní platby na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka, podle článku 68. Vzhledem k poloze podniku, využívá akciová společnost také *dotace v rámci programu rozvoje venkova určené na podporu hospodaření v méně příznivých oblastech tzv. (LFA) a také na ošetřování travních porostů v rámci AEO*. Tyto platby tvoří po přímých platbách druhou největší položku přijatých podpor po roce 2004 a v průměru se podílí přibližně 15 % na celkové výši obdržených dotací.

Kromě provozních dotací, se zemědělský podnik v posledních letech zaměřuje i na *využití investičních dotací* v rámci Programu rozvoje venkova – Osy I., směřující směrem k modernizaci jejich provozů v rámci živočišné výroby.

Uplatnění dotací v zemědělském podniku v rámci rostlinné a živočišné výroby se podstatně liší. V rostlinné výrobě je uplatňována nejvyšší část podpor přímých plateb – SAPS a národní doplňkové platby na vybrané plodiny na orné půdě a na zemědělskou půdu od roku 2007, dále jsou to platby v rámci II. pilíře – na LFA oblasti a AEO. Největší objem podpor v živočišné výrobě tvoří v rámci přímých plateb národní doplňkové platby na přežvýkavce, a od roku 2010 také zvláštní platby na chov krav s TPM na základě článku 68, v rámci národních podpor (state aid) jsou poskytovány dotace na odstraňování kadáverů či kontrola užitkovosti, avšak vliv výše dotací uplatňovaných v rámci živočišné výroby je v porovnání s výrobou rostlinnou velmi malý a nemůže kompenzovat ztráty z dlouhodobě nerentabilní této výroby.

Z ekonomického zhodnocení vlivu čerpaných dotací typu přímých plateb na hospodaření zemědělského podniku, vyplývá, že v důsledku variability dosahovaných výnosů v rámci rostlinné a živočišné výroby, včetně výkyvů v cenách rozhodujících komodit v jednotlivých letech, působí tento typ transferu v zemědělském podniku jako nástroj snižování averze vůči rizikům. Při zhodnocení podílu přímých plateb na dosahovaných tržbách, vyplývá, že se jejich význam zvyšuje především v období ekonomické krize v roce 2009, která se promítla do všech výrobních činností zemědělského podniku a to především v oblasti výroby mléka.

V analyzovaném podniku byla v průběhu sledovaných let zhodnocena *ekonomická efektivnost zaměřená na produktivitu a rentabilitu ve vztahu k čerpaným dotacím.* V průběhu sledovaných let dochází v zemědělském podniku k výraznému snížení celkového počtu zaměstnanců, což se pozitivně promítá ve *zvýšení produktivity práce* vyjádřené ve vztahu k přidané hodnotě, která narůstá, zejména po roce 2010. S rostoucím objemem přímých plateb, zejména jednotné platby na plochu dochází v zemědělském podniku k zvyšování rozdílu v hodnotách mezi ukazateli rentability. Celkově v průměru, *ukazatele rentability včetně dotací převyšují ukazatele rentability bez přijatých přímých podpor za analyzované období.* Největší rozdíly jsou vykazovány v rámci rentability vlastního kapitálu ve výši 25 %, dále u rentability tržeb ve výši 15 % a nejmenší rozdíly jsou sledován u rentability celkového kapitálu a to ve výši 8 %.

V roce 2010 se majoritním vlastníkem a ovládající osobou zkoumaného zemědělského podniku, stává společnost Navos a.s. Tato skutečnost, je důsledkem postupně zhoršující se finanční situace podniku, zesílena zejména v období let 2009 – 2010, kdy se podnik navíc dostává do insolventního řízení. V této době se podnik stává značně neefektivním a přijaté dotace resp. přímé platby napomáhají pokrýt podniku jeho ztrátu, nejen v tomto období, ale i v období předcházejícím, kdy bez obdržené výše dotací, je ve většině analyzovaných let dosahována ztráta.

Z výše uvedených skutečností dále vyplývá, že *přímá platba se ve zkoumaném zemědělském podniku podílí na jeho rozhodování o výrobě prostřednictvím vlivu na investiční rozhodování do modernizace provozů a nových produkčních systémů a technologií.* Tyto skutečnosti umožňují vytvářet předpoklad pro růst celkového objemu výroby při vhodném přizpůsobení výrobní struktury na základě poptávkových signálů a vede tak ke zvýšení konkurenceschopnosti sledovaného podniku.

7 POUŽITÁ LITERATURA

BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH., *The Economics of European Integration*. 3rd ed. New York: McGraw Hill, 2009. 560 p. ISBN 978-0-077-12163-1.

BARÁKOVÁ, B., *Financování společné zemědělské politiky Evropské unie se zaměřením na Českou republiku*: monografie. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010, 162 s. ISBN 978-80-7372-657-7.

BEČVÁŘOVÁ, V., *Zemědělská politika*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2001, 120 s., ISBN 80-7157-514-3.

BEČVÁŘOVÁ, V., *Koncepce a vývoj agrární politiky EU a USA*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2007a, 94 s. ISBN 978-80-7375-133-3.

BEČVÁŘOVÁ, V., *An impact of direct payments on production decision in agriculture*. Agricultural Economics-Zemědělská ekonomika 2007b. sv. 53, č. 7, s. 325-332. ISSN 0139-570X.

BEČVÁŘOVÁ, V., *Vývoj českého zemědělství v evropském kontextu*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, 62 s. ISBN 978-80-7375-255-2.

BEČVÁŘOVÁ, V., JUŘICA, A., *Koncepce pilířů I a II SZP v dotační politice ČR*. 1. vyd. Brno: MZLU v Brně, 2008, 70 s. ISBN 978-80-7375-252-1.

BEČVÁŘOVÁ, V., VINOHRADSKÝ, K., ZDRÁHAL I., *České zemědělství a vývoj cenového prostředí společného trhu EU*. 1.vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2009, 70 s. Folia Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. č. 11. ISBN 978-80-7375-345-0.

BEČVÁŘOVÁ, V., *Approaches to support of agriculture in terms of the EU CAP strategy amendment*. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. 2009. sv. LVII, č. 6, ISSN 1211-8516.

BEČVÁŘOVÁ, V., *Přímé platby v ekonomických a regionálních souvislostech evropského modelu zemědělství. [CD-ROM]*. In REGION V ROZVOJI SPOLECNOSTI 2010. s. 7-12. ISBN 978-80-7375-435-8.

BEČVÁŘOVÁ, V., *Economic and regional consequences of direct payments under the current CAP philosophy*. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. 2011. sv. LIX, No. 4, č. 4, s. 19-26. ISSN 1211-8516.

BEČVÁŘOVÁ, V., ZDRÁHAL, I., *Zemědělská politika a obchod*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013a, 126 s. ISBN 978-80-7375-761-8.

BEČVÁŘOVÁ, V., ZDRÁHAL I., *Rozvoj zemědělství a venkova v evropském modelu agrární politiky: formování strategie v kontextu změn prostředí*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013b, 129 s. ISBN 978-80-7375-771-7.

- BEČVÁŘOVÁ, V., TAMÁŠ V., ZDRÁHAL I., *Agrobyznys v rozvoji regionu*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013c, 115 s. ISBN 978-80-7375-799-1.
- BIČÍK, I., JANČÁK, V., *Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005, 103 s. ISBN 80-86561-19-4.
- BOHÁČKOVÁ, I., BROŽOVÁ I., *Ekonomika agrárního sektoru*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, PEF, 2010, 122 s. ISBN 978-80-213-2026-0.
- BOUČKOVÁ, B. a kol., *Agrární a strukturální politika*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, PEF, 2012, 143 s. ISBN 978-80-213-2067-3.
- CONNOR, J.M., *The Changing structure of Global Food Markets: Dimensions, Effects, and Policy Implication*. In: *Changing Dimension of the Food Economy*, Conference paper, the Hague. 2003
- DOUCHA, T., *Vývoj agrárního sektoru ČR v období 1989-1997: (informační studie)*. Praha: Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, 1998, 54 s., ISBN 80-85898-75-6.
- FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK M., *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2008, xv, 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.
- GREGA, L.: *Teoreticko-metodologické aspekty posuzování konkurenceschopnosti zemědělství*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2004, 82 s., ISBN 80-7157-822-3.
- MACHÁLEK, E., PĚLUCHA, M., *České zemědělství v podmínkách reformy SZP EU a nástroje k její realizaci: přímé platby a cross-compliance, zvyšování konkurenceschopnosti (PRV, VaV)*. Vyd. 1. Praha: IREAS, 2008, 82 s. ISBN 978-80-86684-52-9.
- MACHÁLEK, E., PĚLUCHA M., *Kontrola zdravotního stavu SZP a přijatá opatření, reforma zemědělské politiky v podmínkách České republiky, uplatňování a využívání nástrojů k její realizaci (přímé platby, program rozvoje venkova, inovace)*. Vyd. 1. Praha: IREAS, 2009, 77 s. ISBN 978-80-86684-55-0.
- NEDOROST, L., LUKÁŠKOVÁ E., TUPÝ, J., *Evropská unie II.: společné a koordinované politiky, postavení občana, komunitární obchody*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010, 108 s. ISBN 978-80-7318-839-9.
- NEUMANN, P., *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2004, 65 s. ISBN 80-245-0814-1.
- SANDERSON, F. H., (1990) *Agricultural Protectionism in the Industrialized World*, Washington, D.C., Resources for the Future, 1990, 324-328, ISBN 0-915707-57-8.

STŘELEČEK, F., LOSOSOVÁ J., ZDENĚK R., *Vliv dotací na ekonomickou situaci českých zemědělských podniků: vědecká monografie*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 2009, 85 s. ISBN 978-80-7394-174-1.

SOUČKOVÁ, H., *Dotací příležitosti v zemědělství: klíčová aktivita 01* : [studie]. Vyd. 1. Mělník: Česká zahradnická akademie Mělník, střední škola a vyšší odborná škola, 2014, 19s. ISBN 978-80-87610-19-0.

SVATOŠ, M. a kol., *Agrární politika: vybraná témata*. Vyd. 1. Praha: ČZU, Provozně ekonomická fakulta, 2009, 202 s. ISBN 978-80-213-1914-1.

SVATOŠ, M. a kol., *Ekonomika agrárního sektoru: vybraná témata*. Vyd. 4. Praha: ČZU, Provozně ekonomická fakulta, 2007, 170 s. ISBN 978-80-213-0803-9.

SVOBODOVÁ, E., BEČVÁŘOVÁ, V., VINOHRADSKÝ, K.: *Intenzivní a extenzivní využívání přírodních zdrojů zemědělství ČR*. Vyd. 1. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011, 136 s. ISBN 978-80-7375-579-9.

SWINNEN, J.F.M., *Global supply chains, standards and the poor : how the globalization of food systems and standards affects rural development and poverty*. Wallingford, UK: CABI, 2007. 322 s. ISBN 978-1-84593-1858.

SWINNEN, J., ROZELLE S., XIANG T., VANDEMOORTELE T., 2008: *A Theory of Standards-Driven Rural Development*, In: LICOS Discussion Papers 1998, K. U. Leuven.

VÍTEK, K., BEČVÁŘOVÁ V., *Koncepce českého zemědělství: sborník ze semináře*. Vyd. 1. Praha: Institut vzdělávání v zemědělství, 2013, 102 s. ISBN 978-80-87262-27-6.

WESTCOTT, P., C., YOUNG, C. E., 2005: *Influence of Decoupled Farm Programs on Agricultural Production*, In: USDA ERS, 17 p.

WITZKE, H.; NOLEPPA, S.; SCHWARZ, G: *Global agricultural market trends and their impacts on European Union agriculture*. HU, Berlin WP Nr. 84, 2008

ŽIVĚLOVÁ, I., *Podnikové finance*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, 166 s. ISBN 978-80-7375-743-4.

Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Hektarové výnosy sklizně zemědělských plodin*. [online] [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=ZEM5022PU_KR&&kapitola_id=11>

EUROPEAN COMMISSION, *The Common Agricultural Policy after 2013*. In: European Commission: *Agriculture and rural development c2013*[online]. [cit. 29.03.2014]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/>>

EUROPEAN COMMISSION, *Direct payments*. In: *European Commission: Agriculture and rural development* c2015 [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/direct-payments/index_en.htm

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR, *Zemědělství ve WTO: Popis a vysvětlení základních pojmů z oblastí zemědělských negociací ve WTO*. c2010 [online] [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument43614.html>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, *Zprávy o stavu zemědělství ČR 2000 - 2012: zelené zprávy*. Praha: In. Ministerstvo zemědělství ČR, c2000-2012 [online] [cit. 2015-03-30] Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocnia-hodnoticizpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, *Přímé platby*. [online]. [cit. 29-03-2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/prime-platby/jednotna-platba-na-plochu/>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, *Společná zemědělská politika na období let 2014 – 2020*. c2014 [online] [cit. 30-3-2015] Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, *Změny v podporách přímých plateb od roku 2015*. c2015 [online] [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/prime-platby/zmeny-v-podporach-primych-plateb-od-roku.html>

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR, *Situační a výhledová zpráva – mléko c2012* [online] [citace 15-3-2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/potravinarske-komodity/mleko-a-mlekarenske-vyroby/situacni-a-vyhledove-zpravy/>

STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND, *Výroční zprávy o činnosti Státního zemědělského intervenčního fondu a čerpání finančních prostředků 2004 - 2013*. In: SZIF [online] [cit. 30-03-2015]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/vyrocnizpravy>

STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND, *Přechodné vnitrostátní podpory (PVP)*. c2014 [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/prechodne-vnitrostatni-podpory>

STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND, *Příručka pro žadatele: Jednotná žádost SAPS, LFA, NATURA 2000, PVP, SSP, STP, Zvláštní podpory, AEO, Žádost o zařazení AEO, Žádost o změnu zařazení AEO*. c2014 [online] [cit. 30-03-2015]. Dostupné z: http://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsaps%2F03%2Fjz%2F1397054933418.pdf

ÚZEL., *Zemědělská účetní datová síť FADN CZ: Výběrové šetření hospodářských výsledků zemědělských podniků v síti FADN CZ*. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací Praha, c2002-2012. [online] [cit. 11. 4. 2015] Dostupné z: http://www.vsbox.cz/fadn/AHTM/VYSLEDKY_SETRENI_C.htm

WORLD TRADE ORGANIZATION, *Domestic support in agriculture: The boxes*. c2012 [online] [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm>

Interní materiály analyzovaného podniku

1. HRADECKÁ ZEMĚDĚLSKÁ a.s., *Výroční zprávy o hospodaření zemědělského podniku 2000 – 2013*. [online] [cit.: 2015-03-30], Dostupné z: <<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=219368>>

1. HRADECKÁ ZEMĚDĚLSKÁ a.s., *Účetní výkazy zemědělského podniku 2000 – 2013*. [online] [cit.: 2015-03-30], Dostupné z: <<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-firma?subjektId=219368>>

Legislativní předpisy

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. In: Ministerstvo zemědělství ČR, Právní předpisy MZe [online] [cit. 30. 3. 2015] Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_zakon-1997-252-viceoblasti.html>

Narřízení Rady (ES) č. 73/2009 ze dne 19. ledna 2009, kterým se stanoví společná pravidla pro režimy přímých podpor v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zavádějí některé režimy podpor pro zemědělce a kterým se mění nařízení (ES) č. 1290/2005, (ES) č. 247/2006, (ES) č. 378/2007 a zrušuje nařízení (ES) č. 1782/2003, v platném znění. In: Ministerstvo zemědělství ČR, Právní předpisy ES/EU. [online] [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/predpisy-es-eu/Legislativa-EU_x2006-2010_narizeni-2009-73-prime-platby.html>

Narřízení vlády č. 60/2012 Sb., o stanovení některých podmínek pro poskytování zvláštní podpory zemědělcům, ve znění pozdějších předpisů. In: Ministerstvo zemědělství ČR, právní předpisy MZe [online] [cit. 1. 4. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_narizeni-vlady-2012-60.html>

Narřízení vlády č. 87/2010 sb., o stanovení některých podmínek pro poskytování platby na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka, ve znění pozdějších předpisů. In: Ministerstvo zemědělství, právní předpisy MZe [online] [cit. 1. 4. 2015] Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_narizeni-vlady-2010-87.html>

Narřízení vlády č. 95/2008 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování oddělené platby za rajčata určená ke zpracování, ve znění pozdějších předpisů. In: Ministerstvo zemědělství, právní předpisy MZe [online] [cit. 1. 4. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_narizeni-vlady-2008-95-SZIF.html>

8 SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Projevy nákladů v základních skupinách dotací	17
Tabulka 2 - Růst přímých plateb v NČS v letech 2004 - 2013.....	42
Tabulka 3 - Celkový objem přímých plateb do zemědělství podle typu a zdrojů financování v ČR v období 2004 - 2012 (v mil. Kč).....	43
Tabulka 4 - Vývoj objemu SAPS vč. výše sazeb na hektar zemědělské půdy poskytovaných v ČR v letech 2004 - 2013.....	56
Tabulka 5 - Sazby decouplovaných národních doplňkových plateb	58
Tabulka 6 - Suma vyplacených národních doplňkových plateb na jednotlivé komodity v ČR v letech 2004 - 2012 (v mil. Kč).....	60
Tabulka 7 - Sazby přechodných vnitrostátních podpor (PVP) v ČR.....	61
Tabulka 8 - Suma vyplacených podpor a výše sazby na oddělenou platbu za cukr a rajčata.....	63
Tabulka 9 - Suma vyplacených podpor včetně výše sazby na podporu pro zpracování energetických plodin v letech 2007 - 2009	63
Tabulka 10 - Sazby zvláštních podpor podle čl. 68 v letech 2012 - 2014.....	64
Tabulka 11 - Vývoj ploch olejnin a víceletých pícnin v zemědělském podniku v letech 2002 - 2013.....	74
Tabulka 12 - Počet velkých dobytčích jednotek na ha zemědělské půdy v podniku v letech 2005-2013..	79
Tabulka 13 - Suma přijatých přímých plateb zemědělským podnikem v letech 2004 - 2013 (v Kč).....	83
Tabulka 14 - Způsobilá plocha zemědělské půdy pro výplatu SAPS (v ha).....	85
Tabulka 15 - Způsobilá plocha a počet VDJ pro výplatu Top-Up plateb v podniku v letech 2004-2012..	87
Tabulka 16 - Způsobilá plocha TTP pro výplatu LFA plateb	88
Tabulka 17 - Výše sazeb na 1 ha TTP - LFA v letech 2004 - 2013 (v Kč).....	88
Tabulka 18 - Způsobilá plocha TTP pro výplatu AEO.....	89
Tabulka 19 - vybrané položky účetních výkazů pro zhodnocení ekonomické efektivnosti zemědělského podniku a podniků v síti FADN (v Kč/ha).....	96
Tabulka 20 - Hodnoty ukazatelů rentability 1. Hradecké zemědělské a.s. (v %).....	100

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Rozdělení domácích podpor dle WTO	24
Obrázek 2 - Vývoj SZP v hlavních systémech podpory v 90. letech a na přelomu tisíciletí.....	29
Obrázek 3 - Schéma integrované strategie	33
Obrázek 4 - Systém a nástroje podpory českého zemědělství před vstupem do EU	37
Obrázek 5 - Systém a nástroje podpory českého zemědělství v letech 2004 - 2006.....	41
Obrázek 6 - Systém a nástroje podpory v české zemědělství v letech 2007 - 2013.....	46
Obrázek 7 - Struktura a nástroje podpory v letech 2015 - 2020.....	48
Obrázek 8 - Vývoj systémů I. a II. pilíře SZP v zemědělství ČR do roku 2020.....	53
Obrázek 9 - Vývoj objemu přímých plateb v ČR v letech 2004 - 2012 (v mld. Kč).....	54
Obrázek 10 Vývoj výše vyplacených národních doplňkových plateb na jednotku	58
Obrázek 11 - Vývoj výše vyplacených národních doplňkových plateb (v Kč/VDJ)	59
Obrázek 12 - Dodavatelsko - odběratelské vztahy zemědělského podniku v roce 2012-2013.....	68
Obrázek 13 - Vertikální analýza aktiv a pasiv zemědělského podniku v letech 2000 - 2013	69
Obrázek 14 - vývoj obhospodařované zemědělské půdy v podniku v letech 2002 - 2013 (v ha).....	71
Obrázek 15 - Vývoj struktury pěstovaných plodin v zemědělském podniku.....	72
Obrázek 16 - Vývoj ploch obilovin v zemědělském podniku v letech 2002 - 2013 (v ha).....	73
Obrázek 17 - Porovnání prům. výnosů pšenice ozimé, ječmene jarního a ozimého v ČR a v podniku.....	75
Obrázek 18 - Porovnání průměrných výnosů ovesa, triticale a řepky ozimé v ČR a v podniku.....	76
Obrázek 19 - Průměrný stav dojníc a srovnání průměrné roční užitkovosti v ČR a v podniku.....	77
Obrázek 20 - Celková produkce mléka a realizační cena za litr mléka v zemědělském podniku.....	78

Obrázek 21 - Vývoj objemu prodeje jatečných prasat a realizačních cen za prodej.....	78
Obrázek 22 - Struktura a suma přijatých provozních dotací včetně jejich výše na hektar v zemědělském podniku v letech 2000 - 2013	79
Obrázek 23 - Podíl dotací na celkové výši přijatých podpor v podniku v letech 2000-2003.....	80
Obrázek 24 - Podíl dotací na celkové výši přijatých podpor v podniku v letech 2004-2006,2007-2013...	81
Obrázek 25 - Čerpané dotace zemědělským podnikem podle zdrojů v letech 2004 – 2012	82
Obrázek 26 - Podíl jednotlivých složek přímých plateb na jejich celkové výši přijatých zemědělským podnikem v letech 2004 - 2013	84
Obrázek 27 - Srovnání výše přijatých přímých plateb v zemědělském podniku s podniky z databáze sítě FADN v letech 2004 – 2013 (v Kč/ha)	84
Obrázek 28 - Suma přijatých plateb SAPS na plochu podnikem v letech 2004 - 2013.....	85
Obrázek 29 - Suma přijatých národních doplňkových plateb podnikem v letech 2004-2012 (v tis.Kč)....	86
Obrázek 30 - Suma přijatých plateb v rámci HRDP a PRV podnikem v letech 2004-2013 (v tis.Kč)	88
Obrázek 31 - vývoj výnosů z běžné činnosti 1. Hradecké zemědělské a.s. (v tis. Kč)	90
Obrázek 32 - Tržby včetně podílu provozních dotací na tržbách podniku v letech 2002-2013 (v Kč/ha) .	91
Obrázek 33 - Podíl provozních dotací na výnosech RV a ŽV v podniku v letech 2004 - 2013 (v %).....	92
Obrázek 34 - Vliv provozních dotací na výsledek hospodaření podniku v letech 2000-2013(v Kč/ha)...	93
Obrázek 35 - VH rostlinné výroby snížený o hodnotu čerpaných dotací (v Kč/ha)	94
Obrázek 36 – VH živočišné výroby snížení o hodnotu čerpaných dotací (v Kč/ha)	95
Obrázek 37 - Vývoj počtu zaměstnanců a produktivity práce v zemědělském podniku v Kč/ha.....	98

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Výnosy pěstovaných plodin v zemědělském podniku v letech 2002 - 2013

Plodina	Výnos v (t/ha)											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pšenice ozimá	4,8	2,93	5,52	4,5	4,01	4,71	5,5	3,83	4,75	4,94	4,59	5,44
Ječmen ozimý	2,98	0	6,58	4,86	3,77	5,64	5,6	4,62	5,9	4,3	5,65	0
Ječmen jarní	4,04	3,88	4,49	4,31	3,41	2,78	4,4	3,35	3,48	4,82	4,83	5,01
Triticale	4,2	4,04	4,82	5,18	3,91	3,96	5,1	3,76	3,74	4,5	5,05	4,85
Oves	3,83	3,26	3,33	2,77	2,63	3,45	3,6	3,47	2,19	3,37	4,69	3
Kukuřice na zrno	9,12	-	-	-	-	7,4	8,8	-	7,27	8,43	7,4	-
Rané brambory	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brambory pozdní	21,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Řepka ozimá	2,28	0,74	3,65	2,97	3,3	3,06	2,2	2,85	3	3,47	3,04	3,35
Mák setý	0,41	0,12	0,86	-	-	-	0,59	-	-	-	-	-

Zdroj: Interní materiály zemědělského podniku

Příloha č. 2 – Sklizňové plochy pěstovaných plodin v zemědělském podniku v letech 2002 - 2013

Plodina	Sklizňová plocha (v ha)											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Obiloviny celkem	1082	907	858	740	756	904	815	692	813	762	752	779
pšenice oz.+ jar.	450	484	442	397	340	356	315	322	369	425	421	445
ječmen ozimý	33	-	52	69	44	70	108	76	69	110	147	191
ječmen jarní	410	293	177	150	217	187	165	169	193	13	53	0
triticale	50	95	154	97	101	134	128	76	70	90	99	113
oves	18	35	33	27	54	42	28	49	72	35	32	30
kukuřice na zrno	121	0	0	0	50	115	71	0	40	89	21	0
Olejniný celkem	302	234	295	220	252	211	329	211	228	265	260	265
řepka ozimá	148	195	225	220	252	211	225	211	228	265	260	265
mák setý	119	89	70	-	-	-	104	-	-	-	-	-
hořčice	35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Okopaniny	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
konzumní brambory	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
picniny na OP	494	544	550	560	600	580	570	580	556	663	615	581

Zdroj: Interní materiály zemědělského podniku

Příloha č. 3 - Přijaté dotace zem. podnikem v letech 2000 – 2003 (v Kč)

Dotace	2000	2001	2002	2003
Produkční kvóta mléka	-	67 030	70 837	600 900
Uvedení půdy do klidu (NV 86/2001 Sb.)	-	1 582 150	1 403 277	2 589 293
Platby za údržbu krajiny (NV č.505/2001 Sb.)	-	760 895	500547	477 975
Zlepšení zdravotního stavu pšenice a řepky	-	164 731	393644	253 934
Podpora chovu dojných krav	-	436 450	146222	76 541
Kontrola užitkovosti skotu	43 056	37 191	41069	41 878
Podpora odbytu skotu (býčků)	-	-	310500	382 500
Zaorávky ozimů - kompenzace škod	-	-	-	1 445 400
Nákazový fond	-	57 358	-	-
Pojištění plodin	-	167 965	-	-
Dotace na pastvu skotu	38 801	-	-	-
Dotace na sucho	3 649 958	-	-	-
Kompenzační platba mléko (NV. č. 445/2000 Sb.)	958 715	-	-	-
Dotace mimoprodukčních funkcí zemědělství a udržování krajiny	1 584 212	-	-	-
Dotace na chov býčků	12 000	-	-	-
Dotace na poradenství	6 975	-	-	-
Celkem	6 293 717	3 273 770	2 866 096	5 868 421

Zdroj: Interní materiály zemědělského podniku, Registr příjemců dotací – Portál farmáře

Příloha č. 4 – Přijaté dotace zemědělským podnikem v letech 2004 – 2013 (v Kč)

Dotiční titul	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Jednotná platba na plochu (SAPS)	3 860 406	4 501 954	5 341 185	5 895 369	6 437 183	7 735 498	8 475 783	9 753 029	9 976 030	11 628 346
Národní doplňkové přímé platby (vybrané plodiny na OP) + (od r. 2007 zemědělskou půdu)	2 497 119	2 736 466	2 710 638	3 029 864	2 810 179	2 468 687	1 073 040	-	-	-
Národní doplňkové přímé platby (přežvýkavci)	750 505	1 577 187	1 947 559	1 903 519	1 246 707	1 091 299	978 382	680 185	91 804	-
Zvláštní platby na krávy chované v systému s TPM (čl. 68)	-	-	-	-	-	-	1 263 755	1 282 755	755 008	785 167
Dotace v méně příznivých oblastech (LFA)	1 286 931	1 222 191	1 198 019	1 092 870	1 040 497	1 036 126	1 060 620	1 010 506	928 441	957 906
Agroenvironmentální opatření (AEO)	831 433	789 499	775 502	764 680	760 725	787 612	815 344	778 924	711 736	734 682
Kompenzační podpora mléko	1 352 964	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Podpora trhu s mlékem	-	-	-	-	-	-	193 566	-	-	-
kontrola užitkovosti skotu	40 406	41 657	39 402	40 921	40 553	45 448	96 048	-	-	-
odstranění kadáverů	120 500	147 800	200 975	97 099	116 892	79 458	42 251	27 890	14 000	14 000
IBR	-	-	44 732	72 040	69 800	69 880	75 160	82 560	10 500	11 000
Ozdravení pšenice	170 517	121 996	137 898	-	-	-	-	-	-	-
ozdravení polních plodin	32 500	12 500	-	-	-	-	-	-	-	-
poradenství ochrana vod	-	12 000	-	-	-	-	-	-	-	-
podpora sklizně máku	24 041	-	-	-	-	-	-	-	-	-
pojištění zvířat (PGRLF)	24 102	-	-	-	-	-	-	-	-	-
pojištění plodin (PGRLF)	52 823	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Využívání poradenských služeb	-	-	-	-	-	31 680	-	36 680	422 128	-
PGRLF	-	-	-	-	-	-	-	196 990	-	-
Celkem	11 044 247	11 163 250	12 395 910	12 896 362	12 522 536	13 345 688	14 073 949	13 849 519	12 909 647	14 131 101

Zdroj: Interní materiály zemědělského podniku, Registr příjemců dotací – Portál farmáře

Příloha č. 5 – Vybrané položky účetních výkazů zemědělského podniku pro výpočet ukazatelů rentability (v tis. Kč)

Hospodářský rok	EBIT*	Aktiva celkem	EAT**	Vlastní kapitál	Tržby
2002	181	142 382	-1 492	76 393	77 430
2003	1 035	138 641	-401	75 992	66 696
2004	4 557	140 154	3 665	79 656	68 485
2005	4 170	142 456	3 427	83 083	70 228
2006	-1 410	138 103	-39 106	43 977	69 858
2007	459	138 005	957	44 935	80 494
2008	536	143 206	287	45 222	71 618
2009	-16 911	117 564	-16 162	29 060	54 107
2010	-13 811	139 225	-13 777	15 284	61 440
2011	34 014	126 913	39 175	54 461	66 509
2012	17 535	137 139	14 987	69 447	75 368
2013	12 478	141 407	10 288	79 884	84 386

Zdroj: Interní materiály zemědělského podniku, Výkaz zisků a ztrát, Rozvaha

* EBIT - Zisk před zdaněním a úroky (Earnings before Interest and Taxes) = EBT (zisk před zdaněním) + nákladové úroky

** EAT - Čistý zisk (Earnings after Taxes) = EAT, označuje výsledek hospodaření za účetní období.